T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ: ORTA ASYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Recep Can HACIOĞLU

KOCAELİ 2017

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ: ORTA ASYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Recep Can HACIOĞLU

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Buket ÖNAL

KOCAELİ 2017

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ: ORTA ASYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Recep Can HACIOĞLU
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 06.09.2017/20

Yrd. Doç. Dr. Buket Önal
Jüri Başkanı: Ünvanı Adı SOYADI (İmza)

Prof. Dr. Ertan Efegil
Jüri Üyesi: Ünvanı Adı SOYADI (İmza)

Doç. Dr. İrfan Kaya
Jüri Üyesi: Ünvanı Adı SOYADI (İmza)

KOCAELİ 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET II
ABSTRACT III
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ IV
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM 3
1. YUMUŞAK GÜÇ 3
1.1 Yumuşak Güç Kavramı 3
1.2 Yumuşak Gücün Kaynakları 7
1.2.1 Kültür 7
1.2.2 Siyasi Değerler 9
1.2.3 Dış Politika 11
1.3 Yumuşak Gücün İşleyişi ve Kamu Diplomasisi 13
1.3.1 Dış Yardımlar 14
1.3.2 Kültürel Diplomasi 15
1.3.3 Kamu Diplomasisi 18
2. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ 22
2.1 Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları 22
2.1.1 Türk Tarihi ve Kültürü 24
2.1.2 Jeopolitik Konum ve Coğrafya 26
2.1.3 Siyasi Faktörler 28
2.1.4 İktisadi Faktörler 32
2.1.5 Kurum ve Kuruluşlar 35
2.2 Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Uygulamaları 43
3. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ: ORTA ASYA ÖRNEĞİ 49
3.1 1991 Sonrası Dönemde Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Genel Bakış 49
3.2 Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'nin Orta Asya İlkeleri 54
3.2.1 Eğitim 54
3.2.2 Kültür 58
3.2.3 Ekonomi ve Sosyal 62
3.2.4 Din 66
3.2.5 Dış Politika 68
SONUÇ 72
KAYNAKÇA 77

ÖZET

Uluslararası ilişkiler tarihi incelendiğinde, devletler, askeri unsurları ve kuvvet kullanımını barındıran, sert güç kullanımını belirli bir amaca ulaşmak için, neredeyse tek alternatif olarak algılamışlardır. Teknoloji, bilgi ve küreselleşmenin hızlı bir şekilde geliştiği günümüzde, uluslararası sistemde güç algısı da değişmiştir. Kaynağını bir ülkenin kültürü, siyasi değerleri ve dış politikasından alan yumuşak gücün önemi, özellikle Soğuk Savaş sonrasında artmıştır.

Türk dış politikasında yumuşak gücün rolü ve Orta Asya'da yumuşak gücün kullanımının, yerinin ve öneminin anlaşılması amacıyla hazırlanan bu çalışma, Türkiye'nin bu alandaki potansiyelini, faaliyet alanlarını ve uygulamalarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada, Türk dış politikasında yumuşak gücün rolü nedir?, Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları nelerdir?, Türkiye'nin Orta Asya'da yumuşak güç potansiyeli, faaliyet alanları ve eksiklikleri nelerdir? sorularının cevapları aranmıştır. Bu tez, 1991 yılından Nisan 2017 tarihleri arasını kapsamaktadır. Yöntem olarak, araştırma ve inceleme yöntemleri kullanılmıştır. Bu amaçla, kaynak olarak bu alanda yazılmış kitap ve makaleler başta olmak üzere, gazete ve internet bazlı haber kaynaklarına da başvurulmuştur. Çalışmanın hipotezi olarak, Türkiye'nin Orta Asya'daki yumuşak güç kullanımı 2002 sonrasında daha etkili olduğunu öngörmektedir.

Elde edilen sonuç, Orta Asya Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazandığı 1991 tarihinden sonra, Türkiye'nin, bölge politikalarında yumuşak güç gündeme gelmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) hükümetleri döneminde ise, bu yöndeki politikalar ağırlık kazanmış ve bu da yumuşak güç faaliyetlerinin, AK Parti döneminde ortaya çıktığı algısına neden olmuştur. Özellikle, ekonomik ve insani yardımlar, kültürel faaliyetler ve eğitim faaliyetleri, yumuşak güç stratejileri olarak belirlenmiştir. Türkiye, Orta Asya'da özellikle, eğitim, kültür, sosyal, ekonomi, din ve dış politika alanlarında yumuşak güç stratejileri izlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Orta Asya, Türk Dış Politikası

ABSTRACT

When the history of international relations is examined, states have perceived the use of hard power as almost the only alternative to achieve a certain purpose, which hosting military elements and use of force. Today, as technology, knowledge and globalization develop rapidly, the international system the power perception has been changed. The importance of soft power that took its source from cultural, political values and foreign policy areas increased especially after the Cold War.

The role of soft power in Turkish foreign policy and the use of soft power in Central Asia and important preparatory work on the spot, it was prepared to reveal Turkey's potential in this area, its fields of activity and its applications. In this context, what role does soft power play in Turkish foreign policy? What are Turkey's soft power sources, Areas of activity and their deficiencies? The answers of the questions were searched. This thesis includes the period from 1991 to April of 2017. As a method, research and investigation methods are used. For this purpose, especially books and articles written in this area as the source, also newspaper and internet based news sources have been applied. As a hypothesis of study, Turkey predicts that the use of soft power in Central Asia will be more effective after 2002.

As a result, after 1991, when the independence of the Central Asian republics gained independence, Turkey's policy in the region has become a soft power agenda.
In the period of the Justice and Development Party (AK Party) governments, politics in this direction gained weight and there was a perception that the soft power activities had emerged in the AK Party's period. Especially economic and humanitarian aids, cultural activities and educational activities have been identified as soft power strategies. Turkey has pursue soft power strategies especially in the fields of education, culture, social, economics, religion and foreign policy in Central Asia.

Keywords: Soft Power, Central Asia, Turkish Foreign Policy.

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AGİT:Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi

BİLGESAM:Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

BMGK :Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BTC:Bakü-Tiflis-Ceyhan

BTE:Bakü-Tiflis-Erzurum

D-8: Developing Eight- Gelişmekte olan Sekiz Ülke

DİB:Diyanet İşleri Başkanlığı

e.t. : Erişim Tarihi

ECO: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

EİT: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IMF:International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu

ISPA:Instrument for Structural Policies for Pre-Accession

İİT: İslam İşbirliği Teşkilatı

KEİ: Karadeniz Ekonomik İşbirliği

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

NATO: North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

NBA: National Basketball Association

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PHARE: Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies

PKK: Partiya Karkerên Kurdistanê-Kürdistan İşçi Partsi-Terör Örgütü

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı

RF: Rusya Federasyonu

SAPARD: Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

SB: Sovyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDİK: Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konsey

TDV: Türk Diyanet Vakfı

THY: Türk Hava Yolları

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TÖMER: Türkçe Öğretim Merkezi

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRKPA: Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi

TÜRKSOY: Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

Yumuşak güç kavramı, 1990'lı yıllarda Joseph Nye tarafından kavramlaştırılarak literatüre kazandırılmıştır. Bu tarihlerden itibaren kavram akademik çevrelerce tartışılmaya başlanmıştır. Uluslararası sistemde gelen değişiklikler, uluslararası iletişimin artması, bilgi devrimi ve küreselleşmenin hızla ilerlemesi, yumuşak gücü önemli kılan etmenler olmuştur. 1990'lı yıllarda, kültür, dış politika ve siyasi değerlere dayanan, karşı tarafı, sert güce başvurmadan, cazibe ve çekicilik gibi unsurlar ile ikna edebilme, tercihlerini etkileyebilme yetisi olarak tanımlanan, yumuşak güç kavramı ortaya atılmıştır.

Kültürel ve tarihi yakınlık bağı bulunan bölgelerle ilişkilerin geliştirilmesi, bu bölgelerde bulunan halklarla daha yakın ilişkiler kurulması, sorunlarla ilgilenilmesi, yumuşak gücün önemli kaynakları olan kültür ve değerlerin kullanılması, Türkiye'nin yumuşak güç olma arzusunu göstermektedir.

İsmail Cem ile başlayan, yakın kültür ve tarihe sahip olunan topluluklarla iyi ilişkiler kurmakla başlayan süreç, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun da dış politikadaki büyük etkisiyle devam etmiştir. 2002 Genel Seçimlerinden sonra, devletin iç dinamikleri ve uluslararası sistemdeki değişim, bunun yanında yumuşak gücün ortaya atılması ve önem kazanmasıyla diğer devletler gibi Türkiye de farkına varmış, bu alanda ilerleme kaydetmiştir diyebiliriz. Türkiye, bugün, Orta Asya'dan Kafkasya'ya, Balkanlardan Afrika'ya, Avrupa'dan Ortadoğu'ya geniş bir alanda bölge halklarıyla ilişkilerin geliştirilmesi, bölge sorunlarıyla ilgilenilmesi, düzen kurucu rol üstlenilmesi ve evrensel norm, değerlerin ön planda tutulması, Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıran etmenler olmuştur.

Bu çalışmada, Türk Dış Politikasında yumuşak gücün rolü ve Orta Asya'da yumuşak gücün kullanımı, Nye'ın kavramsallaştırarak çerçevesini çizdiği yumuşak güç yaklaşımı esas alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma, 1991'den Nisan 2017 tarihine kadar ki süreci kapsamaktadır. Bu çalışma ayrıca, tanımlayıcı ve durum saptayıcı niteliklere sahiptir.

Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, yumuşak güç kavramının tanımı, kavrama yapılan katkılar, yumuşak gücün kaynakları ve işleyişi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç unsurları ve Türk dış politikasında yumuşak güç incelenmiştir. Bu bölümde ağırlıklı olarak Türkiye'nin sahip olduğu kaynaklar ve araçlar üzerinden kamu kurum ve kuruluşları tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Türkiye'nin genel olarak bölge politikası incelenmiş ve Türkiye'nin Sovyetler Birliğinin dağılmasından günümüze kadar ki süreçte, kültür, eğitim, ekonomi ve sosyal, din ve dış politika alanlarındaki yumuşak güç faaliyetleri incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise, önemli noktaların özeti ile, araştırmanın soruları cevaplanmıştır. Sovyetler Birliğinin çöküşünden günümüze kadar olan süreçteki politikaları üzerinde durulmuş ve gelecek öngörülerinde bulunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YUMUŞAK GÜÇ

1.1 Yumuşak Güç Kavramı

Uluslararası sistemdeki aktörler elde etmek istediklerini, elinde mevcut olan gücü en uygun şekilde kullanarak hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşma noktasında, *sert güç, yumuşak güç, akıllı güç* olarak ayırdığımız güç türlerinden en uygun olanı seçerek stratejisini oluşturmaktadır. Aktörün kendine en uygun olan güç türünü belirlerken, mevcut kaynaklarını, hedef kitlenin yapısını, uluslararası konjontürü göz önünde bulundurur. Sert güç, hedefe ulaşma noktasında karşısında yer alan unsurları zorlayarak, tehdit ya da cebir kullanımına varan askeri kaynakların kullanıldığı bir tür iken, yumuşak güç ise, aktörün empati yapabilmesini sağlayan, sert unsurların olmadığı, karşısındaki aktörü etkileme, cezp etmek gibi yollarla etkileyen bir türdür. Sert güce oranla daha çok zaman isteyen, maddi kaynaklar gerektirmeyen bir güç türüdür. Fakat günümüz toplumunda bilginin önem kazanması, liberal unsurların varlığı bu güç türünün önemi arttırmıştır.

Yumuşak güç kavramını ilk kez, 1990 yılında Joseph S. Nye'nin Amerika'nın düşüşte olduğu hakkındaki görüşünü tartışıldığı "*Bound To Lead"* adlı kitabında geliştirmiştir (Nye, 2005: 7). Joseph S. Nye, "*Soft Power*" adlı kitabında yumuşak gücü ayrıntılı olarak ele almıştır. Nye'ye göre sert güç kandırma veya tehditlere dayanabilir. Fakat istediklerimizi elde etme noktasında somut tehdit ya da para kullanmadan elde edebileceğimizi söylemiştir. Yine Nye, bir ülkenin değerlerine duyulan hayranlık ve bu doğrultuda karşıdaki ülkeyi özendirmenin, zor kullanmaktan daha etkili olduğunu savunmuş ve demokrasi, insan hakları, bireysel fırsatlar gibi değerlerin bu çerçevede değerlendirilebileceğini ifade etmiştir (Nye, 2005: 15).

Uluslararası sistemde bir aktör, global politikalarında hedeflediği amaçlarına ulaşmak için, kendi değerlerine ulaşmak isteyen, kendine hayran olan devletlerinde kendi hedeflerine

ulaşmasını temin etmesi de yumuşak güçtür. Yumuşak güç, sert güçten farklı olarak insanları zorlamak yerine onlarla İşbirliği yapar (Demir, 2012:22).

Günümüzde devletlerin isteklerini elde etmelerinde artık tehdit ve yaptırımlardan daha önemli olan dünya gündemini oluşturmak ve sistemdeki diğer aktörleri kendine çekmektir. Bu da yumuşak güçle mümkün olmaktadır. Yumuşak güç, diğer aktörlerin tercihlerini etkileme ve şekillendirme becerisidir. Devletler bu sahip oldukları yeteneklerin ya da çekiciliklerinin gücünü bilmesi istediklerini elde etmede önemli bir avantajdır.

Nye, "Yumuşak *Güç*" kitabında cezp etmenin önemine atıfta bulunarak, "eğer ki benim istediğimi sizin de istemenizi sağlarsam, havuç- sopa ikisine gerek kalmayacaktır" demiştir (Nye, 2005: 15). Tabi yumuşak güçten bahsederken bunun nüfuz etmek olmadığını da eklemek lazım. Nye'ye göre, nüfuz, paranın ve tehditlerin sert gücüne de dayanabilirken, yumuşak güç, kendine çekme, çekicilikle razı etmek olarak ifade etmektedir.

Yumuşak güç konusunda çalışmalarda bulunan bir diğer ise teorisyen ise, Guen Lee'dir. Yumuşak güç çalışmasını üç aşamada ele almıştır. İlki yumuşak gücü uluslararası ilişkilerde politik amaçlar doğrultusunda beş kategoriye ayırmıştır. İkinci olarak, Joseph Nye'ın yumuşak güç teorisiyle kendi teorisi arasındaki farkları ortaya koymuştur. Lee'ye göre Nye'nin yumuşak güç kavramı, gücün doğasına çok fazla odaklanmaktadır. Joseph Nye'ın, yumuşak gücün cezp etme, İşbirliğine dayanma ve harekete geçirme unsurlarını öne çıkartırken Lee, kaynakları öne çıkartmış ve Nye ile önemli fark olan yumuşak gücün zorlayıcı ve sert gücün işbirliğine dayalı olabileceğini savunmuştur. Lee'ye göre, Nye, yumuşak güç ve sert güç arasındaki farkı göstermiştir ancak güç kaynaklarını güce dönüştürecek mekanizmayı anlatacak anlamlı bir teorik çerçeveye koyamamıştır. Ayrıca, Lee, yumuşak gücün, Nye'nin düşündüğü gibi sadece Amerika Birleşik Devletleri(ABD) bağlamında değil, orta büyüklükteki devletler için de geçerli olabileceğini ifade etmiştir. Üçüncü olarak ise yumuşak güç kaynaklarına dayalı bir yumuşak güç teorisini ortaya çıkarmıştır. Lee'nin yumuşak güç uygulama kategorilerini beşe ayırmaktadır.

İlki, dış güvenliği sağlama amacıyla barış ortamının sağlanması ve çekici imaj yaratılmasıdır. Özellikle Lee, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Japonya'nın barışçıl

görüntüsünü örnek olarak göstermektedir. İkinci olarak, güvenlik politikası açısından başka bir ülkenin veya ülkelerin desteklerinin sağlanmasıdır. Ekonomik yaptırımların ve dış müdahalelerin Birleşmiş Milletler (BM) kanalıyla gerçekleştirilmesini örnek göstermiştir. Üçüncü olarak, başka ülkelerin düşüncelerinin ve tercihlerinin etkilenmesi için kullanılan yumuşak güçtür. Lee, burada, ülkelerin geliştirmiş oldukları teori ve kavramları yayarak, diğerlerinin davranış değişikliklerini yöneltmesini anlatmaktadır. Tabi bu teori ve kavramların yayılmasında ise uluslararası alanda şöhrete sahip olan insanların önemli rol oynadığına işaret etmekte ve Bill Gates gibi isimleri ve Nobel ödülü alanları örnek göstermektedir. Dördüncü olarak ise, başka ülkelerle işbirliği amaçlı örgütler kurmak veya bunlara katılmaktır. Lee, Avrupa Birliği gibi oluşumları örnek göstermektedir. Beşinci ve son olarak ise, ülkenin liderinin veya hükümetin iç desteğinin sağlanması için kullanılan yöntemlerdir. Lee, burada liderlerin uluslararası toplantılarda ve konferanslarda olağanüstü bir performans göstermesini açıklamaktadır (Lee, 2009: 207-209).

Yumuşak güç konusunda çalışmalarda bulunan bir diğer isim ise, Alexander L. Vuving'dir. Vuving, Nye'nin yumuşak güç tanımına katkı yaparak yeni halini almasına vesile olmuştur. Nye'nin isteklerimizi başlarının da istemesini sağlamak olan ifadesine "*kabul etmek*" kelimesini de ekleyerek *"istediklerimizin başkalarınca da istenmesi ve yahut kabul edilmesidir"* şeklinde yeniden tanımlamıştır. Bu durumda, Vuving, yumuşak güç tanımının başkalarının, istediğimiz yönde istemelerini sağlama veya kabul etmelerini sağlama şeklinde olması gerektiğinin altını çizmiştir (Vuving, 2009: 5).

Vuving göre, yumuşak gücü ortaya çıkaran, sevecenlik (benignity), görkem (brilliance) ve güzellik (beauty) olmak üzere üç ana etmen vardır. Bu etmenlerden ilki olan sevecenlik, ülkelerin çift taraflı yardımseverliğine, İşbirliğine vurgu yapmaktadır. Bir devletin diğerlerine karşı hoş görüşü, karşılıklı yardımlaşması gibi örneklerle hayranlık yaratmayı amaçlamaktadır. Başkalarına hoş, sempatik, yardımsever ve cömert görünme, onları koruma, sorunlarıyla ilgilenme, değerlerine saygı gösterme, bencil olmama ve onlar için bir tehlike olarak görünmeme durumlarını yansıtır. Bu sayede başkalarında minnettarlık ve sempati yaratmış olur. Yaratılan bu minnettarlık ve sempati durumu nezdinde bir güven ortamı sağlayarak onları İşbirliği yapmaya yöneltmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken durum, sevencik ilkesine teşkil eden davranış şekillerinin, çok taraflı bir çerçevede

gerçekleştirilmesidir. Çünkü, ikili ilişkiler çerçevesinde gerçekleştirilirse, karşı tarafta borçluluk hissi oluşabileceğinden iyi sonuçlara yol açamayabilir. Ancak bu durum, çok taraflı ilişkiler çerçevesinde geliştirilirse olumsuz sonuçlar ortadan kalkabilir ve sevecenlik etmeni yumuşak güç üretebilecektir. Bir diğer etmen olan görkem ise, ülkenin güçlü, muhteşem askeri kaynakları, zengin ekonomisi, köklü kültürü ve tarihi veya barışçı ve nitelikli halkı gibi ülkenin, kendisini cezp edici olarak öne çıkaracak unsurlara sahip olmasıdır. Böyle bir ülke başarıyı elinde tutar, kabiliyetli ve güçlüdür. Görkem, karşı tarafta hayranlık yaratmakta ve bu da bir özenme ve taklit etme isteği doğurmaktadır. Bunun yumuşak güce dönüşmesinin yollarından biri, meydana getireceği yenilmezlik algısı iken, diğeri karşı tarafta oluşturacağı bir şeyleri aynı şekilde yapma ve taklit etme isteğidir. Bu da ülkeyi model ülke kılar ve başka aktörlerin de 'takip etmesini, aynı şekilde davranmasını' sağlar. Bir ülkenin görkemli olması başka ülkelerde hayranlık ve benzemeye çalışma durumlarını doğurur, saygı ve hürmet oluşmasını sağlar. Güzellik ise, paylaşılan değerler, vizyonlar neticesinde aktörlerin yakınlaşmasını açıklar. Ortak paydada buluşan aktörler, güven ve dostluk oluşmaktadır. Ne zamanki bir devletin paylaştığı değer, paylaştığı devlet tarafından o değerin temsilcisi olarak görülürse, bu yumuşak güce dönüşmüş demektir. Çünkü ortak değerleri temsil ettiği düşünülen kişinin söz konusu değerleri koruyacağı düşünülmekte ve bundan dolayı diğerleri tarafından rehber olarak kabul edilmesi mümkün olmaktadır (Vuving, 2009: 9-11).

Yumuşak güç kavramı, çok eski dönemlerden beri kullanılan bir güç türü olsa da, kavram olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde Uluslararası ilişkiler literatürüne girmiştir ve 11 Eylül 2001 tarihindeki ABD'deki terör saldırılarından sonra politika yapıcıları, akademisyenler ve bürokratlar tarafından sıklıkla kullanılan bir kavram olmuştur (Sancak, 2016: 63).

Yumuşak gücün kullanılmaya başlandığı ilk dönemler tam olarak bilinmese de modern uluslararası devletlerin ortaya çıktığı dönemden sonra olduğu tahmin edilmektedir. Büyük stratejist Sun Tzu'nun "*Savaşırsan insan öldürmek şart olur. Ancak en iyisi savaşmadan kazanmaktır*" sözü, askeri yöntemleri kullanmadan kazanım elde etme, yumuşak gücün yöntemi niteliğindedir. Milattan önce 500'lerde Wu Devleti'nde (Şimdiki Çin) yaşadığı düşünüldüğünde, bundan da anlaşılacağı üzere yumuşak güç uygulamaları, Çinliler, Persler, Kliseler, Romalılar ve Osmanlılar dönemlerinde çeşitli yöntemlerle kullanılmıştır. Tarihi

sürece bakıldığında 18.yy'dan itibaren Fransa'nın kültürüyle, 19. yy'dan İngiltere'nin liberal sistemiyle, 20. yy'da ABD'nin popüler kültür, liberal demokratik sistem gibi yumuşak güç unsurlarıyla küresel sistemde etkili olduğu görülür (Demir, 2012: 103).

Küreselleşme süreci de, yumuşak güç kullanımında önemli etkilerde bulunmuştur. İlerideki sayfalarda değinilecek olan yumuşak güç unsurlarının, küreselleşme süreci içinde başta kültür ve dil olmak üzere önemli gelişmelere şahit olmaktayız. Özellikle ABD'nin bu süreçte etkin bir şekilde yer alması, sahip olduğu yumuşak gücün etkisi olduğu söylenebilir. Che Guevera'nın arkadaşı Fransız felsefeci Regis Debray, "Blue- jeanlerin ve rock'n roll'un gücü, tüm bir Kızıl Ordu'nun gücünden fazla" (Gardels, 2005:37) ifadesi, yumuşak güç unsurlarının ne denli önemli olduğuna bir örnektir.

Yumuşak güç, sert güce göre kullanımı zordur. Günümüzde cezp etmek, artık cebir kullanımından daha etkili ve çok kullanılmaya başlanılmıştır. Cezp etmek için de günümüzde liberal değerler önemli araçlardır. Uzun dönem gerektiren, planlı karşı tarafın kültür, ekonomi, tarih gibi birçok unsurları göz önüne alınarak yavaş yavaş ilerleyen ağır bir güç türüdür. Lakin yumuşak güç uygulanması ve başarı sağlanırsa kazanımları fazla ve kalıcı olmaktadır.

1.2 Yumuşak Gücün Kaynakları

Bir aktörün yumuşak güce sahip olabilmesi için çeşitli kaynaklara ihtiyacı vardır. Tabi bu kaynakların katkısı birbirlerine oranla farklıdır. Bazıları çok katkı sağlarken, bazıları daha az katkı sağlayabilmektedir. Nedeni ise, bu kaynakların cezp etme özelliği olduğu gibi kimi zaman, topluma veya döneme göre cezp etmeyebilir. Nye, bir aktörün yumuşak gücünü temel olarak üç kaynağa dayandırır: "*Kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikalarına"* (Nye, 2005: 20).

1.2.1 Kültür

Bir ülkenin kültürünün evrenselliği ve milletlerarası faaliyet sahalarını idare eden müsait prensip ve müesseselerini teşkil etme kabiliyeti, son derece mühim güç

kaynaklarındandır. Evrensel bir kültüre sahip olan bir devletin yarattığı bu çekicilik ve sorumluluk sayesinde istediğine ulaşma olasılığı artabilir (Demir, 2012:60).

Nye, kültürü, bir toplum için anlamı olan değerlerin ve uygulamaların bütünü olduğunu ifade eder. Tabi kültürün birçok gösterilme biçimini görmekteyiz. Sanat, edebiyat, eğitim gibi üst kültürü oluştururken, bir de popüler kültür mevcuttur (Nye, 2005:20).

Her toplumun kendine has kültürü vardır. Ancak bu kültürü, yumuşak güce çevirme ya da güç potansiyeli oluşturması sistemdeki diğer aktörlere çekici gelmesine bağlıdır. Bir kültürün, diğer aktörler için çekici gelebilmesi için evrensel nitelikler taşıması önemlidir. Nye, meseleyi esas olarak ABD'nin küresel liderliği bağlamında ele aldığı için yumuşak güç üretecek kültürün çerçevesini geniş tutmakta ve istenilen sonuçların elde edilebilme olasılığının, bu kültürün evrensel değerler içermesi durumunda artacağını ifade etmektedir. Dar görüşlü değerlerin, belli sınırları olan kültürlerin yumuşak güce sahip olması zordur. Bazen bir ülkenin kültürü, başka toplum için çekici gelmeyeceği gibi, ters tepki de görebilir. Joseph Nye, "*Yumuşak Güç"* kitabında ABD üzerinden yumuşak gücü ele aldığından örnekleri de bu devlet üzerinden vermiştir. Örneğin, Amerikan kültürünü içeren çeşitli Amerikan yapımı bir sinema filmi dünyanın çeşitli yerlerin çekici gelebiliyorken, kimi İslam ülkelerinde bu filmler çekici gelmediği gibi tepkiler almasına da neden olabilmektedir.

Bu konuda Alman editör Josef Joffe, Amerikan yumuşak gücünün, ekonomik ve askeri gücünden daha fazla olduğu ileri sürmüştür. Joseph Nye de, Joffe'nin ileri sürmüş olduğu tezi destekler nitelikte kitabında bir örneğe yer vermiştir. Bu örnek, Çinli bir eylemcinin hakkını savunmak için yasal yolları tercihini anlatmasınıdır. Çinli eylemci, "*Biz birçok Hollywood filmi seyrettik. İçinde düğün, cenaze ve mahkeme vardı. Bu yüzden, biz, hayatınızda birkaç kere dava açmanın normal olduğunu düşünüyoruz.* " der. (Aktaran Nye, 2005:21). Örnekte de görüldüğü üzere, Çin'deki bir vatandaşın kendi yasal haklarını Amerikan yapımı filmler sayesinde farkına vardığını görüyoruz. Bu da bize ABD istediği bir ülkede ya da örnekteki gibi Çin'de bir şeylerin farkına varılmasına, ya da güçlenmesini isterken, ABD'nin dünyadaki yaygın kültürü ile yumuşak gücü arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Burada, gücün etkisi, filmler sayesinde Çinli halkın dava açma hakkının olduğunun farkına varmasıdır. (Nye, 2004a: https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu043.pdf , e.t. 15.02.2017).

Demokrasi, insan hakları, özgürlük gibi kavramların günümüzde politik amaçlar için kullanılması, yumuşak güç örneği olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle batı kültüründen çıkan demokrasi, insan hakları gibi kavramlar, politik bir amaca ulaşmak için kullanıldığında, yumuşak güç için birer araçtır. Sovyet ardılı devletlerde ve Doğu Avrupa ülkelerinde demokrasi söylemlerinin ön planda olduğu *Renkli Devrimler* süreci aslında yumuşak güç örneğidir. Çünkü Batı kültüründen çıkan bu kavramlar, diğer toplumları cezp etmiş ve kendi ülkelerinde belli durumların değişmesini sağlayarak, aslında bu değişikliği isteyenlerin amacının da gerçekleştirilmesini sağlamışlardır.

Dünya üzerinde Amerikan popüler kültürünün artması, yumuşak gücün sadece popüler kültür gücü olarak anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu durum kültürü çekicilikle karıştırmamıza neden olmaktadır. Tabi ki dünya genelinde satılan ürünler ya da gösterilen filmler toplumları etkileyebilir, tüketime sevk edebilir, fakat politik bir gelişme göstermesini de sağlamayabilir. Bundan dolayı, popüler kültürün yumuşak gücü desteklemediğini söylemek doğru olmaz. Örnek verilecek olursa, Coca Cola içilmesi, Blue Jeans giyilmesi kimi toplumlarda tamamen Amerika'nın sevilmesini sağlamaz ya da politik bir sonuç elde edemeyebilir. Çünkü bu şartlara ve imkanlara göre değişiklik gösterebilir. Vermiş olduğum Çinli vatandaş örneğinde olduğu gibi, Hollywood filmi, Çinli vatandaşı etkilemiş ve yumuşak güç olarak orada politik bir sonuç vermiştir. Fakat aynı Hollywood filmleri, Afganistan ve Suudi Arabistan gibi kimi İslam ülkelerinde ters etki göstermiştir.

Popüler kültürde spor da önemli bir unsurdur. ABD'deki basketbol (NBA) maçları, dünyada 42 dilde ve 212 ülkedeki 750 milyon kişi tarafından izlenmektedir. Politik mesajlar, spor takımlarının veya ünlülerin davranışları ya da televizyon veya sinemanın gösterdiği çeşitli görüntüler yoluyla da iletilebilmektedir.

1.2.2 Siyasi Değerler

Yumuşak gücü meydana getiren kaynaklardan biri de, siyasi değerlerdir. Nye'ye göre siyasi değerler, demokrasi, insan hakları, hukuk, hak ve özgürlüklerdir. Ancak Nye, bu

kavramların söylem düzeyinde kalmaması, dış politikaya da yansımasının ve böylece çekicilik sağlamasının gerektiğini savunmaktadır. Nye'ye göre:

"'Bir hükümetin yurt içindeki (örneğin demokrasi), uluslararası kuruluşlardaki (diğerleriyle birlikte çalışan) ve dış politikadaki (barışı ve insan haklarının gelişmesine yardımcı olan) tavrıyla savunduğu değerler, başkalarının tercihlerini oldukça etkiler" (Nye, 2005: 23).

Bir ülkenin yukarda saydığımız değerlere sahip olması, aynı zamanda ekonomik ve kültürel gelişmişlik göstergelerinin de bulunması diğer ülkelerde yaşayanlar için bir çekici güç oluşturabilir. Dünya üzerine baktığımız zaman, bu göstergelere sahip olan başta ABD ve Avrupa'nın önde gelen ülkelerine insan göçleri yaşanmaktadır. Bu insan göçleri içinde önemli olanı "*beyin göçü*" dediğimiz olaydır. Kendi ülkelerinde siyasi değerlerin yoksunluğu ya da gereken ilgi ve desteği alamayan kültür, sanat, bilim, eğitim gibi önemli alanlarda uzman kişilerin, kendilerine çekici gelen ülkelere göç etmesi, şüphesiz gittiği ülkeye olumlu yansımaları olacaktır. Yaşadığımız çağda bilgi çok önemli bir unsur haline gelmiştir. Alanlarında uzman olan kişilerin yapacağı çalışmalar ya da hâlihazırda bulunan çalışmalara yapacağı katkılar gittiği ülkeye ekonomik, teknolojik, kültürel yönde önemli kazanımlar elde etmesine yardımcı olacaktır. Nye bu konuda, ABD'deki Silikon Vadisini örnek göstermektedir. Buradaki ileri teknoloji alanında çalışan mühendislerin dörtte birinin Çinli ve Hintlilerden oluşturduğuna dikkat çekmiş ve ABD'nin cezp edici yönüne vurgu yapmıştır (Nye, 2005: 63).

Bir ülkenin siyasi değerlerinin yumuşak gücün kaynağı olması için diğerlerinde hayranlık, çekicilik oluşturması gerekmektedir. Siyasi değerler, her zaman için çekicilik göstermeyebilir. Nye'nin temelde örnek aldığı ABD ve değerleri üzerinden gidersek, ABD kültüründe yer alan demokrasi, özgürlük gibi değerler, kimi toplumlara çekici gelebilirken, kökten dinciler nezdinde ABD nefretine yol açabileceğini söylemektedir.

Siyasi değerlerden söz edildiğinde sadece insan hakları ve demokrasi gibi evrensel değerler akla gelmemelidir. Bir ülkedeki suç oranları, boşanma oranları, iş güvenliği ve sosyal güvenlik imkanları gibi birbiri ile çok yakın olmayan alanlar da bu bağlamda

değerlendirilmelidir (Nye, 2005:61). Çünkü bir ülkenin olumlu veya olumsuz bir imaja sahip olmasında bunların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Örneğin, idam cezasının ABD ile Avrupa arasında bir mukayese yapıldığında, idam cezasının, ABD için olumsuz bir imaj oluştururken, Avrupa için olumlu bir imaj oluşturmaktadır (Nye, 2005: 140).

1.2.3 Dış Politika

Dünya politikasında yaşanan konjonktürel değişimler, devletlerin dış politikada izlediği yöntemlerde değişikliklere gitmesine neden olmaktadır. Devletlerin dış politikada izlediği yöntemler, mevcut durumdaki uluslararası sistem, yumuşak gücü de belli oranda etkilemektedir. Anlaşılacağı üzere, yumuşak güç de, statik değil, dinamik bir yapı arz etmektedir (Sancak, 2016: 101).

21. yüzyılda teknolojinin gelişmesiyle, internet, kitle iletişim araçlarının önemini artmıştır. Artık insanlar bilgiye saniyeler içinde ulaşabilmektedirler. Dünya'nın bir köşesinde yaşanan bir olay, diğer köşesinde geniş yankı bulabilmektedir. Durum böyle olunca da, ülkeler dış politikalarındaki izledikleri stratejilerin sonuçları, diğerlerince olumlu ya olumsuz tepki gösterilmesine neden olabilmektedir. Örneğin, 2003 yılında Irak savaşından sonra yapılan anketlerde, ABD'nin cazibesinin hızla düşüşte olduğunun farkına varıldı. Olumsuz düşünceler içerisinde olan insanlar ve ülkeler bu tepkilerinin genel olarak ABD'ye değil, Bush idaresine karşı olduğunu söylediler. Birçok ülke halkı, Amerika'nın teknolojisine, popüler kültürüne hayranlık duymaya devam etmiştir. Fakat çoğu ülkede halkın büyük bir kısmı ABD'nin ülkeleri üzerindeki artan etkisinden hoşlanmadıklarını belirtmiştir (Demir, 2012: 63).

Dış politikanın yumuşak güç olabilmesi için, öncelikli olarak bir ülkenin izlediği dış politikanın diğer ülkelerce meşru görülmesi gerekmektedir. Günümüzde, devletlerin dış politikada uyguladığı yöntemler, araçlar ve kaynaklardan çok, hangi nedenden ötürü bu politikaları uyguladığı ve politikalar sonucunda ne edinim sağlayacağı önem arz etmektedir. Nye, buna örnek olarak 1999 yılında Balkanlardaki savaşı ele almıştır. Birleşmiş Milletler

kararı olmamasına rağmen NATO'nun, Kosovalıları korumak için Sırp güçlerine karşı saldırıların uluslararası kamuoyunca takdir görmesinin yarattığı yumuşak güce dikkat çekmiştir (Nye, 2004: 269).

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere, saldırılar, uluslararası hukuka göre sorun yaratsa da, saldırıların amacının Kosovalıları korumak ve Sırp katliamını engellemekti. Kamuoyunda bu algının oluştuğundan yapılan eylem meşru görülmüştür ve sonucunda da yumuşak güce olumlu katkısı olmuştur. Yine keza 2003 yılında ABD'nin Irak'a girmesiyle tartışmalar ortaya çıkmıştı. Neden girdiği uluslararası hukuka uygun olup olmadığı tartışıldığı dönemde ABD'li yetkiler, bu harekâtın meşruluğunu oluşturmak için de Irak'ta nükleer silahların olduğunu ileri sürerek *önleyici meşru müdafaa* hakkını kullanmıştır. Fakat, Irak'ta izlediği tutum ve operasyonun neden olan silahların ortaya çıkmaması kamuoyunda ters etki yaratmıştır.

Dış politikadaki stratejiler ve yumuşak güce etkisini Türkiye üzerinden de incelemek mümkündür. İlerleyen bölümlerde geniş olarak ele alınacak olan 1990 sonrası dönemde Türkiye'nin Sovyetlerden sonra bağımsızlığını kazanan Orta Asya'daki cumhuriyetlere karşı izlediği politikalar, Türk Dış Politikasında yumuşak gücün rol aldığı dönem olarak söylenebilir. Türkiye, tarihsel, kültürel bağlarla yumuşak gücünü geliştirmek istese de, dış politikadaki tutum ve söylemler ilişkilerin dalgalı bir seyir izlemesine neden olmuştur.

Dış politikada ekonomik unsurların devletlerin politik amaçlarına ulaşmadaki önemi şüphesiz önemli bir diğer konudur. Ekonomik güç, hem sert güç hem de yumuşak güç izlemede kullanılabilen bir güç unsurudur. Sert güçte, ekonomik unsurlar kullanılarak zorlayıcı ya da caydırıcı etki yaratılabilmektedir. Devletler, istediklerini elde etmek için ya da cezalandırmak için zaman zaman ekonomik unsurları kullanmaktadırlar. ABD'nin çeşitli dönemlerde bazı ülkelere ekonomik ambargolar uygulaması, Irak'ın Kuveyt'i işgalini müteakip Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin Irak'la ticaretin kesilmesine dair kararı, savaştan sonra Irak'ın petrolünü ancak BM kontrolünde gıda karşılığı-petrol programı çerçevesinde dünya pazarlarına ulaştırabilmesi ekonomik unsurların sert güç aracı olarak kullanılmasına örnek teşkil edebilecek niteliktedir.

Ekonomik unsurlar dış politikada sadece zorlayıcı, caydırıcı ya da cezalandırıcı olarak kullanılmamaktadır. Ayrıca yumuşak güç unsuru olarak, hibe ve yardım gibi çeşitli programlarla yumuşak güç oluşturma maksatlı kullanılmaktadır. Bu konuda Avrupa Birliği(AB)'nin yürüttüğü bazı programlar örnek gösterilebilir. AB'ne aday ülkeler için Bölgesel Politikalar kapsamında tarım ve Kırsal Kalkınma için yılda 520 milyon Euro içeren özel katılım programı olan Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (SAPARD), kurumsal kapasiteyi arttırmak için Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies(PHARE) ve katılım öncesi çevre ve ulaştırma altyapısı alanlarında mali destek sağlayan Instrument for Structural Policies for Pre-Accession(ISPA) gibi mali program oluşturmuştur (Ülger, 2015: 147,148).

1.3 Yumuşak Gücün İşleyişi ve Kamu Diplomasisi

Devletler isteklerini elde etmek için askeri, ekonomik ya da yumuşak güçlerini kullanırlar. Genellikle devletler, güvenlik amaçlı, zorlayıcı ya da caydırıcı olarak askeri gücü kullanırken kısa sürede sonuç elde etmek için ekonomik güç unsurlarını da kullanmaktadırlar. Yumuşak gücü kullanmak ise uzun süreç gerektirir. Ancak politikalar neticesinde başarılı olunursa kazanç daha kalıcı olmaktadır. Bir ülkenin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları sadece bir potansiyeldir. Önemli olan bu kaynakları güce dönüştürecek uygulamaları sağlamaktır. Bir ülke yumuşak güç uygulamalarında başlıca; "*Dış yardımlar", "Kültürel Diplomasi" ve "Kamu Diplomasisi*" gibi uygulamalara başvurur. Yumuşak gücü uygulamaya geçirilmesinde devlet kaynakları kadar, toplum ve kamuoyu üzerinde büyük bir öneme sahip olan hükümet dışı organizasyonlar, sivil toplum örgütleri, medya, spor, sanat, edebiyat gibi alanlarda ünlü kişiler de önemli roller üstlenmektedirler (Nye, 2005: 100).

Yumuşak güç kullanımı için yukarıda saydığımız üç uygulamadan, dış yardımlar ve kültürel diploması, aslında kamu diplomasisinin uygulanma vasıtaları olarak da ele alınabilir. Çünkü kamu diplomasisi faaliyetlerini incelerken göreceğiz ki kültürden eğitime, ekonomiden sosyal faaliyetlere, teknolojiden din alanına kadar çok geniş alanlarda ve çok fazla aktör gruptan yararlanma çabasındadır (Gilboa, 2008: 59).

1.3.1 Dış Yardımlar

Yumuşak güç ile ilgili çalışmalarda, ağırlıklı olarak kültürel ve sosyal konular ele alınsa da, aslına bakıldığında ekonomik destek faaliyetleri de, yumuşak gücün uygulanışında önemli bir kaynaktır. Dış yardımlar, bir devletin diğerleri üzerinden istediklerini elde etmesi konusunda hem cezp etme hem de caydırıcı unsur olabilecek niteliktedir. Genelde bu yardımlar dış politika üzerinden etkilerken bir yandan da bağımlı hale getirmek için kullanılmaktadır. Gerektiğinde yardımları çekme tehdidi ile de sert güç uygulanana bilmektedir. Dış yardımlar genel olarak, insani amaçlı yardımlar, doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan dış yatırımlar, krediler ve hibeler şeklinde yapılmaktadır.

Dış yardımları kendi arasında, ekonomik ve teknik yardımlar, insani yardımlar ve askeri yardımlar olarak ayırabiliriz. Dış yardımlar denildiğinde şüphesiz akla gelen devletlerden biri ABD'dir. Başkan Truman dönemi, Sovyet tehdidine karşı 22 Mayıs 1947 yılında Kongre Yunanistan'a 300 milyon ve Türkiye'ye de 100 milyon dolarlık bir askeri yardım yapılmasına karar vermişti. Ayrıca, 1948-1951 yılları arasında yürürlüğe konmuş olan ABD kaynaklı Marshall Planı, komünizm tehdidine karşı bir ekonomik yardım paketidir. 16 ülke, bu plan uyarınca ABD'den ekonomik kalkınma yardımı almıştır (Armaoğlu, 2010:538-539).

Yardımlar, güçlü devletlerce, ekonomik ve askeri olarak güççe zayıf olan devletlere yapıldığından, o devleti kontrol altında tutmak çoğu zaman kolay olmuştur. Bağımlılık arttıkça, hareket alanı azalmaktadır. Devletlerin dış yardım yapmalarının amaçları vardır. Öncelikli olarak hedef ülkeye ideolojiyi yaymak, sosyal olarak cezp etmek, din konusunda faaliyetler ya da ekonomik olarak bağımlı hale getirmektir. Tabi bunları başarmak için çeşitli kalkınma programlarını devreye sokmaktadırlar. Az gelişmiş ülkeler, programsız bir borç akışına kapıldıklarında her gün daha fazla bağımlı hale gelirler, kendi iktidarlarının yanı sıra, gelecek yönetimler ve nesilleri de etkilemektedirler (Özmutlu, 2010: 27).

Her zaman dış yardımların amacı, bağımlılık oluşturmak değildir. İnsani yardımlar boyutu önemlidir bu konuda. Deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerde ya da açlık, susuzluk, hastalık gibi tehditlerin yaşandığı yere devletlerce, sivil toplum örgütleri, uluslararası örgütler

gibi birçok aktör tarafından dış yardımlar yapılmıştır. Özellikle 2009 Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığının kurulmasıyla Türkiye, insani yardımlar konusunda başta Suriye, 2010 yılında Pakistan'daki sel felaketinde, Somali'de ve diğer yardıma muhtaç kişilerin yardımına koşmuştur (Kalaycı ve Koca, 2015: 164-165).

1.3.2 Kültürel Diplomasi

Devletlerin yumuşak güç kullanırken başvurduğu diğer bir yöntem de, kültürel diplomasidir. O, fikirlerin, düşüncelerin, dünya görüşünün, yaşam tarzının, estetik anlayışının, zevklerin ve tatların paylaşımı suretiyle kendini doğru ifade etme ve muhatabını da doğru tanıma yolu olarak tanımlanmıştır (Purtaş, 2013: 2).

Kültürel diplomasinin amacı, devletin ve temsil ettiği değerlerin uluslararası toplum nezdinde saygınlığını artırmak ve olumlu bir görünüm sağlamaktır. Nye'ye göre bir ülkenin kültürünün çekiciliğiyle diğer ülkelerin de onu izleyeceğini söylemektedir. Bu doğrultuya göre kültürel diplomasi " *Uluslararası çevreyi, kültürel kaynaklarla ve kültürel dönüşümü kolaylaştırarak yönetmek ve yine kültür örneklerinin ihraç edilmesiyle ülkenin politikalarının kolaylaştırılmasıdır*" (Cull, 2008: 33).

Kültürel diplomasi, bir ülkenin diplomatik işlerini kolaylaştıracak olumlu imajın tanıtımını yapma çabasında olan dış politika amaçlarını gerçekleştirir. Kültürel diplomasi, kültür vasıtasıyla cezp etme yeteneği sağlar. Hatta kültürel diplomasi, yumuşak gücün ilk örneğidir (Sancar, 2012: 170).

Kültür, bir toplumun sahip olduğu değerler bütünüdür. Her toplumun kendine özgü değerleri olduğu gibi, bazı ortak değerleri de paylaşmaktadır. Bunlar; özgürlük, demokrasi, insan hakları, dürüstlük ve yardımseverlik gibi değerlerdir (Bahar, 2009: 64). Eğer ki, bir devletin sahip olduğu değerler ne denli evrensel ise, paylaştığı değerler ve sahip olduğu diğer yumuşak güç kaynaklarının da cezp edici etkisi ile yaptığı diplomasilerden istediği çıktılara sahip olma olasılığa da fazladır.

Kültürel diplomasi de devlet kurum ve kuruluşları kadar, devlet dışı organizasyonlar, sivil toplum örgütleri, medya, bireyler oldukça önemli görevler üstlenmektedirler. Kültürel diplomasi, eğitimden sanata kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. İşte bundan dolayıdır ki yukarda da saymış olduğum aktörlere de önemli işler düşmektedir.

Devletler, kültürel diplomasiyi, daha çok kamu diplomasisi vasıtasıyla, değişim programları ve yurt dışındaki kültür kuruluşları, dernekler aracılığıyla yürütmektedir. Türkiye'nin birçok bölgede kullandığı Yunus Emre Enstitüleri gibi diğer güçlerin, Fransız Kültür Merkezi, Alliance Française, British Council gibi örgütlenmeler örnek gösterilebilir.

Kültürel diplomasi de, devletlerin öncelik verdikleri iki temel öğe vardır. Bunlar, dil ve eğitimdir. Bir kültürün dili bir bölgede ne kadar yaygınsa, o bölgede o devlet daha aktif olmasını sağlayabilir. Eğitim vasıtasıyla da kültürün daha da oturması ve öğretilmesi amaçlanmaktadır. Biz bunu daha çok sömürgeci devletler tarafından sömürülen bölgelerde görmekteyiz. Fransa'nın uluslararası okul ağları ile Fransızcayı yayması gibi. Fransızların Fransızca konuşulan yerlerde İngilizce'nin etkisinden korunmak için "Frankofoni" altında yerleşmesi güzel bir örnektir (Cull, 2008: 33).

Kültürel değişim programları, öğrenci değişim programları da bu konuda oldukça önemlidir. Çeşitli burslar sayesinde, bu faaliyetlerden yararlanan öğrenciler gittikleri yerlerde hem kendi kültürünü tanıtma hem de başka kültürleri öğrenme fırsatı bulmaktadırlar. Ayrıca bu programlar sayesinde, çeşitli akademik çalışmalar, konferanslar gibi etkinliklerde bilgi alışverişi sağlanmış olmaktadır. Bu programlar ağırlıklı olarak gençlere yönelik olduğundan uzunca süre bir ülkede eğitim alanlar, o ülkenin gündelik yaşantısını, kültürünü, dilini ve dinini yaşatarak olumlu izlenimler bırakarak sempatiyi arttırma da yarar sağlamaktadır.

Medya, yazılı ve görsel basın da oldukça önemli birer kültür araçlardır. Küreselleşme ile birlikte, dünyada yaşananlar her bölgedeki insanlarda merak uyandırmaktadır. Bundandır ki uluslararası haber kanalları ve gazeteleri önemli birer bilgi kaynağı olmuştur. Örnek verilecek olursak, bir ülkenin dış politikadaki attığı adımlar medyada olumlu, güzel, meşru olarak gösterildiğinde, bir de çekicilik kazandırılıp yayınlandığında ya da yayımlandığında onu okuyan diğerleri için sempatiklik oluşturabilmektedir.

Televizyon dizileri ve filmleri de, kültürel faaliyetler için güzel birer araçtır. Bu konuda, ABD'nin Hollywood filmleri güzel bir örnektir. Dünya'nın birçok yerinde yayınlanan filmler vasıtasıyla istenilen mesajlar ve cezp etme argümanları kullanılmaktadır. Son dönemlerde ise Türk dizileri, özellikle Arap ülkelerinde ve Balkanlarda ciddi izlenme oranlarına ulaşmıştır. Bu dizi ve filmlerin sayesinde popülerlik artmakta ve büyük kitleleri etkilemek için kullanılmaktadır. 2008 yılında yayınlanan "Gümüş" isimli Türk dizisinin son bölümü 22 ülkede 85 milyon kişi tarafından izlendi. 2009'da Türkiye'ye gelen turist sayısı yüzde 1 oranında düşerken, Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelenlerde yüzde 21 artış görüldü. "Gümüş" öyle bir turizm patlaması yaşattı ki, sadece 2010'da Ortadoğu ülkelerinden 105 bin turist geldi. Bu da, önceki yıla göre yüzde 33'lük bir artış (http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-yumusak-gucu-dizileri-19414165, e.t. 20.06.2017).

Popüler kültürden önceden de bahsetmiştik fazla üzerinde durmadan bahsetmek gerekirse yiyecek, içecek, giyim markalarının popüler kültür yaratmada önemli araçlardır. Ayrıca müzik de, popüler kültürün bir parçasıdır. Bugün Osmanlı İmparatorluğunun hâkim sürdüğü yerlerde günümüz Türk müziğinin etkilerini görmekteyiz. Yine 1960'larda ABD Dış İşleri Bakanlığı caz müziğinin dünya üzerinde yaratmış olduğu etkiden yararlanmak için "caz elçileri" adı altında bir program oluşturmuş ve devletin bütçeden ayırdığı kaynakla dünyanın birçok yerinde konserler vermişlerdir (Karadağ, 2016: 92).

Kültürel diplomasiyi, devletlerin yumuşak gücü kullanım alanlarında önemli bir türdür. Ayrıca kültürel diplomasi çok geniş bir alanda ve devlet ve devletin dışında çok sayıda aktörlerin de katılımı sayesinde başarı ile uygulandığında ve evrensel değerlerin ön plana çıkarıldığında istenilen çıktıların elde edilmesinde büyük katkı sağlamaktadır. Bu stratejiler uzun dönemde ilerlese de edilen olumlu sonuçlar kalıcı ve sürekli bir şekildedir. İlerde üzerinde duracağımız Kamu diplomasisinin uygulanması, kültürel diplomasinin kurum ve kuruluşlarca uygulanmaya geçirilmiş halini kapsamaktadır.

1.3.3 Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi kavramı, ilk defa 1965 yılında Tufts Üniveritesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu'nun dekanı olan Amerikalı emekli diplomat Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır (Sancak, 2016: 120). Kamu diplomasisi, geniş bir alanda ve çok fazla aktörün yer aldığın bir diplomasi türüdür. Günümüzde 150'ye yakın kamu diplomasisi tanımı bulunmaktadır. Bu da, kamu diplomasisinin geniş bir alanda uygulandığını kanıtlar niteliktedir (Sancar, 2012: 83).

Kamu diplomasisinin tanımlanması birçok tanım olduğunu söylemiştik. Bazı araştırmacılar kamu diplomasisi için yumuşak güç derken, bazı araştırmacılar da yumuşak gücün bir unsuru olarak ele almıştır (Erzen, 2014: 53). Başlangıç itibariyle genellikle on yedinci yüzyıla kadar uzatılan kamu diplomasisi faaliyetlerine, esas olarak Soğuk Savaş dönemi ile birlikte şahit olunmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında, yorgun düşen ekonomi ve askeri kaynaklarla elde edilemeyen isteklerin, elde edilmesi noktasında kullanılarak önemli bir yer elde etmeye başlamıştır (Bostancı, 2012:40).

Kamu diplomasisi kavramının geniş bir alanı kapsaması hasebiyle " bir devletin ulusal çıkar ve imajını korumak ve geliştirmek amacıyla, klasik diplomatik faaliyetlerine de destek olacak nitelikte, yabancı ülkelerin kamuoyunu, hükümetlerini, toplumsal yaşama katılan tüm kişi, kurum ve kuruluşlarını doğru içerikli enformasyon, kültür ve daha birçok alanla meşru bir şekilde etkileme, ülkeler arasında daha yakın ilişkiler kurmaya katkıda bulunması faaliyetleri" olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2012: 227).

Teknolojik gelişmelerin giderek artmasıyla birlikte, toplumlar arası iletişim önemli bir boyuta gelmiştir. İnternet, radyo, akıllı telefonlar gibi hayatın vazgeçilmezleri olan iletişim araçları vasıtasıyla toplumlar, diğer kültürlerden yoğun bir şekilde etkilenmeye başlamıştır. Bu etkileşim neticesinde kamuoyunun fikri, görüşü, örgütlülüğü önemli bir hale gelmiştir. Zamanla kamuoyunun önemi ulusal boyutla sınırlı kalmayarak uluslararası boyutu da ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kamu diplomasisinin en önemli bir yönü, dış politika tekniği olmasıdır (Karadağ, 2016: 3).

Kamu diplomasisi ile ilgili olarak öncelikle şunu söylemek gerekirse, hedef kitle halktır, sivil yapıdır. Ayrıca, propaganda kavramını kamu diplomasi ile çok sık kullanan mevcuttur. Oysaki propaganda ile kamu diplomasi aynı şey değildir. Birbirlerinden ayrı düşünülmesi gerekmektedir. Kamu diplomasisinde bilginin kaynağı bellidir ve doğruluğu kesindir. Fakat propaganda da durum farklıdır. Doğruluğu kanıtlanmayan rivayetler ve dedikodular üretilerek propaganda malzemesi olarak kullanılmaktadır. Propagandada tam bir devlet kontrolü söz konusu iken, kamu diplomasisi arz ettiği daha sivil bir yapı ile ondan ayrılmaktadır. Kamu diplomasisi halklar arası ilişkiler faaliyetleridir. Propaganda izlenimi veren bilgiler güvenilir olmaktan uzaktır, bu nedenle de kamu diplomasisi faaliyetleri ile propagandayı birbirinden ayırmak gerekmektedir (Sancak, 2015:110).

Dünyada kamu diplomasisini en etkin şekilde kullanan ABD'dir. Fakat kamu diplomasisi kurumsal örnek olarak ABD'den önce Avrupa'da 1883'te Fransızların Alliance Francaise(Fransa'da ve dünyanın çeşitli ülkelerinde bulunan Fransiz dili ve kültürü dersleri veren kurum)'i kurmasıyla karşılaşıyoruz (Nye, 2008: 96). ABD ise, yaşanan savaşlardan uzakta olmasıyla bu konu üzerinde çalışmalarını yürütmüştür. 2001 yılı Eylül 11'de ABD'de yaşanan terör saldırılarından sonra daha da bu konu ön plana çıkmıştır (Yılmaz, 2012: 56).

Kamu diplomasisi birbirinin içine geçmiş olan üç safhadan oluşmaktır. Bunlar: *kısa, orta ve uzun* dönemli safhalardır. *Kısa dönem iletişimleri* çoğunlukla etki eden ülkenin, etki ettiği ülke üzerine bir yıldan az süren faaliyetlerini kapsayan süredir. Spor müsabakalarının organize edilmesi, ünlü bir kişinin diğer ülkelerde televizyon programında yer alması, konserler, sergiler gibi faaliyetleri kapsamaktadır. *Orta vadeli iletişimler*, on yıla kadar süren faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Bu dönemde ülkenin albenisini ağır ağır işletilmesi söz konusudur. Hedefteki ülkede, radyo yayınları, televizyon dizileri, filmler, belgeseller, reklamlar gibi yayınlarla bilinçaltına inilmesini kapsamaktadır. Bu konuda ünlü dizi yıldızı, sporcuların, şarkıcıların diğer ülkelerde reklamlarda oynaması da önemli bir faaliyet türüdür. Üçüncü safha olan uzun dönem iletişimleri, etkisi on yıldan daha fazla sürede gösteren faaliyetleri kapsar. Eğitim bursları, çeşitli fonlar bu kapsamdadır. Programlar sayesinde karşılıklı bilgi alışverişi artarken, zamanla da kültür etkileşimi oluşmaktadır. Gelişmekte olan birçok ülkenin lideri, ABD ya da İngiltere gibi önde gelen devletlerde eğitimlerini tamamlamışlardır (Karadağ, 2016: 82-85).

Kamu diplomasisi çok geniş bir alanı ve aktörü içinde barındırmaktadır. Kamu diplomasisinin uygulama alanlarını; eğitim, kültür, sanat, spor, teknoloji, din olarak sıralayabiliriz. Özellikle günümüzde internetin önemli bir hal almasıyla teknoloji ülkelerin itibari için önemli alandır.

Kamu diplomasisi alanlarında bir devletin amaçlarını gerçekleştirmesi için basın yayın organları, sivil toplum örgütleri, sosyal medya kanalları önem arz etmektedir. Özellikle genç nüfus üzerinde bu araçlar önemli etki yaratmaktadır. Kamu diplomasisinde kültürel alanda politika yürütecek olanlar, hedef ülkeyi etkilemek için gençleri merkeze alarak basın yayın ya da internet kaynakları kullanarak rahat bir şekilde etkilemek istemektedirler. Örneğin, Wikileaks 2008'deki belgelerinde Bin Ali ve ailesinin yolsuzluk yaptığını ortaya çıkarmış ve sonuçta halk bu yolsuzluk olayına isyan ederek sokaklara çıkmış ve Tunus'ta Yasemin devrimi olmuştur. Kimi kesimler bu devrime " *sosyal medya devrimi"* olarak isimlendirmişlerdir (Engin, 2011: 35-36). Yine aynı şekilde birçok haber kanalı İngilizce olarak, Orta Asya'dan Afrika'ya, Uzak Doğu'dan Ortadoğu'ya, ABD'den Kafkasyalara yayın yapmaktadır. Bu yayın yapan medya organizasyonları, bir dereceye kadar ideolojik ve kültürel hegemonyanın misyonerleridir (Erzen, 2014: 148).

Kamu diplomasisi, kısa, orta ve uzun dönem olmak üzere gerçekleştirilmesinde üç boyutu mevcuttur. Kısa dönem, genelde günlük boyuttur. Uluslararası gelişmelere ve krizlere hızlı bir şekilde karşılık verilmesi hedeflenmektedir. Burada önemli olan nokta ise, kamuoyuna yapılacak açıklamalardır. Fakat iç kamuoyuna yönelik yapılan açıklamaların gelinen teknolojik gelişmelerle birlikte, siyasi sınırlar dâhilinde kalmayacağı düşünüldüğünde, bu açıklamaların uluslararası kamuoyunda nasıl algılanacağı da dikkate alınmalıdır. İçerde fayda sağlayacağı düşünülen bir konuşmanın, dışarıda olumsuz düşüncelere yol açabileceği unutulmamalıdır. (Yılmaz,2012:223). İkinci dönem olan orta dönem ise, bir yıllık bir süreyi hedefleyen ve basit temaların oluşturulduğu reklam kampanyaları benzeri stratejik iletişimlerdir. Burada, bir yıl içerisinde gerçekleştirilecek olan sembolik olaylar ve iletişimler planlanmaktadır. Üçüncü dönem ise, uzun vadede gerçekleştirilecek faaliyetler yer almaktadır. Bunlar burslar, değişim programları, staj ve benzeri eğitim faaliyetleri olarak sıralanmaktadır (Sancak,2015: 114).

Kamu diplomasisi faaliyetleri bir ülkeye çekicilik yaratılması konusunda önemli rol oynamaktadır. Çıktı olarak elde edilen çekicilik ve olumlu imaj, ülkenin yumuşak güç potansiyellerini artırmaktadır. Yumuşak güç kaynaklarına sahip olunsa da, onu doğru bir şekilde uygulamaya sokacak kamu diplomasisi faaliyetleri yoksa, yumuşak güçten kazanım elde etmek zordur.

Kamu diplomasisi bir yumuşak güç aracıdır ve bununla, çok farklı konularda çok farklı vasıtalarla netice alınmaya çalışılmaktadır. Her ülkenin yumuşak güç potansiyelleri farklıdır ve bu nedenle bunları pazarlayacak olan kamu diplomasisi de her ülkede farklılık göstermektedir. Aynı şekilde, hedef olarak belirlenen ülkelerin özellikleri de birbirinden farklıdır ve onlara karşı geliştirilecek kamu diplomasisi yöntem ve araçları da farklı olmak zorundadır (Sancak,2015: 120). Genel olarak her durum ve koşulda geçerli olan standart bir kamu diplomasi modeli bulunmamaktadır. Ülkeler, kendilerinin ve hedef olarak belirledikleri ülkelerin özelliklerini dikkate alarak uygun yöntem ve araçları belirlemelidir.

Kamu diplomasisi ile yumuşak güç arasındaki ilişkilere yönelik tartışmalar mevcuttur. Tabi iki kavram arasında belli farklılıklar olmakla birlikte birbirlerinden ayrı düşünülemez. İlk olarak, kamu diplomasisi, devlet tarafından icra edilir. Hatta devlet, amacı doğrultusunda her türlü kuruluşu kullanabilmektedir. Yumuşak güç ise, çok uluslu şirketler, hükümet dışı organizasyonlar tarafından icra edilebilmektedir. Yumuşak güç, dış politika hedefleri neticesinde somut bir netice elde edilemezken; kamu diplomasisi, elle tutulur somut faydalar sağlamaktadır. Son olarak ise, kamu diplomasisini "yumuşak gücün amaç odaklı hale getirilmiş şekli" olarak ifade edebiliriz (Karadağ, 2016: 56).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ

2.1 Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte devletlerin dış politikalarında ve uluslararası konjonktürde bir takım değişiklikler yaşanmıştır. Tabii ki bu değişikliklerden en fazla etkilenen devletlerden biri de, Türkiye'dir. Soğuk Savaşın akabinde yaşanan gelişmeler dış politikada yeni yönler ve arayışlar içine girilmesine neden olmuştur. Türk dış politikasının Soğuk Savaş sonrasında yeni arayışların içine girmesinde sadece dış etmenler değil, iç etmenler de önemli etkide bulunmuştur. Dönemin siyasi elitlerin milliyetçi söylemleri hâlihazırda dış politikadaki yönelimlerin ve söylemlerin de değişime uğramasına neden olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin, çok derin ve eskiye dayanan kökleri neticesinde, sahip olduğu, tarih, kültür, dil, din ve coğrafya gibi kaynakları sayesinde İslam inancının ve Türk kültürünün Balkanlardan Avrupa'ya, Afrika'dan Ortadoğu'ya, Kafkaslardan Orta Asya'ya kadar geniş bir alanda yaşatılması, yumuşak gücünü kullanmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin iç siyaset tarihinde yaşanan 1980 darbesi sonrası, 1999 depremi ve 2001 ekonomi krizi gibi sıkıntılı dönemlerde, sahip olduğu güç kaynaklarını dış politikada kullanabildiğini söylemek pek mümkün değildir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ekonomi iyileşme yönünde seyretmiş, ithalat-ihracat artmış, ticaret hacmi genişlemiş, gelişmelerden dolayı da yatırımcıların güveni artmıştı. Üstelik ilerleyen süreçte de, teknolojik gelişmeler, küreselleşmenin etkileşimi ile de hükümetlere önemli bir güç sahibi olmasında yardımcı olmuştur.

Türkiye'de 2002 Genel seçim ve genel seçim sonucunda hükümet değişikliği yaşanmasından sonra, iç ve dış politikalarda gelişmeler ve dönüşümler yaşanmıştır. Türk dış politikasının neden ve nasıl dönüşümler yaşadığı üç farklı noktada toplayabiliriz. Birincisi, dış politikada yönelim ve hareket alanında ortaya çıkan dinamizmdir. Bu dinamizm, Türkiye'nin 21. yüzyıl'da kendisinin de içinde bulduğu jeostratejik çevre ilgili bir boyuta sahip olmasıdır. İkincisi, yaşanan siyasi değişiklikten sonra yeni hükümetlerin kapsayıcı hedef ve ilkelerini gerçekleştirme maksadıyla, Türkiye'nin yeni yayılma, risk alma ve etkileme bölgelerine ilgisidir. Üçüncü ise, bu amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için kullandığı araçlar ve mekanizmalardır(Kalın,2011:8).

Yaşanılan değişikler sonucu yeni bir dış politika anlayışında yukarıda bahsedilen noktalar önemli etki oluşturmuştur. 2002 öncesindeki Türk Hükümetleri yumuşak güç unsurlarını kullanmıştı fakat AK Parti Hükümetlerinin daha yaygın kullanması, toplumda ve akademik camiada sadece AK Parti Hükümetlerince kullanıldığı algısına neden olmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu kaynaklar neticesinde yumuşak güç konusunda başarılı olması gerekse de, bazen hükümetlerin verdiği vaatleri ve sözleri yerine getirmemesi gibi tutum ve hayali söylemleri bu politikalarda yeterli başarının sağlanamaması konusunda etkili olmuştur. Ayrıca, realist görüşe göre güçlü bir komşu kadar güçsüz ve istikrarsız komşular da bir risk faktörüdür. Çünkü güçsüz ve istikrarsız devletlerdeki otorite boşluğunda radikal grupların ve terör örgütlerinin güç mücadeleleri doğrudan ve ya dolaylı olarak komşu devletin güvenliğini etkileyebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Suriye, Irak ve Türkiye'de yaşanan terör olayları, siyasi gelişmeler neticesinde yumuşak güç çalışmaları da etkilenebilmektedir.

Monocle dergisi tarafından yapılan en başarılı yumuşak güce sahip ülkeler sıralamalarında Türkiye, 2011 yılında 23., 2012 yılında ise 20., 2014 yılında 26. ve 2015 yılında ise 26 sırayı almıştır (https://monocle.com/film/affairs/soft-power-survey-2014-15/ , e.t. 03.03.2017). Fakat 2016 yılında yılında Türkiye, iç politikasındaki ve Suriye, Irak'taki gelişmeler ile yaşanılan terör olayları gibi konulardan ötürü yumuşak güç alanındaki sıralamalarda ilk otuzun altına düşmüştür (McClory, 2016: 45). Tabi şunu da söylemek gerekir ki, bu sıralamaların yapılmasında derginin objektif davranıp davranmadığı konusunda kesin yargıda bulunmak zordur.

Dünyanın birçok bölgesinde Türk ya da Türk akraba toplulukları, Müslümanlar ve kendini Osmanlı torunları olarak gören topluluklar mevcuttur. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğunun büyük bir alana yayılmış olması, Osmanlı'dan kalmış miras da oldukça fazladır. Tabi Türk, Müslüman ya da Osmanlı etkileri bölgeden bölgeye değişse de, Türkiye'nin yumuşak güç uyguladığı ya da uygulaması hususu kolay olacak yerler Afrika'dan Asya'ya Balkanlar'dan Ortadoğu'ya kadar oldukça geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu, tarih, dil, din, kültür gibi unsurlar bu bölgelerde yumuşak gücü uygulamamızda en önemli araçlardır. Ayrıca bu bölgedeki devletler ya da halklar, Türkiye'yi Osmanlı'nın mirasçısı ve "model ülke", "kardeş" gibi düşüncelerle gördükleri için Türkiye yumuşak güç politikalarını bu bölgede daha rahat uygulayabilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde detaylı olarak Türkiye'nin sahip olduğu kaynakları açıklayarak, bu kaynaklar üzerinden Türk dış politikasında yumuşak güç faaliyetlerini özetleyeceğiz.

2.1.1 Türk Tarihi ve Kültürü

Bir ülkenin tarihi, kültürü cezp etme unsuru olabilmekte ayrıca potansiyel kaynakların ve ulusal karakterin oluşumunda önemli görev üstlenmektedir. Kültür, bir toplum için anlamı olan değerlerin ve uygulamaların bütünüdür. Kültür, toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Bir ülkenin sahip olduğu kültür ne kadar evrensel değerler taşırsa, diğer ülke vatandaşlarını cezp etmesi de o kadar kolaydır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi Büyük Hun İmparatorluğu'na kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Tarih boyunca toplam 16 Türk İmparatorluğu kurulmuş ve son imparatorluk olan Osmanlı İmparatorluğu, Ortadoğu'dan Asya'ya, Balkanlar'dan Afrika ve Avrupa'ya kadar hükmetmiş bir imparatorluktur. Günümüz dünya sisteminde bu denli eski ve köklü medeniyetlerin uzantısı olan devlet sayıları az bulunmaktadır. Sanatı, estetiği, ilmi, bilimi, mimarisi, yönetim anlayışı, devlet teşkilatı ve ordusuyla Osmanlı İmparatorluğu, dünyaya yön vermiş önemli imparatorluklardan olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de böyle bir tarih, kültürün yanı sıra çağdaş yönetim anlayışı, uluslararası hukuk ve insan haklarına saygılı değerler sistemine sahiptir (Çavuş, 2012: 34). Türkiye Cumhuriyeti'nin böylesine tarihe ve kültüre

sahip olması ve bunları göz önünde tutan politikalar izlemesi özellikle yakın bölgelerdeki devletlerle münasebetlerinde yumuşak gücün kullanılmasında önem arz eden bir durumdur.

Türk kültürü Orta Asya bozkır kültürü merkezli olsa da, yaptığı göçler, etkileşime girdiği toplumlardan da etkilenerek farklı kültürel özellikleri de barındıran bir kültüre sahiptir. Günümüz Türkiye'sindeki Türk Kültürü anlayışına esas şeklini veren ve onda varlığını devam ettiren Osmanlı Kültürü'dür (Sancak, 2016b: 20). Türk kültürü, Osmanlı ve İslam kültürünün sentezi sonucu oluşan kültür kimliği, Türkiye'nin yumuşak gücündeki karşılığını temsil etmektedir.

Türkiye'nin tarihi geçmişi, kültürü ve çağdaş yönetim anlayışı, liberal değerleri benimsemiş bir yapısı olması da, yumuşak gücü için artı birer etmendir. Türkiye sahip olduğu doğu ve batı kültürleri, onun ne Avrupa'dan ne de Asya'dan uzak kalmasını sağlamaktadır. Osmanlı döneminde sınırlarının çok geniş olması hakim sürdüğü süreçte halkın üzerinde belli bir iz bırakmış olması, Türkiye'nin çok geniş bir alanda günümüzde hala etkisinin sürmesine yardımcıdır. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye yüzünü Batıya dönmüştür. Türklerin Batı ile olan ilişkileri etkileşime de neden olmuştur. Türkiye, her ne kadar Osmanlı'nın ardılı olarak pek çok coğrafyada kültürü önemli araç olarak kullansa da bazen Osmanlı algısı ters etki gösterebilmektedir. Osmanlı, Avrupa'nın düşmanı olarak algılansa da, uluslararası sistemde denge amaçlı olarak, bazı Avrupa ülkeleriyle müttefik olmuştur. Osmanlı topraklarının bir kısmının Avrupa sınırlarında olması, onu Avrupalı yapsa da, aynı zamanda da Avrupa'nın düşmanı ilan edilmiştir. Günümüzdeki Avrupalı, ya da Avrupalı olmayan Türkiye tartışmaları da buradan başlamıştır.

Soğuk Savaş dönemi ve sonrası dönemde Türkiye'nin mevcut şartlardan dolayı ilişkilerinin olmadığı ya da kötü olduğu ülkelerle ilişkilerini, Soğuk Savaş sonrası yaşanan gelişmelerden sonra yumuşak güç unsurlarından olan kültür ve tarihini etkin bir şekilde kullanmaya çalışmıştır. Günümüzde de bu unsurlar yumuşak güç oluşturma konusunda Türkiye için önemli kaynaklardır. Şüphesiz, Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra Türkiye Cumhuriyetinin Orta Asya'ya açılmasında kültür ve tarih önemli araç olmuştur. Bu durum diğer bölgeler için de geçerlidir. Özellikle Türk kültüründe sömürgecilik anlayışının

olmaması, Osmanlı döneminde de Kuzey Afrika'da sömürge faaliyetlerinde bulunmaması, bugün Türkiye'nin Afrika'da yumuşak güç faaliyetlerinde bulunmasını kolaylaştırmaktadır.

Türkiye'nin sahip olduğu tarihi ve kültürü yumuşak güç politikalarının hayata geçmesinde önemli olsa da, tek başına yeterli değildir. Çünkü eğitim, din, dil, dış politika gibi diğer kaynaklar da kullanılması gerekmektedir. Ayrıca, bu alanlardaki politikaların hedef toplumlarda kazanımlara dönüşmesi için televizyon, internet, sinema ve diziler gibi araçlarla da etkileşim halinde olması gerekmektedir. Bu yüzdendir ki, kültür ve tarih, Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları ve araçlarıyla etkileşim halindedir. Kültür kanalı ile etkileme yolunda kurumlara önemli görevler de düşmektedir. Kültürün tanıtılması, benimsetilmesi, cezp etmesi için yazılı ve görsel medyaya, televizyon programları dizileri çok önemlidir.

Türk dizileri, diğer coğrafyalarda Türk kültürünün yayılması için önemli katkılar sağlamaktadır. Türk dizileri, özellikle Ortadoğu ve Doğu Avrupa'da genişçe bir kitle tarafından beğenilmektedir. Türk dizileri hayranlığı, 2008'de "Gümüş"le başladı. "Gümüş" öyle bir fenomen haline geldi ki, son bölümü 22 ülkede 85 milyon kişi tarafından izlenmiştir. Dizilerin yurt dışında önem kazanması turizmi de etkilemiştir. Özellikle Arap dünyasından gelen turistlerin sayısında gözle görülür artışlar yaşanmıştır. Turistler cami, han, saraylar gibi tarihi yerlerin yanında artık Türk dizilerinin çekildiği yerleri de ziyaret etmeye başlamışlardır (Alphan,2011).

2.1.2 Jeopolitik Konum ve Coğrafya

Coğrafya bir ülkenin kaderi olmakla birlikte, iç politikasını, dış politikasını, turizmini, hatta kültürünü bile etkileyen önemli bir unsurdur. Coğrafya, bir ülkenin sabit bir güç kaynağıdır. Bu açıdan bakarsak coğrafya, hem yumuşak güç hem de sert güç oluşturmada kullanılan bir unsurdur. Topraklarının %96'sı Asya, %4'ü Avrupa'dan oluşmasının bir sonucu olarak homojen bir yapıya sahip, hem Asya hem Avrupa ile yakın ilişkiler içinde bulunan ve değer taşıyan, jeopolitik ve jeokültürel bir öneme sahiptir. Türkiye ABD, AB, Kafkasya ve Ortadoğu gibi dört güç merkezinin birleşme noktasında bulunmakla beraber NATO'nun en güney ve doğu sınırını oluşturmaktadır (Çavuş,2012: 30).

Türkiye konumu itibariyle Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar, Afrika ve Orta Asya bölgeleri arasında bir merkezi konumda ve önemli stratejik bir konuma sahiptir. Türkiye sahip olduğu konumu ve coğrafyayı, tarih boyunca kullanmayı başarmıştır. Soğuk Savaş döneminde NATO'da, sonraki dönemde ise yeni dünya sisteminde Batı'nın yanında bu avantajı kullanmıştır. Türkiye sahip olduğu konumu itibariyle dış politikasının temel stratejilerinin oluşturulmasında yakın çevresindeki olayları göz önünde bulundurmak zorundadır.

1990'larda tarihsel gerçekliğin getirdiği birikim, coğrafi konum ve kültürel temelleri açısından Türkiye, kendi zihinsel " ben idrakinin" parametrelerini oluşturan ve yakın havza olarak ifade edilen Balkanlar ve Kafkaslar ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika havzası ayrılmaz bir parçası olduğunun farkına varamamıştı fakat ilerleyen süreçte bu durumun farkına varmaya başlamıştır (Şöhret, 2013: 451).

Türkiye, farkına vardığı jeopolitik önemini, kurulduğundan itibar ve pazarlık fırsatını kullanmak ve kendi güvenliği için - özellikle NATO şemsiyesinden yararlanmak için- bir koz olarak kullanmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesi, bölgedeki değişimler, gelişmeler, Türkiye'nin aslında ne kadar zor bir coğrafyada olduğunu göstermiştir. Fakat Türkiye eline geçirdiği fırsatları değerlendirdiğinde, avantajları olan bir coğrafyada bulunmaktadır.

Türkiye, konumu itibariyle Asya ile Avrupa arasında köprü görevi gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Türkiye, bulunduğu coğrafyadan mütevellit göç yolları üzerinde olması, farklı medeniyetlerle ilişki içine girmesi de, kültürünün çok çeşitli olmasına da yardımcı olmuştur. Coğrafya'nın kültürünü etkilemiş olması, dolaylı da olsa Türkiye'nin yumuşak güç politikalarını uygulamasında etki ettiği söylenebilir.

Anadolu coğrafyasının çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması, üç tarafının denizlerle çevrili olması, doğal güzelliklerin olması, 16 asır, Roma Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkent olan İstanbul'un varlığı, ikliminin uygun olması, uluslararası alanda imajının arttırılması ve adının duyulması için sahip olunan, önemli yumuşak güç kaynaklarındandır. Türkiye'nin bu kaynaklara sahip olması, olumlu imaj yaratarak, turistleri ülkeye çekilip ülkenin tanıtımı ve kültürünün etkilemesi açısından oldukça önemlidir. Ancak

Türkiye sadece bu imajla tanınmamaktadır. Olumsuz izler bırakan olayların yaşanması, hala birçok dünya ülkesinde Türkiye hakkındaki ön yargılardan, iyi reklam yapılmaması nedeniyle olumsuz bir imaj oluşmaktadır. Bu olumsuz imajdan kurtulmak için Türk dizileri, kamu diplomasisi kurumları, Türkiye'nin tanımı için uluslararası platformlarda iyi tanıtımların yapılması elzem bir durumdur.

2.1.3 Siyasi Faktörler

Bir ülkenin iç siyaseti ve dış politikası, yumuşak gücün önemli potansiyel kaynaklarındandır (Nye, 2005: 22). Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasına ortam hazırlayan en önemli durumlardan bir tanesi, Müslüman bir ülke olması ve seküler demokrasiye sahip olmasıdır. Davutoğlu'nun görüşüne göre Türkiye'nin yumuşak gücünün varlığının en güçlü sebebi demokrasidir (Çavuş, 2012: 39).

Türkiye'nin coğrafi konumu ve sahip olduğu jeopolitik unsurlar göz önüne alındığında hem doğu ve batı kültürlerinin hem de farklı dinlerin kesiştiği noktada yer almaktadır. Böylesine zenginliğe sahip olan Türkiye'nin demokrasi bilincine, seküler yapı ve liberal bir ekonomiye sahip olması, üstelik nüfusunun büyük kısmının Müslüman olması Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdir (http://unec.edu.az/application/uploads/2015/05/Elmin-Yagubzade.pdf , e.t. 10.03.2017). Türkiye, Müslüman bir ülke olarak, saymış olduğum değerlere sahip olması, hem bölge ülkeleri için hem de diğer Müslüman ülkeler için bir örnek teşkil ettiğini söylememiz yanlış olmaz.

Türk ve İslam dünyasında, dönemin devlet idarecilerine yol göstermek amacıyla yazılan pek çok eserler vardır. Bizler bunları genel olarak Siyaset-name ya da nasihat-name olarak bilmekteyiz. Bu eserlerde genel olarak ideal Türk devletini ve onu yönetecek ideal lideri ortaya koymaktadır. Tarih boyunca devleti yönetenlere ışık tutan eserlerde önemli olan noktalar ise, öncelikli olarak bizim yumuşak güç dediğimiz kavramı oluşturan, sert güce dayanmayan, cezp eden, barış ve güvenin teminine vurgular yapmasıdır (Unan, 2009:283-287). Tarihimize baktığımızda, ilk dönemlerde savaşçı bir yapıda olsak da, değişen dünyada Türk devletlerinin ve yöneticilerinin söylem ve yaptıkları, Türk yumuşak gücü için önemli

etkiler sağlamıştır. Osmanlı döneminde farklı kültür ve dinden olan halkına hoşgörü içerisinde yıllarca yönetmesi, sömürgeci bir amacının olmaması bugün, dünyanın birçok yerinde Türkiye Cumhuriyeti'ne duyulan güvenin bir nedenidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sözü, barış ve güven ortamında milletlerarası barışın bölünmezliğini, her milletin barış içinde yaşamasını amaç bilir (http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/EROĞLU-Hamza-YURTTA-SULH-CİHANDA-SULH.pdf , e.t. 11.03.2017).

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan sonraki dönemlerde, uluslararası alanda çeşitli paktlara ve örgütlere girmiştir. Türkiye, komşuları ve bölge ülkeleriyle İşbirliğini desteklemiştir. Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya ile Balkan Antantı'nı, İran, Irak ve Afganistan ile Sadabat Paktı'nı imzalayarak, çok taraflı işbirliklerine ve bölge güvenliğine katkılar sağlamıştır (Armaoğlu, 2010: 427). Türkiye'nin bu tarz işbirliklerine girmesi, hem bölge hem de dünyada saygınlığını, cazibesini arttıran önemli olaylardır.

Türkiye, geçmişinde yaşamış olduğu bazı zor dönemlerden kaynaklı olarak oluşan kötü imajını değiştirmeye çalışmaktadır. Türkiye'de hukuk, adalet, eşitlik, şeffaflık, mesuliyet, farklılığa saygı, erdemli bir toplum, dini ve ahlaki özgürlük, itibar ve temel hak ve özgürlüklerin koruma altında olması, Türkiye'nin yeni imajının direkleridir. Bu sayede, Türkiye'nin bu görüntüsü, doğu ve batı için cazip olmasının yanında, Türk dış politikasına ve kamu diplomasisine, olumlu katkı sağlamaktadır (Çavuş, 2012: 42).

1997-2002 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı yapan İsmail Cem, Türkiye'nin jeopolitik konumu ve sahip olduğu kültür mozaiği neticesinde Türkiye modelini: "İslami gelenekle çoğulcu, demokratik kurumları, insan haklarını, laik ilkeler ve kadın – erkek eşitliğinin bir arada yaşatabilmiş" bir model olarak açıklamıştır (Cem, 2009: 70).

2002 Genel seçimleri sonrasında, Adalet ve Kalkınma Partisi(AK Parti)'nin iktidara gelmesinden sonra da, değişim süreci devam etmiştir. 59. Hükümetin Dışişleri Bakanı olan Abdullah Gül'ün 2003 yılındaki konuşmasında Türkiye'nin dış politikadaki değişimini görmekteyiz:

"Dış politikamızın işlev görmek durumunda olduğu küresel ve bölgesel konjonktüre bakıldığında, çarpıcı bir gerçek tüm açıklığıyla gözlerimizin önüne serilmektedir. Buna göre, küresel düzenin geleceği, özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede yeniden şekillenmektedir. İçinde bulunduğumuz uluslararası ve bölgesel konjonktürde son derece kritik bir dönemeçte bulunmaktayız ve bu dönemeçte önemli bir rol oynamaktayız. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan terörist saldırıların, mevcut uluslararası sistemi, Varşova Paktı'nın dağılması ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ikinci bir kırılmayla karşı karşıya bıraktığını söylemek mümkündür. Komşumuz Irak'ta çıkan savaş, işte bu kırılma noktasından başlayan ve küresel ölçekte anlam taşıyan jeopolitik deprem ve artçı şokların odağında yer almaktadır. Hükümetimiz, son derece hassas bir aşamaya girdiğimiz bu dönemde, dış politikamızı, uzun vadeli bir perspektifle, bölgesel ve küresel konjonktürün dinamiklerine uyumlu halde yürütme kararlılığındadır. Türkiye, tarihine ve coğrafi konumuna yaraşır, önyargılardan ve saplantılardan arınmış, karşılıklı çıkar dengelerine dayalı bir politika izlemektedir. Bu politika, ilkeli, dengeli ve gerçekçi olmak durumundadır... Bu bölgesel ve küresel ortamda Türkiye'nin izleyeceği politikalar, sadece ülkemiz ve bölgemiz için değil, belki küresel ölçekte de önem taşımaktadır. Türkiye'nin bu denli merkezi hale gelen konumu, sadece coğrafyaya da bağlanmayacaktır. Hem batı hem İslam âlemine mensup, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olma özelliğine sahip ülkemiz, çağdaşlaşma özlemi duyan tüm halklar için bir ilham kaynağı teşkil etmektedir. Bu konumuyla, dünyada, bugün yeniden gündeme getirilen medeniyetler çatışması tezinin yanlışlığını ortaya koyabilecek yegâne ülke de Türkiye'dir." (Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu [DPF], 2011:32).

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB)'ne üyelik sürecinin, değişimine olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Türkiye'de AB'ye uyum paketleri ve Anayasal düzenlemeler ile bazı olanlarda iyileştirilmeler yapılmış, hatta yeni uygulamalarla işkenceler önlenmiştir (Altunışık, 2008: 47). Türkiye'nin AB'ne üyelik süreci, Türkiye'nin kötü imajının değişmesine, üye ülkelerce Türkiye'nin yaşamış olduğu süreç yakından gözlenerek, olumlu imajın sağlanmasında yararı olmuştur. Ayrıca, üyelik sürecinin getirmiş olduğu, insan hakları, kadın erkek eşitliği gibi değerlerin Türkiye tarafından uygulanması uluslararası ortamda Türkiye'nin daha da aktif olmasına yardımcı olmuştur.

Türkiye, yaşadığı değişim süreçleriyle birlikte kötü imajını düzeltme yolunda önemli yol kat etmiştir. Bu süreç zarfında AKP, Türkiye'yi Osmanlı- İslam kültürüyle, liberal değerlere sahip, ekonomik gelişmelerle birlikte, uluslararası ortamda daha aktif bir konuma getirmiştir. Dışişleri Bakanlığına Ahmet Davutoğlu'nun gelmesiyle Türkiye'nin dış politika söylemlerinde değişim yaşanmıştır. Davutoğlu ile birlikte, evrensel değerlerin öne çıktığı, İşbirliğinin olduğu, komşularla sıfır sorunlu ve aktif bir dış politika söylemi oluşmuş izlenimi

oluşsa da bir nevi, İsmail Cem'in söylemlerinin devamı niteliğindedir (http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa , 12.03.2017).

AK Parti hükümeti için Filistin Sorunu da dış politikadaki önemli bir konudur. Türkiye sorunun çözümünde aktif arabulucu olarak yer almıştır. İsviçre'nin Davos kentinde 2009 yılında yapılan "Gazze: Orta Doğu'da Barış Modeli" oturumunda dönemin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile Gazze konusunda yaşadığı tartışma ve "one munite" çıkışı, özellikle Arap basınında geniş yankı yapmıştır. Gazze Şeridinde gösteriler yapılmış, Hamas liderlerinden Halil El Haya, Erdoğan için "O, büyük bir lider", "İstanbul'u Bizanslılardan alan Fatih Sultan Mehmet" diye nitelendirmiş ve Arap liderlerinden, "bir liderin nasıl tarih yazabileceğini Erdoğan'dan öğrenmelerini" istemiştir. El Haya, Erdoğan için "Osmanlı sultanlarının devamı" ve "Abdülhamid" gibi nitelemelerde de bulunmuştur (http://www.radikal.com.tr/dunya/hamas-ve-arap-basini-erdogani-yere-goge-koyamiyor-919347/ , 12.03.2017).

Yakın döneme doğru iç siyasette girişilen açılımlar, paralel devlet yapılanmasının deşifre edilmesi, Partiya Karkerên Kurdistanê(PKK) terör örgütü ile mücadele, Orta Doğu'da yaşanan halk ayaklanmalarında Türkiye'nin tutumu gibi olaylar neticesinde dış politikaya da yansımaları olmuştur. Özellikle Suriye konusundaki gelişmeler, Davutoğlu'nun "komşularla sıfır sorun" temelli dış politikanın hayata geçirilmesi zora sokmuştur. Ayrıca, sınır ihlali yapan Rus Savaş Uçağının düşürülmesinin ardından Rusya Türkiye hattında gerginlik ortaya çıkmıştır. Bu konu ciddi sorunlar doğursa da, 27 Haziran'da Rus yetkililer, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, bir mektupla, "düşürülen Rus uçağı nedeniyle öldürülen pilotun ailesinden özür dilediğini ve Rusya-Türkiye ilişkilerinin düzelmesi için elinden geleni yapacağını söylediğini" açıklamasıyla yatışmıştır(https://www.washingtonpost.com/world/turkey-apologizes-for-shooting-down-russian-warplane-last-year/2016/06/27/d969e0ea-3c6d-11e6-9e16-4cf01a41decb_story.html?utm_term=.2ccfd4b62dbc, e.t. 13.03.2017).

2.1.4 İktisadi Faktörler

Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı yapan unsurlardan biri de, gelişmişlik düzeyidir. Gelişmişlik düzeyi, diğer aktörlerin cazibe yaratılarak belli bir çizgiye getirilmesinde etkili olan unsurlardır. Yumuşak güç kapsamında, ekonomik kapasite, en çok dış yardımlar ve yabancı yatırımcının ülkeye çekilmesi, diğer ülkelerle kurulan ticari ilişkiler, ayrıca iç politikadaki istikrarı sağlamak gibi konularda önemli rol oynayarak, yumuşak gücü besleyen unsurlar arasında sayılabilmektedir. Türkiye, zaman içinde bu unsurları da kullanmıştır. Bu durumu en iyi anlatan örnekler, Türkiye'nin iktisadi katkı yaptığı yatırım projeleridir. Türkiye'nin yumuşak gücüne örnek teşkil eden bu iktisadi adımlar belirli bir politik amaca ulaşmak için, genel olarak, birden fazla devletin katılımıyla gerçekleştirilen projelerdir. Bu projelere verilebilecek en iyi örnekler, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol (BTC) boru hattı ile ile Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesidir. Türkiye bu projelerle dost ve kardeş olarak gördüğü Türk Cumhuriyetlerle iktisadi ilişkilerini güçlendirmek istemektedir (Çamır, 2009: 96).

Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasına en büyük etkenlerden biri de, dış ticarettir. Günümüzde Rusya, Ukrayna, Azerbaycan, Gürcistan, Katar, Moldova, Afrika ülkeleri başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde Türk malları tanınmakta ve talep edilmektedir. Özellikle, tekstil ve tarım ürünleri pek çok ülke tarafından talep edilmektedir. İhracatı ve dış ülkelerde bulunan Türk malları, Türkiye'nin tanınması, bilinmesi ve imajı için önemli bir yer teşkil etmektedir (Şöhret, 2013: 450).

Güçlü, üreten, dinamik bir ekonomiye sahip olmak, şüphesiz ülkeler için önemli bir dış ticaret faktörüdür. I. Dünya Savaş'ından mağlup ayrılan bir Osmanlı Devleti'nin üstüne kurulan Türkiye, her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da yeniden inşa faaliyetlerinde bulunmuştur. Ekonomide liberal politikalar denenmeye çalışılsa da, 1929 yılında yaşanan küresel ekonomik buhran sonucu 1930 yılında Türkiye dışa kapanarak ve devlet eliyle bir milli sanayileşme denemesi içine girmiştir (Boratav, 1993: 45). İlerleyen süreçte ekonomisi eskiye göre düzelen Türkiye, dışa kapanma politikasından vazgeçerek, 1947 yılında Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF) ve Dünya Bankasına üye olmuştur.

Türkiye, IMF ve Dünya Bankasına üye olduktan sonra, ilk defa 1950'de Dünya Bankası'ndan ve 1961'de IMF'den kredi takip eden dönemlerde danışmanlık yardımı almıştır. Bu dönemden itibaren Türkiye'nin bu örgütlere borçlanma süreci başlamıştır. Özellikle 1980 sonrasında ekonomik yapılanma ve reform maksadıyla IMF ve Dünya Bankası'ndan danışmanlık desteği ve yüksek meblağlarda kredi temin eden Türkiye, 2008 küresel krizi öncesinde dünyada bu kuruluşlardan en yüksek miktarda kredi sağlamış olan ülkeler arasına girmiştir (Ayaz, 2013: http://www.bilgesam.org/incele/226/-uluslararasi-para-fonu--imf---dunya-bankasi-ve-turkiye/#.WM-j0H1SDIU , e.t. 18.03.2017).

Türkiye'nin iç siyasette yaşamış olduğu darbe süreçleri, ekonomik istikrarsızlıklara neden olmuştur. 1960 askeri darbesi sonucu yeni dönemde Devlet Planlama Teşkilatı kurularak ekonomide planlı bir programa geçilmeye çalışıldı. 1961 yılında Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne (OECD) üye olmuştur. 1960 darbesi sonrasında gerçekleşen ekonomide genişleme, 1970'lerde daralmaya başlamıştır. İlk olarak, 1973'teki petrol krizi Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemiştir (Oran, 2002: 663). İkinci olarak ise, o tarihlerde Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda da Türkiye ekonomik ambargoya maruz kalmıştır. Bir de bunların üstüne tüm ülkeler bu dönemde petrol tasarrufuna yönelirken, Türkiye petrolü sübvanse ederek tüketim artışına neden olmuştur. Bundan dolayı o dönem dış ticaret açığı yaklaşık üç katına çıkmıştır (Orhan,2011: 113).

Türkiye ekonomisi, iç istikrarsızlardan dolayı inişli çıkışlı dönemler yaşamaya devam etmiştir. 1980'de 28 Ocak kararlarıyla Türkiye, Neoliberal ekonomi politikasını izlemiş ve dışa açılmıştır. Tabi bu karar da, Türkiye ekonomisinin tamamen güçlenmesini sağlayamamıştır. İnişli çıkışlı ekonomik durum devam etmiştir. 2001 yılına gelindiğinde ise, Türkiye ekonomisi kriz içindeydi. Türkiye'nin borcu yaklaşık 29 katrilyon Türk Lirası artmış, Türk parasının değeri %40 düşmüştür. 2001 krizi sonrası IMF patentli resmi adı "Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" olan yapısal reformlar ile dünya ekonomisiyle aynı doğrultuda yeni bir gelişme dönemi içerisine girerek mevcut konumuna gelmiştir (Orhan,2011: 117).

Türkiye yaşadığı sıkıntılardan zor da olsa kurtulmuştur. 2013 yılı itibariyle de IMF'ye olan borçlarından kurtulmuştur. İyileşen ekonomisiyle de dünyanın gelişmiş ilk 20 ülke arasında yer almaktadır (http://www.mfa.gov.tr/g-20-tr.tr.mfa, e.t. 18.03.2017). Türkiye'nin yaşadığı zor dönemlerden sonra ekonomik verilerinde 2001 sonrası dönemde gözle görülür değişimler yaşanmıştır. Türkiye 'de kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), 2001 yılında 3.019 Dolar iken, 2015 yılında 11.014 Dolar olmuştur (TÜİK,2015).

Ekonomisi iyileşen Türkiye, artık dış yardımlar yapan, ikili ve çoklu projelerde yer alan ülke konumuna gelmiştir. Türkiye, son dönemlerde özellikle insani yardımlar çerçevesinde yürütmüş olduğu politikalar neticesinde dünyanın pek çok yerindeki insanlara yardım eli uzatmıştır. Bu politikalar yumuşak gücün işlemesinde önemli argümanlardır. İngiltere merkezli Kalkınma İnisiyatifleri tarafından hazırlanan Küresel İnsani Yardım 2016 Raporu'na göre Türkiye, gerçekleştirdiği 3,2 milyar ABD dolarlık insani yardımı bir önceki yılda dünyada yapılan yardımın yüzde 11'ini oluşturmuştur (http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2016/07/GHA-report-2016-full-report.pdf , e.t. 19.03.2017).

Türkiye, artık yardım edilen değil, yardım eden bir devlet haline gelmiştir. Acil yardımlar, insani yardım konusunda tereddütsüz olarak, devlet tarafından ya da sivil toplum kuruluşlarınca yapılmaktadır. Türkiye'nin bu konudaki hassasiyeti neticesinde tarihte ilk kez düzenlenen Dünya İnsani Zirvesi 23-24 Mayıs 2016 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleşmiştir (http://www.aksam.com.tr/ekonomi/2016-dunya-insani-yardim-raporu-en-comert-ulke-turkiye/haber-528784 , e.t. 19.03.2017).

Türkiye'nin yaptığı dış yardımlar kadar önem verdiği bir diğer konu ise, diğer ülkelerle olan ekonomik işbirliği ve ticarettir. T.C. Ekonomi Bakanlığının verilerine göre, Türkiye, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı(EİT), Gelişen Sekiz Ülke(D-8), Karadeniz Ekonomik İşbirliği(KEİ), İslam İşbirliği Teşkilatı(İİT) gibi kurumlarla ilişkilere sahiptir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Fas, Filistin, Güney Kore, Gürcistan, Karadağ, Makedonya, Morityus, Sırbistan, Tunus, Ürdün, İsrail ve Şili gibi ülkelerle, Serbest Ticaret anlaşmaları mevcuttur (T.C. Ekonomi Bakanlığı, www.ekonomi.gov.tr)

Türkiye, inişli çıkışlı ekonomik süreçler yaşasa da, günümüzde ekonomisi eskiye göre iyi bir konumdadır. Diğer ülkelerle ve işbirliği örgütleriyle yürüttüğü ekonomi anlaşmalarıyla uluslararası sahada gücünü kanıtlamıştır. Türkiye'nin özellikle son yıllarda, başta Suriyeli mülteciler olmak üzere, Afrika'dan Asya'ya, Balkanlardan, Ortadoğu'ya uzattığı yardım eli, bu coğrafyadaki insanların, Türkiye'ye minnet duymasını, Türkiye'den etkilenmesini sağlamaktadır. Türkiye'nin yumuşak güç politikalarının yürütülmesinde bu yardımlar oldukça fayda sağlamaktadır.

2.1.5 Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye çeşitli kurum ve kuruluşlarla diğer ülke ve halklarına yönelik yürüttüğü politikalar mevcuttur. AKP döneminde Dışişleri Bakanlığı, yeniden yapılandırılarak yeni dış politika anlayışına ve değişen küresel sisteme uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Yine bu dönem Dışişleri bünyesinde 10 adet yeni genel müdürlük açılmıştır. Bunlardan Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler, Komşu ülkelerle İlgili Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Küresel ve İnsani Konular Genel Müdürlükleri yumuşak gücün yönetilmesinde önemli kurumlardır (Ekşi, 2014: 178-179).

Saydığımız kurumların dışında Başbakanlığa bağlı Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve Kızılay gibi önde gelen kurumları da mevcuttur. Bu kurumlar vasıtasıyla da doğal afetlerde yardım, kültür ve eğitim alanlarında, ekonomik yardımları çeşitli projeleri yürütmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu kurum ve kuruluşlar, kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesinde en önemli araçlardır.

2.1.5.1 Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

1990'larda oldukça artış gösteren kamu diplomasisi faaliyetleri uluslararası ortamda ciddi rekabetlerin yaşanmasına neden olmuştur. Ekonomik, siyasi istikrarsızlıkları geride bırakan Türkiye'nin de kamu diplomasisi faaliyetlerinde rekabet edebilmesi için, faaliyetlerini

koordine edecek bir kurum ihtiyacı doğmuştur. Bundandır ki 30 Ocak 2010 tarih ve 27478 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Başbakanlık Genelgesiyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünü hayata geçirmiştir. (Karadağ, 2016: 209).

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Türkiye'nin dünyanın farklı kesimlerinde tanınması, orta ve uzun vadeli sistematik çalışmaları zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde merkezi bir öneme sahip olan ve diplomasi, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi, yüksek öğretim, turizm, kültür, sanat ve medya gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin yeni potansiyellerinin dünya kamuoyunda tanınmasını sağlar (http://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8 , e.t. 20.03.2017).

Teşkilat yapısı, bir koordinatör başkanlığı altında beş farklı birimden oluşmaktadır. Bu birimler: Siyasal İletişim Birimi, Kültürel Çalışmalar Birimi, Proje Geliştirme Birimi, Medya Çalışmalar Birimi ve Sekreteryadan oluşmaktadır. Koordinatörlük, kamu diplomasisinin tanınması amacıyla üniversitelerde kamu diplomasisi panelleri, dış politika tanıtımları, gençlik programlarını icra etmekte ve ülke toplantıları düzenlemektedir. Yurtdışında Türkiye. Yurtdışında Türkiye konusunda çalışan araştırmacılar ve uzmanları, Türkiye'den araştırmacı ve uzmanlarla bir araya getirmektir. Ülke Programlarında toplantılar, yurtdışında gerçekleştirilmekte ve ziyaret edilen ülkenin önde gelen düşünce kuruluşlarıyla birlikte organize edilmektedir. Koordinatörlük tarafından yapılan 104 adet faaliyetlerin, büyük bir kısmını, Siyasal İletişim Faaliyetleri oluşturmaktadır. Siyasal İletişim Faaliyetleri, toplam faaliyetlerin %54l'ük dilimini oluştururken, Üniversite Programları ve Medya-Tanıtım Çalışmalarının sayısının oranının (%23) aynı olduğu görülmektedir. Program çerçevesinde ülkeler arasındaki ilişkiler, araştırmacıların ve uzmanların gözüyle, bölgesel ve küresel düzeyde masaya yatırılmakta ve farklı kesimlerin görüş alışverişiyle ilişkilerin daha ileri bir düzeye getirilmesinin yolları aranmaktadır. Koordinatörlüğün bu çalışmalardaki amacı, yabancı ülke kamuoylarının Türkiye hakkında daha çok ve doğru bilgilendirmesini sağlamaktır (http://kdk.gov.tr , e.t. 20.03.2017).

2.1.5.2 Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Başbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak 6 Nisan 2010 tarihinde kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) yurtdışındaki vatandaşlarımız, soydaş ve akraba topluluklarımız ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini üstlenmiştir. (https://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php , e.t. 20.03.2017).

Başbakanlığa bağlı olan YTB, öncelikle dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan Türk vatandaşlarıyla ve ortak tarihe ve kültüre sahip olunan soydaş ve akraba topluluklarla olan ilişkilerini sistematik olarak yürütmeye çalışmaktadır. Ayrıca diğer halklara yönelikte sistematik çalışmalar yürütmektedir. Kurumun logosu, dünyayı saran bir ay ve yıldızdan oluşmaktadır. (Cankurtaran,2015: 93).

YTB'nin açıkladığı verilere göre 2015 yılında "Türkiye Burslarına" 182 ülkeden 155 bin aday başvurmuştur. Adaylardan 5 bin kişi seçilerek Türk Üniversitelerinde eğitim görme olanağına kavuştuğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, bursların başladığı dönemden itibaren günümüze dek binlerce öğrencinin Türk üniversitelerinde eğitim görmesi, orta ve uzun vadede Türk kamu diplomasisi açısından başarılı sonuçlar elde etmesi muhtemeldir. 2011 yılından itibaren 70 ülkenin üzerinde ve 600'e yakın proje desteklenip 50 Milyon TL'nin üzerinde mali destek sağlanmıştır (Karadağ, 2016: 213).

2.1.5.3 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Yumuşak güç kullanımında önemli olan Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), SB'nin dağılmasını müteakip Türk Cumhuriyetleri'nin yeniden yapılanma, uyum ve kalkınma ihtiyaçlarına cevap vermek maksadıyla Bakanlar Kurulu'nun 24 Ocak 1992 tarihli kararıyla, Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir milletlerarası teknik yardım teşkilâtı olarak kurulmuştur (Demir, 2012: 261). *TİKA,* ilerleyen yıllarda Başbakanlığa bağlanmıştır.

2001 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan 4668 numaralı kanun ile kendisine verilen ilk görev "başta Türk dilinin konuşulduğu cumhuriyetler ve akraba toplulukları ile Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere, kalkınma yolundaki ülkeler ve topluluklarla diğer ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülke ve topluluklarla ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliğini projeler ve programlar aracılığı ile geliştirmek, yapılacak yardım ve işlemleri yürütmek üzere, Başbakanlığa bağlı bir tüzel kişiliği haiz Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının kurulması ile teşkilat ve görevlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek" şeklinde olmuştur (Karadağ, 2016: 214).

Ekonomik verileri iyileşen ve 2000'lı yılların ilk yıllarından itibaren bölgesel ve küresel olarak bir aktör olmak isteyen Türkiye, dış politikada değişim yaşamıştır. Bu değişim doğrultusunda TİKA faaliyet coğrafyasını genişletmiş; 2002 yılında 12 olan Program Koordinasyon Ofisi sayısını 2011 yılında 25'e, 2012 yılında ise 33'e yükseltmiştir. TİKA bugün 54 ülkede 56 Program Koordinasyon Ofisi ile faaliyet göstermektedir. Türkiye, TİKA aracılığı ile dost, kardeş ve akraba ülkelere yönelik olarak yaptığı çalışmaların temelinde bir barış kuşağı oluşturma çabası bulunmaktadır. TİKA kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliği mekanizması görevi yürütmekte; tüm bu aktörleri ortak paydalarda buluşturmakta ve Türkiye'nin kalkınma yardımlarını kayıt altına almaktadır. 2002 yılında ülkemizin kalkınma yardımları 85 Milyon ABD doları iken; bu rakam 2015 yılında 3 milyar 913 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Türkiye bugün aynı dili konuştuğumuz ülkelerle en çok teknik işbirliği yapan kuruluşları arasında yer almaktadır (http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649 , e.t. 20.03.2017).

TİKA çalışmalarını; bölgesel, ülkesel ve özel projeler çerçevesinde yürütmektedir. İş birliği bulunulması hedeflenen ülkelerden gelen talepler, kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerin görüşlerine sunulmakta ve hazırlanmaktadır. Projeler, yapılan teknik yardımın özellik ve amaçlarına göre farklılıklar gösterebilmektedir. Projeler genel olarak donanım ve malzeme yardımları, tanıtım programları, uzman yardımları, eğitim programları ve teknik yardımlar olarak sınıflandırılabilir (Atmaca, 2004: 38).

TİKA, 1992-2002 döneminde, Orta Asya'ya yönelik toplamda 2346, yıllık ortalama da ise 256 proje ve faaliyet gerçekleştirmiştir. TİKA, AK Parti hükümetleri döneminde daha da

güçlendirilerek bölgeye yönelik faaliyet sayılarında artış yaşanmıştır.2006- 2007 yıllarında irili ufaklı 1278 proje hayata geçirilmiştir. 2013 yılında ise 404 proje hayata geçirilmiştir. 2014-2016 arasında ise toplamda 1089 proje hayata geçirilmiştir. TİKA'nın 2010 yılı harcamalarının bölgesel dağılımına göre Kafkasya ve Merkez Asya % 36,65'lik payla ilk sırada yer almaya devam etmiştir. Söz konusu bölgenin birinci sırada yer almasının başlıca nedeni, 2006 yılından 2010 yılına kadar desteklenen "Afganistan'ın Yeniden İmarı Programı"dır. İki taraflı resmi kalkınma yardımlarını, 2014'te toplam 3.502,4, 2015'te ise toplam 3.845,9 milyon dolardır. Güney ve Orta Asya bölgesi ise 2014'te 353, 2015'te ise, 256 milyon dolar olarak yardım almıştır (http://www.tika.gov.tr/tr , e.t. 20.03.2017).

Günümüzde TİKA, Balkanlar, Doğu Avrupa, Orta Asya, Kafkaslar, Orta Doğu, Afrika, Doğu ve Güney Asya, Latin Amerika ve Pasifik bölgelerinde yardım ve destek faaliyetlerine devam etmektedir. Ayrıca TİKA, yardım ve destek faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlarla İşbirliği faaliyetleri de yürütmektedir (http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649, e.t. 20.03.2017).

2.1.5.4 Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Türkiye'nin afet ve acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanmasını zaruri olmuştur. Bu doğrultuda afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır. Sadece ulusal çapta değil, uluslararası anlamda da birçok operasyona imza atan Başkanlık, dünyanın en uzak coğrafyalarında dahi yaşanan afet ve acil durumlara kayıtsız kalmamış, personeli, teknolojik ekipmanı ile Haiti'den Japonya'ya, Şili'den Myanmar'a kadar yardım elini uzatmış; Libya, Tunus, Mısır ve Suriye yaşanan toplumsal olaylarda tahliye ve insani yardım operasyonlarını başarıyla gerçekleştirmiştir (https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda , e.t. 21.03.2017).

2009 yılında kurulan AFAD'ın göreceli olarak kısıtlı bir bütçesi olsa da ek ödeneklerle birlikte birçok bölgede faaliyet göstermesine olanak sağlayacak bir maddi güce kavuşabilmektedir. Kurulduğu yıldan bugüne maddi gücü kuvvetlenmektedir. 6682 sayılı 2016 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, 9 Mart 2016 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş, 16 Mart 2016 tarih ve 29655 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına toplam 1.052.242.000 TL ödenek tahsis edilmiştir (T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2016:3).

AFAD, 2009 yılında kurulmasına rağmen kısa sürede gerek yurt içinde gerekse yurt dışında meydana gelen felaketlerde hızlı bir şekilde müdahale eder duruma gelmiştir. Türkiye'nin insani yardım yapan ülkeler sıralamasında ilk 10 ülke içinde yer almasında AFAD'ın katkısı yadsınamaz. Pakistan, Somali, Myanmar, Yemen, Tunus, Bosna Hersek, Libya, Suriye gibi birçok ülkede yardım faaliyetlerinde bulunmuştur (Kalaycı ve Koca, 2015: 165).

2.1.5.5 Kızılay

1868 tarihinde "Mecruhin ve Mardayı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti" adıyla kurulmuş, 14/4/1877'de "Osmanlı Hilaliahmer Cemiyeti", 1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve 1947'de de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır. Teşkilat, tüzel kişiliğe sahip, kar amacı gütmeyen, kamu yararına çalışan gönüllü sosyal hizmet kuruluşudur (http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tuzugumuz , e.t. 21.03.2017).

Kızılay'ın kurumsal ilkeleri; insanlık, ayrım gözetmemek, tarafsızlık, gönüllü hizmet, birlik, evrensellik ve bağımsızlıktır. Kızılay, adaleti temsil eder. Hizmetlerini, ihtiyaç sahibi herkese ayrım gözetmeden ulaştırır. Bütün toplumlara yönelik hizmetlerini Uluslararası Hareketin Temel İlkelerine ve Kurumsal Değerlerine bağlı kalarak yürütür (http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/turk-kizilayi-stratejik-plani-2016-2020 , e.t. 21.03.2017).

Kızılay'ın yapmış olduğu yardımları geniş coğrafyalarda görmekteyiz. Uluslararası alanda yaptığı yardımlara bakacak olursak:

-Bosna Hersek'te 2014 yılında meydana gelen sel felaketinde

-Musul'da yaşanan karışıklar sonucu yerlerinden edilen Türkmenler tırlar dolusu yardım
-2009 yılından itibaren dönem dönem Filistinlilere sağlanan maddi destekler
-2012 İran, Tebriz'deki depremde bölgede yaşayanlara yardım
-Suriyeli Mültecilere yapılan yardımlar olarak başlıca yardımları sıralayabiliriz (Karadağ, 2016: 227).

2.1.5.6 Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Vakfı; Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfıdır. Yunus Emre Enstitüsü ise Vakfa bağlı bir kuruluş olarak bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra, ülkemizin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir (http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu, e.t. 21.03.2017).

İlk olarak 2009 yılında Bosna Hersek'in Saraybosna ve Arnavutluk'un Tiran şehirlerinde açılan Yunus Emre Enstitüsü Merkezlerinin sayısı 34 ülkede 44 merkez şeklinde genişlemiştir. Enstitünün amacı, bölgesel özellikler gözetilerek ve hedef kitleye en etkin biçimde ulaşılarak güçlü ve kültürel bakımdan zengin bir Türkiye imajını farklı ülkelerde hissettirmek, Türk kültürünü tanıtmaktır. Ayrıca Enstitü, Bosna Hersek, Gürcistan, Karadağ, Ürdün, Fas, Tokyo ve Romanya'da toplam 7.500 öğrencinin seçmeli yabancı dil olarak Türkçe öğrenmesini sağlamaktadır. Yine Enstitü tarafından yaz okulları düzenlenerek Türkçe dilinin öğrenmesini sağlamaktadır (http://www.yee.org.tr/CMS/Files/2023%20Vizyonu.pdf ,e.t. 21.03.2017).

2.1.5.7 Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY)

"Türk dünyası'nın UNESCO(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)'su olan Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı(TÜRKSOY), 1993 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti

kültür bakanları tarafından imzalanan anlaşmayla kurulmuştur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti(KKTC), Rusya Federasyonu(RF)'na bağlı Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tıva, Hakas Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri TÜRKSOY'a gözlemci üye olarak katılmışlardır. TÜRKSOY kurulduğu günden buyana Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmaktadır. TÜRKSOY'un çalışmaları, kuruluşundan bu yana üye ülke devlet başkanlarının himayelerinde yürütülmüştür. TÜRKSOY'un faaliyetleri Türk dili konuşan ülkeler Kültür Bakanları Daimi Konseyi tarafından belirlenir. Daimi konsey toplantılarında alınan kararlar TÜRKSOY Genel Sekreterliği tarafından icra edilir" (http://www.turksoy.org/tr/turksoy/about, e.t. 21.03.2017).

TÜRKSOY'un temel hedefleri şunlardır:

- Türk kökenli ve Türk dili konuşan, halkların birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlamak,
- Türk dili konuşan ülke ve halkların kültür ve sanatını korumak ve yeniden canlandırmak,
- Gelecek kuşaklara milli kültürün esaslarını öğretmek ve karşılıklı kardeşçe temaslar sağlamak (Sevin, 2015: 482).

Türk dünyasının ortak geleneği olan Nevruz, TÜRKSOY'un çalışmaları sayesinde bütün insanlığa mal edilmiştir. UNESCO Genel Merkezi'nde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu(BMGK)'nda gerçekleştirilen tarihi kutlamaların yanı sıra TÜRKSOY bugüne dek üye ülkelerinin dışında, Almanya, Avusturya ve İngiltere'de baharın gelişi Nevruz'u binlerce sanatseverin katılımıyla, coşkuyla kutlamıştır. TÜRKSOY, sürekli kendini geliştiren ve yeniliklere imza atmaktadır. Bunlardan biri de, "kültür başkentleri" uygulamasıdır. 2017 yılında Hoca Ahmet Yesevi'nin yaşadığı topraklar olan Kazakistan'ın Türkistan köyü Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmiştir. TÜRKSOY'un bütçesine bakacak olursak, üye ülke kültür bakanlıkları tarafından ödenen katkı paylarıyla oluşmaktadır. Bu katkı paylarının yanı sıra etkinlikler için yerel yönetimler, üniversiteler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarından ek kaynaklar sağlanmaktadır (http://www.turksoy.org/tr, e.t. 21.03.2017).

2.1.5.8 Diyanet İşleri Başkanlığı

Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı Kanun'la kurulmuştur. Mevcut durumdaki Teşkilat yapısına 1 Temmuz 2010 tarihli ve 6002 sayılı Kanun ile geçiş yapmış olan Diyanet İşleri Başkanlığı birçok ülkede faaliyet göstermektedir. Diyanet İşleri yurtdışı faaliyetlerinde diğer kamu diplomasisi kurumlarıyla da ortak hareket etmektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine en çok katkı yapan kurumlardan olan Diyanet, yurtdışında kurban kesim işlemleri, ilahiyat alanında öğrenci eğitimi, çeşitli dini yayınların yabancı dillere çevrimi, yine yurtdışında cami, mescit gibi ibadethanelerin yapımında aktif olarak yer almaktadır (https://diyanet.gov.tr/tr/icerik/kurulus-ve-tarihce/8, e.t. 22.03.2017).

2.2 Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Uygulamaları

21. yüzyıl, ekonomik, siyasi, teknolojik ve sosyal alanda değişimin hızlı yaşandığı bir zaman dilimidir. 1990'ların başındaki siyasi gelişmeler, farklı bir milletlerarası sistemin oluşmasını sağlarken, yine bu dönemden itibaren dillendirilmeye başlanan küreselleşme olgusu da, klasik diplomasi anlayışını değiştirmiş, farklı aktörlerin olduğu farklı bir diplomasi ortaya çıkmıştır.. SB'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya ve Kafkasya'daki cumhuriyetler için Türkiye bir "model ülke" olarak görülmekteydi. Çünkü Türkiye'nin, serbest piyasa ekonomisini benimsemiş, batılı, demokratik ve laik bir siyasal sistemle yönetilen bir ülke konumunda olması, bağımsızlıklarını yeni elde eden bu cumhuriyetler için model oluşturmaktaydı (Demiray, 2009:102).

Siyasi değerler önemli bir yumuşak güç kaynağıdır. Türkiye'nin sahip olduğu siyasi değer, model ülke olma yolunda Türkiye'ye katkısı fazladır. Bağımsızlıkları sonrası Orta Asya ve Kafkasya'daki cumhuriyetlere Türkiye model ülke olarak sunulmaktaydı. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri(ABD) gibi bazı Batılı devletler, bölgede kendi çıkarlarına uygun bir yapının oluşması için en uygun model olarak Türkiye'yi gösterdiler. Tabi, Türkiye'yi model olarak gösterirken de özellikle Türkiye'nin laik yapısını ön plana çıkardılar. Böylece Sovyetlerin dağılmasından sonra bu alanlarda oluşan boşlukta radikal dinci gruplar ya da radikal milliyetçiler gibi unsurların doğması engellenebilecekti (Gürler,2013: 107).

Her devlet gibi Türkiye de, politik ve ekonomik amaçlarına ulaşmak için farklı politikalar izlemektedir. Türkiye'nin siyasi tarihine baktığımızda, sert gücünü de, yumuşak gücünü de kullandığını görebilmekteyiz. Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları, geniş bir alanda Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinin yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirebilmek için güçlü ekonomik verilere sahip olmak gerekmektedir. Türkiye, 1990'dan 2002 yılına kadar ki süreçte iç siyasetinde yaşamış olduğu sorunlardan ötürüdür ki, istenilen politikaları tam anlamıyla yürüttüğü söylenemez. 2002 sonrası dönemde ekonominin iyileşme göstermesi, Türkiye'nin tekrardan dış politikada açılımlara gitmesini sağlamıştır. Türkiye'nin dış politikasını yürütmesinde kurum ve kuruluşlar önemli görevler üstlenmektedir Türkiye bu kurum ve kuruluşlarla diğer ülke ve halklarına yönelik politikalar yürütmekte ve bu kurumlar aracılığıyla doğal afetlerde yardım, kültür ve eğitim alanlarında, ekonomik yardımlar ve çeşitli projeleri yürütmektedir. AK Parti döneminde Dışişleri Bakanlığı, yeniden yapılandırılarak yeni dış politika anlayışına ve değişen küresel sisteme uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Yine bu dönem Dışişleri bünyesinde 10 adet yeni genel müdürlük açılmıştır. Bunlardan Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler, Komşu ülkelerle İlgili Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Küresel ve İnsani Konular Genel Müdürlükleri yumuşak gücün yönetilmesinde önemli kurumlardır (Ekşi, 2014: 178-179).

Türkiye'nin kültürel, tarihsel, dinsel ve dilsel olarak geniş bir coğrafyaya sahip olması, ayrıca coğrafi hinterlandı olan Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkaslarda cazibe merkezi olma isteği dış politikada yumuşak güç ve kamu diplomasisinin hayata geçirilmesine yardımcı olmaktadır. 2002 dönemi sonrasında Türkiye'de, bölgede ve uluslararası ortamdaki koşullar neticesinde Türkiye'nin kendine olan güveni artmış, Ankara son on beş yılda yumuşak güç enstrümanları kullanmaya başlamıştır (Gözen, 2009:110).

Türkiye, AK Parti'nin iktidara gelmesinden sonra, uluslararası arenada daha çok söz sahibi olmayı amaçlayan politikalar izlemiştir. Bu politikaları da, yumuşak gücü merkeze alarak yürütmüştür. Türkiye'nin yumuşak güç politikalarına sahip olduğunu ya da yumuşak güç politikalarını yürüttüğünü, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı çeşitli platformlarda dile getirmişlerdir (Sancak,2015:130).

Türkiye, laiklik, demokrasi, modernleşme ve İslam gibi değerlerini uyumlu bir şekilde bir arada barındıran bir yapıya sahiptir. Üstelik ekonomisinin iyileşme göstermesi de, bölgesinde önemli bir konuma gelmesine yardımcı olmuştur. Yumuşak güç kaynaklarını destekleyen, kültür, eğitim, sanat, medya, film, edebiyat, mimari, yüksek öğretim, sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji altyapısı, turizm, ekonomik işbirliği platformları ve diplomasi gibi bileşenler göz önüne alındığında, Türkiye, Müslüman olan diğer devletlerden önce olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda baktığımızda Türkiye'nin Müslüman olan devletlerin içinde etkileyici bir gücü olduğunu söyleyebiliriz (Anas, 2010:278).

Türkiye'nin olumsuz imajı, son yıllarda düzelmeye başlamıştır. Türkiye'nin itibarının arttığını gösteren önemli göstergelerden biri de, vize muafiyetleridir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının vizesiz seyahat edebileceği ülke sayısında artış yaşanmıştır (http://kdk.gov.tr/sayilarla/turk-vatandaslari-72-ulkeye-vizesiz-seyahat-ediyor/10 , e.t. 07.04.2017). Bunun yanında Türk Hava Yolları(THY), yurt dışında 249 noktaya yaptığı uçuşlarla dünyanın hemen her noktasına ulaşmaktadır. 2013 yılı itibariyle son on yıl içerisinde uçak sayısını yüzde 259, yolcu sayısını yüzde 363 oranında artıran THY, aynı dönem içerisinde uçuş yaptığı ülke sayısını da 55'ten 120'ye çıkarmıştır. Bununla birlikte, THY, dünyada en çok ülkeye uçuş yapan hava yolu şirketi olmayı başarmıştır (http://kdk.gov.tr/sayilarla/turk-dis-politikasi-thy-ile-guc-kazaniyor/13, e.t. 07.04.2017).

Türkiye, her alanda gelişim göstermesiyle birlikte markalaşmada Türk markasına olan itibar da artış göstermektedir. THY, sponsorluk anlaşmaları, reklam ve pazarlama kampanyaları ile hem kendi marka değerini, hem de ülkenin itibarını artırmıştır. THY göstermiş olduğu başarı neticesinde, Türkiye'nin turizmine de olumlu katkı sağlamıştır. Ülkeye gelen turist sayısında artış yaşanmıştır (Sancak, 2015: 135).

Küreselleşme ile birlikte, kitle iletişim araçlarının öneminin artması, şüphesiz Türkiye'nin de bu alanda adımlar atmasına neden olmuştur. Türkiye'nin kamu diplomasisini yürütmesinde medya da önemli bir araç olmuştur. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu(TRT) ile diğer ülkelere, akraba topluluklara, Orta Asya ve Kafkasya'da bulunan topluluklara, Orta doğuda bulunan Arap izleyicisine ve tüm dünyaya yönelik yayınlar yaparak onlara ulaşmakta, Türkiye'yi Türkiye'nin gözünden izlemektedirler. Türkiye, kendi ülkesindeki diğer

toplulukları da göz önünde bulundurarak bu toplulukların dillerinde yayın yapan kanallarında yayın yapmasını sağlamıştır. TRT-Avaz ve TRT-Türk ile hitap alanını genişletme çabası, kamu diplomasisi alanında da olabilecek en ciddi adımları oluşturmaktadır. (Başar, 2011: 177).

Türkiye'nin televizyon yayıncılığı ve Türk dizileri de, Türkiye'ye olan ilginin artmasında önemli paya sahiptir. Özellikle Türk dizileri çok geniş bir alanda oldukça ilgi görmektedir. Orta Asya'dan Orta Doğu'ya, Balkanlardan Latin Amerikaya, Uzak Doğu kadar birçok alanda Türk dizileri izlenmektedir. Bu bir nevi Türkiye'nin yumuşak güç kaynağı aynı zamanda da yumuşak güç sonucudur. Türk Dizileri ihraç edilir hale gelmiştir. Bu da Türk marka değerini arttırmaktadır. Türkiye, ABD'den sonra dünyada dizi ihraç eden ikinci ülke konumundadır (http://www.ntv.com.tr/ekonomi/turkiye-dizi-ihracatinda-dunyada-ikinci,gWxDP1YE5E2bbsqU6cQxSw , e.t. 08.04.2017).

Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları arasında din de, önemli bir unsurdur. Bu unsurun Türkiye için önemini anlamak için, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi(BİLGESAM)'ın 2012 yılında Balkanlarda(Kosova, Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Sırbistan, Bosna Hersek, Hırvatistan, Karadağ) yapmış olduğu bir çalışmada, bu bölgede yaşayan halkın Türkiye'ye bakışında bireyin inandığı dinin etkisinin olduğunu görmekteyiz. Hristiyan olanların Türkiye'ye sempatisi %50'lerde iken, Müslümanların arasında bu oran %80 civarındadır. İnançlar arasında farklılıklar olsa da bölgede Türkiye algısı genel itibariyle olumlu olduğunu söyleyebiliriz (Bilgiç ve Akyürek, 2012: 93).

Dünya'daki Türk algısının olumlu ya da olumsuz olmasında, sahip olduğu sabit kaynaklarının yanında özellikle AK Parti hükümeti dönenimde etkinliğini artıran TİKA, Türk Kızılay, TÜRKSOY, AFAD gibi kurumların faaliyetleri önemli bir paya sahiptir. Türkiye, insani yardımlarda göstermiş olduğu katkılarla başta Orta Asya, Afrika, Ortadoğu ve Balkanlar olmak üzere birçok bölgede olumlu imaj oluşturmuştur.

TİKA kurulduğu yıldan beri, başta Orta Asya Cumhuriyetlerinde olmak üzere pek çok ülkede yürüttüğü projeler ve faaliyetlerle, Türkiye'nin bu alanda görev alan en önemli kurumlardan biri haline gelmiştir. Sadece 2016 yılında TİKA'nın faaliyet raporlarına

baktığımızda, Afganistan'da, Kabil Uluslararası Havaalanı Komutanlığında Cami Yapımı ve Mezar-ı Şerif Yetimhane ve yurt binası yapımı, Azerbaycan'da, Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Vatandaşlara Hizmet ve Sosyal Yenilikler Devlet Ajansı (ASAN Hizmet) ile işbirliğinde bir radyo kurulmasına yönelik yürütülen proje kapsamında, radyonun stüdyo yapım çalışmaları tamamlanmıştır. Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı teknik altyapısının yenilenmesi projesi yürütülmüştür. Ayrıca, Gürcistan, Moğolistan, Kırgızistan, Karadağ, Kosova, Bosna Hersek başta olmak üzere yine pek çok ülkede sağlık, sosyal, kültür, eğitim alanlarında projeler icra etmiştir (http://www.tika.gov.tr/upload/2017/03/2016%20IdareFaaliyetRaporu/İdare%20Rapor_2016_WebFormati.pdf ,e.t. 09.04.2017).

Türk Kızılayı, insani yardımlarda Türkiye'nin en önemli kurumlarının başında gelmektedir. Kırgızistan'dan Sudan'a, Sri Lanka'dan Suriye'ye kadar pek çok ihtiyaç sahibi ülkelerde konut, okul, toplum merkezi, ibadethane, kamu tesisleri inşası, geçim kaynaklarının temini ve desteklenmesi, sağlık, eğitim, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi alanlarda projeler icra etmektedir. Türk Kızılayı son 10 yılda 78 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiş, kuruluşundan bugüne 137 ülkeye yardım eli uzatmıştır (http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararasi-yardimlar, e.t. 09.04.2017).

YTB, TÜRKSOY, Yunus Emre Enstitüleri gibi kuruluşlar da Türkiye'nin yumuşak güç faaliyetlerini icra edilmesinde önemli görevler üstlenmektedir. Bu kuruluşlar yer aldıkları ülkelerde, Türk ve İslam kültürünün doğru bir şekilde tanınmasına yardımcı olmaktadırlar. Bu kuruluşların bölgelerdeki faaliyetleri neticesinde Türk algısının olumlu yönde gelişmesiyle ve sağlanan eğitim burslarıyla Türkiye'ye eğitim almaya gelenlerin sayısında artış sağlanmıştır. Eğitim faaliyetleri, bir ülkenin yumuşak güç stratejilerinin ileriki süreçlerde kazanım elde etmesinde oldukça önemlidir. Çünkü Türkiye'ye gelerek, Türkiye'yi ve Türk kültürünü yerinde inceleme fırsatı bulmaktadır. Türkiye'ye gelen öğrenciler, ileriki dönemlerde kendi ülkelerine gittiğinde, ülkenin siyasi, ekonomi, eğitim, sağlık, kültür alanlarında önemli görevlerde yer aldıklarında, olumlu Türk imajına sahip olmaları, Türkiye'ye yakın ilişkilerde bulunmalarını sağlayacaktır. Ayrıca adını saydığımız kurumların faaliyetleri neticesinde Türkiye'ye gelen öğrenci sayısında ciddi artış yaşanmıştır. Dünyanın dört bir yanındaki 181 ülkeden 87 bin 903 öğrenci, üniversite eğitimlerini Türkiye'de almaktadır

(http://www.hurriyet.com.tr/yabanci-ogrenci-sayisi-yuzde-182-artti-40118709 , e.t. 09.04.2017).

Türkiye, yumuşak güç kaynaklarını verimli bir şekilde kullanabilmesi özellikle 2002 sonrası döneme denk gelmektedir. Bu duruma, Türkiye'nin kendi içinde geçirmiş olduğu süreç, bölgesel ve uluslararası ortamda yaşanan gelişmeler etki etmiştir. Türkiye, uluslararası ortamdaki kötü imajını silmek için dış politikada söylem ve stratejilerde yumuşak gücü merkeze almıştır. Türkiye'nin, başta THY olmak üzere, tekstil ve gıda sektörlerindeki marka değerinin artması ve insani yardımlarda ilk sıralarda yer alması, imajının düzelmesine katkı sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜCÜN ROLÜ: ORTA ASYA ÖRNEĞİ

3.1 1991 Sonrası Dönemde Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Genel Bakış

Sovyetler Birliği'nin (SB) dağılmasının ardından Orta Asya'da yer alan Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan bağımsızlıklarını ilan etmiştir. 1990'ların başında yaşanan bu önemli jeopolitik gelişme, Türk dış politikasına yeni hareket alanı kazandırmıştır fakat Türkiye'nin hazırlıksız olduğu bir anda gerçekleşmiştir. Oluşan bu yeni alanda dönemin siyasi elitlerinin de etkisiyle, Türkiye, önemli bir güç olmak istemiştir. Bölge ülkelerinin tarihsel ve kültürel olarak Türkiye ile ortak paydalarda buluşması, Türkiye'nin bölgeye girişini kolaylaştırmıştır. SB'nin 1991 yılında dağılması, Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. 1991 yılının Eylül ayında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazabayev'in, Türkiye ziyareti diplomatik ilişkilerin ilk adımı özelliği taşımaktadır. Tabi Türk heyeti de bölgeye yönelik ziyaretler gerçekleştirmiştir. Türkiye, SB'nin yıkılışı sonrasında bir süre daha dikkatli davransa dahi, bölgeden gelen bu girişimle harekete geçmiş ve Orta Asya ülkelerinin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur (Budak, 2015:2).

1990'ların başında siyasi ve ekonomik olarak çok da iyi konumda olmamasına rağmen Türkiye, elindeki imkânlar dâhilinde, bölge ülkeleri ile ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin bölgeye ve Türk dünyasına yönelik iki temel slogana sahip olduğunu görmekteyiz. Bunlar: "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk dünyası" ve "Türkiye Modeli" (Erol,2012:2).

Orta Asya Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etmesinden sonra, uluslararası sisteme entegrasyonu, devletin işleyişinin geliştirilmesi gibi belli başlı sorunlar yaşamışlardır. Bu sorunların çözülmesi için kendilerine model arayışı içine girmişlerdir. O dönem kendileri

için en iyi model Türkiye idi. Çünkü Türkiye, Türk dünyasının bağımsız bir ülkesi konumundaydı. Ayrıca, Türkiye'nin bölge halklarıyla olan ortak kültürel, dilsel ve dinsel bağları olması hem Türkiye içinde hem de dışında Türkiye'nin bölgedeki en önemli avantajları olarak vurgulanmaya başlanmıştır. Orta Asya Cumhuriyetleri de bağımsızlıklarını sağlamlaştırmak ve dönüşümlerini gerçekleştirebilmek için Türkiye'ye yönelmişlerdir (Bayraktar, 2008:226).

1990'lardan itibaren Orta Asya bölgesine yönelik izlenen politikaların plan-program dâhilinde olmaması, şüphesiz Türkiye'nin bölge ülkeleri önünde zor söylemleri ve politikalarını uygulamaya çalışırken bölgede kültürel, siyasi, askeri gibi pek çok alanda hala bir güce sahip olan Rusya'yı hesaba katmadığı için bölge devletleri ile işbirliğini gerçekleştirmesinde zorluklar yaşamıştır. Buna en iyi örnek de, ilk olarak 1992'de gerçekleştirilen "Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi"dir. Bu zirvede en başta anlaşıldı ki Türkiye'nin uygulamak istediği politikalar ve söylemler hayata geçemeyecekti. Çünkü zirveye katılan Orta Asya Cumhuriyetleri liderlerinin çoğu Rusça konuşmaktaydı ve Türkiye'nin bölge için düşündüğü politikalarda Rusya'nın dışarıda bırakılmasına karşıydılar. Zirvede ayrıca Türkiye'nin bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya Cumhuriyetleri ile birlikte, ulus-üstü (supra-national) bir mekanizmanın geliştirilmesi önerisi Orta Asyalı yöneticilerce reddedilmişti. Zirvede Türkiye'nin enerji kaynaklarının nâkili, ulus-üstü bir mekanizma önerisi gibi temel konular da karşılık bulamamıştır. Türkiye'nin zirveden olumlu dönüşler alamamasının temel nedeni, plansız-programsız ve stratejik hatalar üzerinden hareket etmesi olmuştur (Aydın,2004:389).

1992 yılında dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, bölgeye ilk yüksek düzeyli resmi ziyareti gerçekleştirmiştir. Demirel, bu ziyaretler sırasında bölgeye 1 milyar dolar kredi verilmesi sözünde bulunmuştur. Yaşanan gelişmelerin ardından 1993 yılında Orta Asya devletleri ile 200'e yakın ikili anlaşma imzalanmıştır. Tabi her ne kadar Türk yetkililerince sözler verilmiş olsa da, o dönem hazırlıksız olunması, alt yapısız projelerin oluşturulması ve söylentilerle beklentinin yükseltilmesi, verilen sözlerin bir kısmının yerine getirilip, bir kısmının da yerine getirilememesine neden olmuştur (Budak,2015:2-3).

Dönemin Türkiye Başbakanı Demirel'in Orta Asya ziyaretlerinin ardından bir takım gelişmeler olmuştur. Türkiye'nin bölge ile doğrudan ulaşım ve haberleşme bağlantılarının sağlanması amacıyla, Mayıs 1992'de direkt uçak seferleri başlatılmış ve 27 Nisan 1992 tarihinden itibaren de Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Avrasya televizyonu, uydu aracılığıyla bölgede yayın yapmaya başlamıştır. Ayrıca bölgede Rusya Federasyon'u üzerinden geçmek zorunda olmayan 2500 abonelik etkin bir telefon iletişim ağı ile uydu istasyonları kurarak, uydu aracılığıyla bu ülkelerin dünyaya bağlanmalarını sağlamıştır. Ayrıca bölgeye yapılacak yardım akışını düzenlemek ve ortak projeler geliştirmek amacıyla 27 Ocak 1992'de Ankara'da Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı(TİKA) kurulmuştur (Bayraktar, 2008:230).

Türkiye, TİKA'nın kurulmasından sonra bölgeye yönelik verilen sözlerin bir kısmını yerine getirmeye çalışmıştır. Telekomünikasyon ve uçuş hatları kurarak, Orta Asyalı öğrencilere Türk üniversitelerinde ve okullarında burslar sağlayarak ve Orta Asyalı diplomatlara ve iş adamlarına eğitim kursları vererek, Orta Asya Cumhuriyetleriyle yoğun ilişkiler geliştirmiştir. Bunun yanında dini ve askeri yetkililer Orta Asya'daki karşıtlarıyla temaslar kurdular. Türk Eximbank, Orta Asya'daki ticaretin gelişmesi için 600 milyon dolar değerinde kredi açtı (Windrow, 2002:159).

1995 ve sonrası dönemde Rusya'nın "Yakın Çevre Doktrini" ile bu bölgeye yönelik açıklamaları ve politikalar neticesinde Türkiye geri plana düşmüştür. Ayrıca Çin'in yükselen ekonomik gücü ile bölgeye yine değişik enerji firmalarının girmesiyle zor dönemler geçiren Türkiye'yi rekabet edemez duruma getirmiştir. Yine Türkiye'nin büyük söylemleri bölge devletleri tarafından da pek inandırıcı bulunmadı. O döneme kadar Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasındaki ilişkiler ağabeylik-kardeşlik boyutunda kalmıştır. Ağabeylik-kardeşlik yaklaşımını benimseyen Türkiye, Orta Asya Cumhuriyetlerine zaman zaman müdahale eder olmuştur (Oran,2008:236).

Bağımsızlıktan 2000'li yıllara kadarki süreçte, hem Türkiye'nin iç siyasetindeki durumdan dolayı hem de dış politikadaki süreçlerinden dolayı istenilen oranda Orta Asya bölgesine odaklanamamıştır. O dönemlerde koalisyon hükümetlerinin farklı ideolojik yaklaşımından kaynaklanan siyasi uyuşmazlık ve yaşanılan ekonomik krizlerin etkilerinden

dolayı bölgeye odaklanmada sorunlar yaşanmıştır. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB), tam üyelik sürecinin olumsuz olarak neticelenmesinden sonra tekrar bölgeye yönelse de, 1999 yılında tam üyelik müzakerelerinin başlanmasının ilanıyla tekrar bölgeye olan ilgisini geri plana çekmiştir (Budak, 2015:3).

Bağımsızlıktan sonra geçen yaklaşık on yıl içinde Türkiye'nin, Orta Asya Cumhuriyetlerine karşı yürüttüğü politika esasta değişmeden devam etmiştir. Türkiye'nin bölgeye yönelik ilgisi genelde kültürel bağların kuvvetlenmesi ve enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara naklinde rol almak gibi konularda yoğunlaşmıştır. Türkiye bölgeye tarihi, dil, kültürel yakınlıkları ön plana çıkarmak suretiyle yaklaşmak istediyse de uluslararası politika geliştirmenin gerekliliğinin farkına varmıştır. Bağımsızlığın ilk yıllarında uygulanan heyecanlı politikaların başarısızlığı hayal kırıklıkları yaratmış, bu nedenle 1990'ların ikinci yarısından sonra Avrasyacılık anlayışı gündemdeki yerini almıştır (Taşağıl, 2007: 109-110).

2002 yılında AK Parti hükümeti ile birlikte dış politikada iki temel dış politika hedefi vardı. Birincisi, AB üyeliği, ikincisi ise, Balkanlardan Kafkasya'ya, Orta Doğu'dan Orta Asya'ya kadar geniş bir alandaki ülke toprakları etrafında güvenlik, istikrar, refah, dostluk ve işbirliğinin geliştirilmesi ve genişletilmesidir. (Efegil, 2009:358).

1997 ile 2002 yılları arasındaki dönem, Türkiye'nin AB tam üyelik macerası, koalisyon hükümetlerinin tutumları, yaşanan ekonomik kriz ve 1999 Marmara Depremi gibi nedenlerden ötürü Türk Dış politikasında Orta Asya için kayıp yıllar olmuştur. 2002 yılında AK Parti hükümetinin göreve gelmesiyle birlikte yukarıda da ifade edildiği gibi dış politikada belirlenen temeller üzerine hareket etmeye başlamıştır. AK Parti hükümeti, Orta Asya bölge politikasının temellerini ekonomi üzerinden oluşturmaya çalışmıştır. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 2003 yılında Kafkasya ve Orta Asya ülkelerini kapsayan gezisinde Orta Asya ile ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirileceği vurgusunu yapmıştır (Cornell,2003:8).

Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasında ticaretin başladığı ilk yılı olan 1992'de 275 milyon dolar olan hacim, 1993'te iki kattan daha fazla artarak 649 milyon dolara

çıkmıştır. 1998 ve 1999 yıllarında ise Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleriyle olan ticaretinde azalma görülmekle birlikte 1999 yılında 1.030 milyon dolar seviyesindedir (Dış Ticaret Müşteşarlığı). 2002 yılında AK Parti hükümetinin göreve gelmesiyle Orta Asya bölgesi politikaları ekonomi ve kültür diplomasisi temelinde belirlenmiştir. AK Parti ile birlikte daha da artarak, özel girişimlerin bölgede iş alanları oluşturması, Türk okullarının açılması, çeşitli dernek ve vakıfların bölgede yoğun çalışma yapması teşvik edilmiştir. 2002 yılında bölge ülkeleriyle olan dış ticaret hacmi 45.031.646 dolarken, 2009 yılında ise dış ticaret hacmi, 286.597.236 dolar. 2002 ile 2009 yılları arasında Türkiye'nin bölge ülkeleri ile yaptığı dış ticaret hacimlerinde % 30'luk bir artış yaşandığını görmekteyiz (Budak, 2015:4).

2002 sonrası dönemde Türkiye'nin Orta Asya politikası, 1990'lardakinden çok farklıdır. Bağımsızlıklarının ilk yıllarında Orta Asya Cumhuriyetlerine "Ağabeylik" anlayışıyla yaklaşan Türkiye bu anlayıştan vazgeçerek, karşılıklı çıkar ve bağımsız eşit devlet anlayışıyla ilişkilerini sürdürmüştür. Tabi bu süreç zarfında Türkiye, Orta Asya Cumhuriyetleriyle ortak paydalarını sıcak tutmak için sahip olduğu yumuşak güç unsurları ve kurumlarını kullanmıştır. Başta TİKA, TÜRKSOY olmak üzere diğer kurum ve kuruluşları kullanan Türkiye ayrıca ikili ve çoklu yapıdaki mekanizmaların ve platformların kurularak da işbirliğinin sağlanmasını amaçlamıştır. Bu doğrultuda Türkiye, ciddi adımlar atmıştır. Türk – Kazak İş Konseyi, Türkiye – Azerbaycan Karma Ekonomik Komisyon ve Türkiye– Türkmenistan arasında Hükümetlerarası Ekonomik Komisyon kurulması için çaba sarf eden dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Kazakistan, Azerbaycan, Nahçıvan ve Türkmenistan'ı ziyarette bulundular ve Türk Kurultay'ına doğrudan destek sağladılar. O dönemde Azerbaycan'a Tercihli Ticaret Anlaşması öneren ve Kazakistan'ın Bakü – Tiflis – Ceyhan petrol boru hattına petrol vermesini isteyen Türkiye, Türkmenistan ile ekonomik ortaklık ve işbirliği, eğitim, bilim, gençlik, spor, aile, kadın ve çocuk alanlarında anlaşmalar imzaladı (Efegil, 2009: 359).

Türkiye, 1990'larda yaptığı hataların farkına vararak aynı hataların yeniden yapılmamasına dikkat etmiştir. Türkiye, 2002 sonrasında tekrar bölgeye odaklanmaya başlamış ve bölge ülkeleriyle diyalog kurmuştur. Alexander Murinson'a göre son dönemdeki Türk dış politikasına yön veren ve eleştirilen strateji eksikliğini kapatan Ahmet Davutoğlu olmuştur(Murinson,2006:946). Dış politikanın kurumsallaşma ve uygulama alanlarından biri

olarak TİKA'nın faaliyetleri incelendiğinde Türkiye'nin ilişkilerini geliştirmek istediği ya da yeni ilişki kurmak istediği ülkelerle ilgili yeni bir stratejik dil kullandığı ve başta kültürel ve sosyal projeler yoluyla diyalog kurmaya çalıştığı görülmektedir (Kardaş ve Erdağ, 2012: 178).

1991'den sonra Türkiye'nin, Orta Asya bölgesine yönelik genel politikasına baktığımızda yukarda da bahsedildiği gibi ilk dönem hazırlıksız yakalanmasından, söylemlerinden ve bölgedeki Rusya faktörünü hesaba katmamasından dolayı istenilen düzeyde ilişkiler kurulamamasına neden olduğunu görmekteyiz. İlerleyen dönemlerde ise, Türkiye'nin ekonomik durumu, koalisyon hükümetleri dönemi ve AB ile süren tam üyelik sürecinden dolayı bölgeye yeterince odaklanmadığını söyleyebiliriz. 2002 yılında Türkiye'de hükümetin değişmesiyle birlikte iç siyasetteki değişikliğin etkisi dış politikaya da yansımıştır. Bu dönemde bölgeye tekrardan odaklanılmış ve ekonomi ve kamu diplomasisi temelli bölge politikaları yürütülmüştür.

3.2 Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'nin Orta Asya İlkeleri

Türkiye'nin Orta Asya bölgesine yönelik politikalarını incelediğimiz zaman, temelinde yumuşak güç unsurlarının kullanıldığını görmekteyiz. Orta Asya halklarıyla ortak kültür, tarih, din, dil gibi konulara sahip olmamız, bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya devletleri ile ilişkilerin başlamasında oldukça önemli araçlar olmuştur. Çalışmanın bu kısmında Türkiye'nin yumuşak güç bağlamında Orta Asya politikalarını eğitim, kültür, ekonomi-sosyal, din ve dış politika başlıklarında ayrı ayrı ele alınarak açıklanacaktır.

3.2.1 Eğitim

Yumuşak güç kaynaklarının harekete geçmesinde ve kamu diplomasisinin kültürel araçlarının yanında önemli bir araç da eğitim faaliyetleridir. Eğitim faaliyetleri dediğimiz zaman başta öğrenci değişim faaliyetleri gelmektedir. Bunun yanında akademisyenlerin bilimsel çalışmalarını yayınlayabileceği uluslararası kongre ve konferanslar da önemli eğitim faaliyetleridir (Karadağ,2016:96).

Orta Asya'da ve ya genel olarak Türk dünyasında yürütülen eğitimi, öncelikle örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayırmak gerekmektedir. Yaygın eğitim olarak, Milli Eğitim Bakanlığımızın Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezlerini, TİKA'nın gönderdiği öğretmenlerin açtığı Türkçe kurslarını, Türkçe Öğretim Merkezi(TÖMER')in açtığı Türkçe kurslarını ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın Türk Dünyası Kültür Merkezleri'nde açtığı Türkçe kursları ile Türk Sazı ve Türk Folkloru öğretimini sayabiliriz. Bu eğitim merkezleri Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da yer almaktadır (Yazgan,2003: 19).

Türk kültür dış politikasında en önemli araçlardan olan eğitim politikasının hedefleri, Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasında köprüler kurmak, Orta Asya'da Türk kültürünü tanıyan, sempati duyan nesiller yetiştirmek, kardeşlik duygusunun pekiştirilmesi ve Türk dünyası için yetişmiş kaliteli insan gücü oluşturmaktır (Akçalı ve Demir,2012: 12). Orta Asya'da Türkiye ortaklığıyla kurulan üniversitelerin varlığı ilişkilerin gelişmesinde ve yukarıda sayılan hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda önemli araçlardır. Bu açıdan baktığımızda, Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerde Ahmet Yesevi Üniversitesi de çok önemli bir yere sahiptir. Henüz SB dağılmadan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından, Türkistan'ı yeniden tarihi misyonuna kavuşturmak amacıyla temeli 1991 yılında atılmış; 1993'te Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyeti arasındaki ikili anlaşma ile de bugünkü yapısını kazanarak, "Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi" adıyla öğrencilere kucak açmıştır (Kişi, 2011:15).

Bölgede Kazakistan'ın dışında Türkmenistan ve Kırgızistan'da da Türk okulları ve Üniversitesi vardır. Türkmenistan'da çok sayıda Milli Eğitim Bakanlığımıza bağlı Türk okulu vardır. Uluslararası Türkmen-Türk Üniversitesi ise 1994 yılından beri eğitim vermektedir(Kişi,2011:34). Türkiye ile Kırgızistan arasında eğitim alanındaki işbirliğinin hukuki altyapısını, 28 Haziran 1996 tarihinde imzalanan ve bu tarihten önce bu alanda akdedilen tüm anlaşma ve protokollerin yerine geçen "Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı ile Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Arasında Eğitim ve Bilim Alanlarında İşbirliği Anlaşması" oluşturmaktadır. Kırgızistan'daki yüksek eğitim kurumlarından biri olan ve Türkiye'nin en büyük devlet yatırımı olarak kabul edilen Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi Türkiye ve Kırgızistan arasında 1995 tarihinde imzalanan bir işbirliği antlaşmasıyla kurulmuş ve aynı yılda faaliyete geçmiştir. Bişkek şehrinde bulunan

Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi bünyesinde yaklaşık 3000 öğrenci öğrenim görmektedir. Ülkede Milli Eğitim Bakanlığımıza bağlı olarak faaliyet gösteren Türk-Kazak Anadolu Lisesi, Bişkek ilköğretim Okulu ve Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Türkiye'den giden Türk vatandaşı özel girişimcilerin de eğitim alanındaki yatırımları da mevcuttur (T.C. Bişkek Büyükelçiliği, http://biskek.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=213785 , 06.05.2017).

Öğrenci değişim programları, eğitim faaliyetlerinin belki de en önemli noktasıdır. Çünkü yükseköğrenimini tamamlamak için ülkesinden çıkan öğrenci, eğitim alacağı ülkede uzunca bir süre yaşayarak o ülkenin, gelenek, kültür yapısını öğrenmektedir. O ülkede geçirilen süre zarfında öğrenci ortaya çıkan olumlu izlenimler ve etkiler, zamanla o ülkeye ve milletine sempati duymasını arttıracaktır. Eğitim faaliyetlerini yumuşak güç unsuru olarak kullanan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrenci sayısı 1983'te 5.378 iken, bu sayı 2014 yılında 55.000 düzeyine, 2015-2016 öğretim yılında ise bu sayı 81.499 düzeyine ulaşmıştır. Ülkemizde öğrenim gören uluslararası 81.499 öğrenci arasında Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'dan gelen öğrenci sayısı ise 2016 yılı itibariyle 14.180 öğrencidir(YÖK, https://istatistik.yok.gov.tr).

Eğitim alanlarında, açılan ortak üniversiteler kadar etki olan bir diğer araç ise, öğrenci burslarıdır. 1992/93 eğitim-öğretim yılından itibaren Orta Asya ülkeleri ve diğer eski SB coğrafyasından gelen öğrenciler için Büyük Öğrenci Projesi kapsamında burs vermeye başlamıştır. Eğitim için Türkiye'ye gelen öğrencilerin Türkçeleri yetersiz olanlara bir yıl süreyle çeşitli üniversitelerde bulunan Türkçe öğrenim merkezlerinde Türkçe eğitimi verilmektedir (Ergin ve Türk,2010: 36). Türkiye Cumhuriyeti Orta Asya ülkelerindeki öğrencilerin de yararlandığı, Türkiye Bursları adı altında geniş bir burs programı yürütmektedir. Ayrıca Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı ve Türk Diyanet Vakfı gibi vakıflar tarafından da burs imkânları sağlanmaktadır (http://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa ,e.t. 06.05.2017).

Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasındaki eğitim faaliyetlerinde Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan ile ciddi sayılacak oranda problem yokken, Tacikistan ve Özbekistan ile olan faaliyetlerde zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır. Hatta Orta Asya

bölgesinden Türkiye'ye gelen öğrenci sayılarına baktığımızda bu iki ülkeden gelen öğrenci sayısı oldukça düşük seviyededir. Gelen öğrenci sayısındaki azlığın çeşitli nedenleri vardır. Tacikler dil bakımından Türklerden farklı olduğundan dolayı böyle bir sorun olduğu ifade edilmektedir. Özbekistan'daki durum ise siyasidir. 1990'ların ortalarından bu yana Türkiye ile Özbekistan arasındaki diplomatik kriz sadece siyasi alanda kalmamış aynı zamanda eğitim başta olmak üzere diğer alanlara da yayılmıştır. 1990'ların ortalarında krizin ortaya çıkmasından sonra Özbekistan'dan Türkiye'ye gelen öğrencilerin Özbek muhalefet lideri tarafından etkilemeye çalışıldığı iddiası ortaya atılmıştır. Özbek hükümeti o dönem Türkiye'de okuyan bütün öğrencilerini geri çağırmıştır (Ergin ve Türk,2010:38). Özbeklerin öğrencilerini geri çağırmasının bir diğer nedeni ise, Refah-Yol döneminde Türkiye'de etkisi artan tarikatların Özbek öğrencilere kanca atma endişesidir. Özetle Kerimov, Türklerin yabancı öğrencilerin güvenliklerine yeterince dikkat etmediğine inanıyordu (Berberoğlu, 1999: 122-23). Özbekistan ile Türkiye arasında sorun olsa da, Türkiye'den Özbekistan'a giden öğrenci sayısı Kazakistan ve Kırgızistan'a giden öğrenci sayısından fazla olmuştur. Türkiye, eğitim alanında işbirliğine çeşitli nedenlerden dolayı yanaşmayan ülkelere daha fazla öğrenci göndererek söz konusu ülke ile ilişkilerini dengelemeye çalışmaktadır (Ergin ve Türk, 2010: 40).

Türkiye'nin, Türk dünyasında yapmış olduğu eğitim faaliyetleri dış dünyada özellikle Batılılar tarafından misyonerlik faaliyetleri olarak yorumlanabilmektedir. Hatta daha ileri gidilerek, "ajan okulları", "kendi kültürlerinden kopartılmış köle aydınlar" yetiştirdiğimiz söylenmektedir. Bu iddialar karşısında Turan Yazgan, Türkiye'nin yapmış olduğu eğitim faaliyetleri ile Batılıların iddia etmiş olduğu misyonerlik faaliyetleri arasındaki farkları ortaya koymuştur. Birincisi, Türk dünyasının dili lehçeler ve şiveler farklı olsa da, Türkçedir. İkincisi, küçük istisnalar dışında Türk dünyasının hemen hemen hepsi Müslümandır. Üçüncüsü, bölgede siyasi ya da iktisadi üstünlük kuracak bir potansiyele sahip değiliz. Bu üç fark açık bir şekilde gösteriyor ki farklı bir dili ya da dini bölgeye entegre etmeye çalışılmamaktadır. Ayrıca, hâlihazırda Türkiye'nin sahip olduğu değerler itibariyle de sömürgecilik anlayışına sahip değildir (Yazgan, 2003: 15).

3.2.2 Kültür

Türkiye Türklerinin Orta Asya'dan geldiği bilinmektedir. Doğal olarak Türklerin ana yurdu, Orta Asya'dır. Orta Asya halklarıyla Türkiye Türkleri ortak etnik yapıda buluşmaktadır. Dolayısıyla bu yapıya da, "Türk Dünyası" ismi verilmektedir. Türkiye Türkleri ile Orta Asya halkları arasında kimlik düzeyinde bağlantı kuran önermeler de, devletin resmi makamlarınca, Türk siyasi elitlerince ve akademik çevrelerle medya tarafından genel kabul görmektedir. Milli kimliğin yanında dil de, Türkiye'nin Orta Asya'ya bakışında önemli bir noktadır. Orta Asya bölgesinde konuşulan dillerin lehçe ve şive farklılıkları dikkate alınmaksızın konuşulan dilin Türkçe olduğu ifade edilmektedir. 1990'ların başında bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya Cumhuriyetlerine yönelmemizdeki nedenlerin temelinde ortak kültür olduğunu söyleyebiliriz. Orta Asyalı liderler de Türkiye ile bölge arasındaki kültürel bağlara dikkat çekerek, Türkiye'nin bölgeye olan yönelimini cesaretlendirmişlerdir (Çaman, 2013:130-1).

Türkiye'nin Orta Asya bölgesine yöneliminde kültürel kaynaklar belirleyici olmuştur. Orta Asya halklarıyla dilsel, dinsel, tarihsel ve kültürel gibi konularla ortak paydada buluşulması, Türkiye'nin bölgeye yönelik dış politikasını kültür üzerinden de şekillenmesine neden olmuştur. Türk dış politikasında kültürün ele alınmasının temel amacı, Türkiye ile Türk dünyası arasındaki iletişimin sağlanması ve iyileştirilmesi ile kültürel birlikteliğin oluşturulmasıdır (Efegil, 2006: 277).

Türkiye ile diğer bölgelerdeki Türklerin iletişiminin sağlanması için dil önemli bir konudur. Türkiye için dil konusunda çalışmalarda bulunmuştur. Kültür alanındaki çalışmalarda *yazılı basın* veya *yazılı medya* ile *görsel basın* veya *görsel medya* diye adlandırılan günlük gazeteler ve televizyon kanalları önemli kültürel araçlardır (Karadağ,2016: 88-9). Türkiye bu doğrultuda Türk devlet televizyonu o zamanki adıyla TRT-Avrasya (şimdiki adı TRT-Avaz) kanalını açmıştır. Kanalın Orta Asya bölgesine yayınları 1992'den bu yana devam etmektedir. Türkiye Türkçesinde yayın yapan TRT-Avrasya, iletişim problemleri nedeniyle istenilen izlenme seviyesine ulaşamamakta ve (yerel kanallarla ve Rus televizyonlarıyla) rekabet edememekteydi. Fakat günümüzde ise, Türkiye, bu alanda kendini geliştirerek rekabet eder konuma gelmiştir (Ersanlı,1998: 229).

Orta Asyalı ve Türkiye Türkleri yazar, gazeteci ve aydınlar arasında iletişimin üst noktalara çıkartılması içinde, Türkçe Konuşan Haber Ajansları Birliği, Türk Dünyası Yazarlar Birliği, Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Türk Dünyası Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı, Uluslararası Türk Dili Kurultayları, Alfabe ve İmla Konferansı gibi mesleki organizasyonlar kurulmuştur ve kültürel ilişkilerde önemli rol oynamışlardır (Çaman, 2013: 187).

1990'ların başında Dışişleri Bakanlığının yanında dış politikada etkin roller üstlenen TİKA, TÜRKSOY gibi kültür, eğitim, dil, din gibi alanlarda faaliyetlerde bulunan kurumlarda önemli projelere imza atmıştır. Bunlardan biri de dil alanında olmuştur. Türk Dünyasında ortak bir yazı dilin geliştirilmesi amaçlanmıştır. TİKA tarafından *Ortak Yazı Dili Projesi* adı altında bir çalışma yürütülmüş, fakat bunun devamı gelmemiştir. Buna ek olarak Alfabe ve İmla Konferansları, Ortak Yazı Dili Sempozyumu, bu bağlamda düzenlenmiş faaliyetlerden biridir. Düşünülen projelerin ve iletişimin daha sağlıklı olması için, Türk Dünyası ve Türkiye arasındaki kültürel ilişkileri ortak bir çatı teşkilatı altında toplayarak kurumsallaştırmak amacıyla TÜRKSOY kurulmuştur (Efegil, 2006: 279).

TİKA, 1990'larda Orta Asya'da önemli görevler üstlenmiş ve geliştirdiği projelerde Türk dış politikasına önemli katkılar sağlamıştır. Kuruluşunun ilk yıllarındaki dönemin TİKA Başkanı Büyükelçi Umut Arık, 200 milyona yakın sayıda insan tarafından konuşulan Türkçenin Birleşmiş Milletler dili haline getirilmesi hedefinden söz ederek aslında Türkiye'nin başta Orta Asya olmak üzere Türk Dünyasında kültürel alanda ne denli büyük hedeflerin konulduğunu göstermektedir (Arık, 1995:166).

Tabi dil alanında birlik oluşturmak için ortak alfabe ve yazı dilinin öncelikli olarak oluşturulması gerekliliği inancı vardı. Ortak Latin alfabesinin kabul edilmesini Türkiye teklif etmesine rağmen, kendi dillerindeki ses farklılıklarını da dikkate alarak kendilerine özgü alfabe oluşturmuşlardır. Orta Asya Cumhuriyetlerinden Özbekistan, Türkmenistan, kendi Latin alfabelerini oluşturdular. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Egemen Kazahstan gazetesi için yazdığı makalede yönetime Latin alfabeye geçiş için grafik hazırlıklarına başlamaları için talimat verdiğini duyurdu. Ayrıca Latin alfabesine geçiş için Kırgızistan'da da görüşmeler yapılmaktadır

(https://tr.sputniknews.com/yasam/201704121028046326-kazakistan-latin-alfabe-gecis-karari/, e.t. 07.05.2016).

Orta Asya halklarıyla Türkiye Türklerinin ortak kimliği olan Türk kimliğinin çıkış noktası olan Türkçe, zamanla Çarlık Rusya'sı ve SB döneminde *dil temelli Türk bütünleştirici kimliği* bölünerek *alt kimliklere* ayrılmıştır. Bunun içindir ki, dış kültür politikasının merkezine bir dil siyaseti yerleştirilmiştir. Türkiye, kimliksel düzeyde "Türk birliğini sağlamayı" hedeflemektedir. Ortak dil politikasında amaç "Türk lehçelerini" aralarındaki farklılıkları azaltarak birbirine yakınlaştırmak ve böylelikle ortak Türkçeye ulaşmaktır. Fakat Orta Asyalı liderlerin bu konuda ikna olduklarına dair bir adım bulunmamaktadır (Çaman,2013:154).

Orta Asya toprakları Türk tarihi açısından büyük öneme sahiptir. 1990'lardan itibaren burada yer Türklere ait tarihi yapıların korunması ve restore edilmesine yönelik projeler, başta TİKA olmak üzere diğer kurumlarca üstlenilmektedir. TİKA, bölgedeki Türk anıtlarını tespit etmek için kapsamlı bir çalışma başlatmış ve bu çalışmaları Kazı ve Restorasyon Projeleri adı altında toplamıştır. Bölgedeki Tarihi Türk yapılarının tespit edilmesi, restore edilmesi projeleri 1997 yılından itibaren başlamıştır. Türkiye tarafından atılan bu adım Orta Asya Cumhuriyetleri tarafından da olumlu karşılanmıştır. Bu da bize tarihi ve kültürel bağların Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasında ne denli kuvvetli olduğunu göstermektedir (Bahar, 2016: 281). Bu kapsamda, Türkiye'nin tarihinde önemli yer tutan kişi ve olayların günümüze kalan eserlerinin yeniden gün yüzüne çıkmasına da olanak sağlanmıştır. Bu aynı zamanda Türkiye'nin bu bölgelere ilgisinin de artmaya başladığının bir göstergesidir. Türk tarihi ve Türkçe ile ilgili verilen ilk örneklerden olan Orhun Abideleri, Türkmenistan'da bulunan Sultan Sancar Türbesinin yenilenmiş ve ziyarete tekrar açılır hale getirilmiştir (Kardaş ve Erdağ, 2012: 174).

Türkiye, kültür alanındaki yumuşak güç araçlarından biri olan medyanın gücünü de kullanmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi ilk dönemlerde yerel ve Rus kanallarıyla rekabet edememekteydi. Bu alanda çalışmalarını geliştiren Türkiye, TRT Avaz kanalıyla Türk soylu ve Türk dillerini konuşan izleyici kitlesine yönelik yayınlarını sürdürmektedir. Bu kanalla hedeflenen temel amaç Türk Cumhuriyetlerinde Türkçenin yaygınlaştırılması, ortak

dil oluşturulması ve iletişimin sağlanmasıdır. Ayrıca Türkiye tarafından Orta Asya'da yürütülen kültürel projelerin ve faaliyetlerin, kanal vasıtasıyla, ortak Türk kültürü ve değerlerin işlenerek halklar arasında bağın tahsis edilmesi amacı güdülmektedir (Kılıç, 2015: 383).

Orta Asya Cumhuriyetleriyle olan ilişkilerinde yumuşak güç, kültürel değerler ve kamu diplomasisi anlayışı genellikle etkili olmuştur. Türkiye bunu bildiği için kamu diplomasisi araçlarına önem vermiştir. TİKA'nın bağımsızlığın ilk yıllarından itibaren pek çok alanda sayısız projelere imza atması, şüphesiz Türk dış politikasını olumlu yönde etkilemiştir. TİKA ile sınırlı kalmayan Türkiye, Orta Asya Cumhuriyetleri ile arasındaki Türk kültürünü korumak ve tanıtmak amacıyla dostane ilişkileri geliştirmek için bölgesinin UNESCO'su olarak da adlandırılan TÜRKSOY'un kurulmasında önemli rol oynamıştır. Türkiye her dönem TÜRKSOY'un itici gücü olmuştur. Ortak kültürün temeli görülen Türk dilinin yayılması TÜRKSOY tarafından da temel hedeflerine alınmıştır. Yine bölgede, Türk kültürünün, sanatının korunması ve yeniden canlandırılması ve gelecek kuşaklara milli kültürün aktarılmasını sağlamak temel hedefleri içindedir. Bu bilinçle Türk Dünyasında olduğu gibi Orta Asya'da da hareket eden TÜRKSOY, pek çok alanda etkinliklerle temel amaçlarını gerçekleştirmektedir. Bu etkinlikleri ise; *Daimi Konsey toplantıları düzenlemek, Türk Dünyası Başkenti, Anma etkinlikleri, Bilimsel Toplantılar, sanatçı buluşmaları, çeşitli yayınlar, festivaller ve sahne etkinlikleri* olarak sıralayabiliriz (Sevin, 2015: 482-5).

Türk Dünyası açısından bu faaliyetlerin yapılması, ortak kültürün öneminin anlaşılması açısından önemlidir. 2013 yılında Eskişehir'in, Türk Dünyası Başkenti seçilmesiyle bir dizi etkinlik düzenlenmiştir. Bu dönemde Türk Dünyası için baharın müjdeleyicisi olan Nevruz etkinlikler kutlanmış, Orta Asyalı sanatçılar etkinliklerde sahneye çıkmıştır. Bu etkinliklerle birlikte Türk folkloru ve sanatları icra edilmiştir, çeşitli anma törenleriyle de değerli Türk büyükleri anılmıştır. Ayrıca 2013 yılında Eurovizyon şarkı yarışmasından esinlenerek, Türkvizyon Şarkı yarışması düzenlenmesi kararı alındı. Yarışmanın amacı, Türk Dili konuşan ülkelerden katılan katılımcılarla birlikte, ortak müzik kültürünü, dilini ve sanatını geliştirmektir. Yarışma daha sonra ise, Kültür başkenti projesinin parçası olarak her yıl kültür başkentinde düzenlemesine karar verilmiştir

(http://www.ntv.com.tr/turkiye/turkvizyon-sarki-yarismasi-basliyor,VcsVgkM-s0eg-T7BKmAI5A , e.t. 10.05.2015).

Kültür alanındaki faaliyetler genel olarak incelendiğinde temelde ortak bir dil üzerine kurulmuştur. İsmail Gaspıralı'nın dilde, fikirde, işte birlik düsturunu benimsendiği görmekteyiz. Çünkü Türk siyasi elitlerinin de düşüncesi ortak bir dil üzerine inşa edilen kimlik, diğer alanlarda da birlikteliğin olabileceğini inanmaktadır. Bu alanda en büyük görev, TİKA, TÜRKSOY, Yunus Emre Enstitüsü, TRT gibi kurumlara düşmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin politikaları, sahada uygulamaya koyan bu kuruluşlar şüphesiz bu alanda Türk Dış Politikasına önemli katkılar sağlamıştır. Türk dili, kültürü ve geleneğinin Orta Asya halklarıyla iletişim aracı olarak kullanılmasında bu kurumlar sayısız projelere imza atmışlardır.

3.2.3 Ekonomi ve Sosyal

1991 tarihinde bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya Cumhuriyetleri, Türkiye ile ekonomik ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi konusunda gerekli kurumsal altyapısının hazırlıksız olması nedeniyle ekonomik ilişkiler zor bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır (Kabasakal,2001: 37). Türkiye, 1991 tarihinden sonra Orta Asya Cumhuriyetler ile ikili pek çok anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmalar, siyasi ağırlıklı olsa da, ekonomik olarak da ciddi bir boyuttadır. Anlaşma ve protokoller çerçevesinde sürdürülün çalışmaların neticesinde, Orta Asya Cumhuriyetlerine imalat, inşaat ve telekomünikasyon gibi değişik alanlarda Türkiye'den giden şirketler tarafından yatırımlar yapılmaya başlanmıştır (Erdoğan ve Çolakoğlu,2007:709).

Bağımsızlıklarını kazanan bölge ülkelerin yeniden yapılanma süreçlerini Türkiye'nin yardımlarıyla ancak 1995'lerden sonra kazanmaya başlamaları ve gerekli kurumsal altyapıyı hazırlayarak, ekonomilerde gözle görülür bir istikrarı yakalamaları ilişkilerin gelişme hızını da artırmıştır. O dönemde Türkiye, Orta Asya ülkelerinin ihtiyacı olan kredileri, Eximbank aracılığı ile onlara sağlamıştır. . Her konuda olduğu gibi bu konuda da TİKA'ya büyük görevler düşmüştür. Yapılan yardımları koordine etmek en önemli işlevlerindendir. 1990'ların ilk yıllarında TİKA'nın yanında Türk Posta ve Telgraf Teşkilatı(PTT)'ye de büyük işler

düşmüştür. Çünkü ekonomik alt yapısını kuran bölgede bir diğer önemli sorun dünya ile iletişimi sağlayamamaktı. Bu yüzden de Türk PTT'si faks cihazları yok denecek kadar az olan telefon iletişimi çok kısıtlı ve sorunlu olan bölgede iletişim ve haberleşmenin alt yapısını oluşturmuştur. Türk PTT'si bölgenin tüm başkentlerine uluslararası hatlarla bağlayan şebekeler oluşturmuş ve bu ülkelerin hepsine uydu bağlantıları sağlamıştır (Usul, 2013: 48).

Türkiye'nin dış politikadaki dönemsel yönelmeleri, Orta Asya Cumhuriyetleri ile olan ekonomik ilişkilerine de yansımıştır. Bağımsızlıkları kazandıkları dönemde bölgeye yönelen Türkiye'nin bölge ülkeleriyle 1992'de, 275 milyon dolar olan ticaret hacmi, 1993'te iki kattan daha fazla artarak 649 milyon dolara çıkmıştır. Bu yükseliş kendini 1997 tarihine kadar hissettirmiştir. 1997 yılında ise Türkiye'nin AB tam üyelik konusuna odaklanmasıyla ve akabinde ekonomik problemlerin olması nedeni ile ticaret hacminin azaldığını söyleyebiliriz (Erdoğan ve Çolakoğlu,2007:710).

2002 sonrası dönemde AK Parti hükümetinin bölge politikasını ekonomik temelli oluşturmasının sonuçları ekonomik verilere de yansımıştır. 2003 yılında bölge ülkeleriyle olan ihracat 613.103.693 dolar ve ithalat 557.686.059 dolar seviyelerindeyken 2015 yılında, ihracat 3.553.934.431dolar, ithalat 2.659.360.779 dolar, 2016'da ise, ihracat 2.859.054.263 dolar, ithalat ise 2.489.003.514 dolar seviyesindedir (TUİK,2017. http://www.tuik.gov.tr/).

Bağımsızlıktan 2000'lı yıllara kadarki safhada Türkiye, Orta Asya Cumhuriyetlerinin hepsine yatırımlarda ve yardımlarda bulunmuştur. Okulların yapılması, telekomünikasyon alt yapısının oluşturulması, matbaaların getirilmesi, su kuyularının açılması, öğretmen, doktor, diplomatların yetiştirilmesi gibi geniş bir alanda da sosyal yardımlara ve projelere imza atılmıştır. Orta Asya Türkleri ile Türkiye Türklerinin iletişiminin sağlanması için gerek devletler çapında gerekse sivil toplum çapında platformlar ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Türk Kurultayları, Dünya Türk Gençleri Birliği, Türk Dünyası Kadınlar Birliği, Diyalog Avrasya Platformu, Avrasya Yazarlar Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği gibi TÜRKSOY'un girişimleri de önemlidir. 1990'ların başında Türk şirketleri de önemli görevler üstlenmiştir. Toplu konut projeleri, yol inşaatları, altyapı yatırımları, özellikle de en hızlı bir biçimde gerçekleştirilen bu yenileme projeleri o dönem dikkat çekmiştir. Ayrıca, üretim

konusunda da sıkıntı yaşayan bölge ülkelerine Türk ihracatçıların girişimciliğiyle hizmet götürülmüştür (Usul, 2013: 48).

2000'li yıllar ise, ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel alanlarda kurulan bu ilişkilerin kurumsallaşması ve güçlenmesini temsil etmektedir. Bağımsızlığın ilk yıllarındaki, Türkiye'nin söylemleri, şartların el vermesiyle kısmen de olsa gerçekleşmeye başlamıştır. Çünkü Türkiye'nin ekonomik verileri iyileşmeye başlayınca ve bölgeye olan ilgisi tekrar artınca, 1990'ların başında yapılan hatalara tekrar düşmemek için bu sefer planlı programlı hareket edilmiştir. Önceki bölümlerde de söylendiği üzere AK Parti iktidara geldikten sonra Orta Asya'ya yönelik dış politikasını ekonomi temeli üzerine kurmuş ve ticaretin gelişmesi vurgusu yaparak diğer alanlarda da işbirliği üzerinde durmuştur. Bu alanlardan biri de, enerji kaynaklarıdır. Orta Asya bölgesi, zengin yer altı kaynaklarına sahiptir. Bu yer altı kaynaklarının batıya taşınması için geliştirilen ve hayal olarak görülen enerji nakil hatları projeleri, Türkiye'nin de gayreti ile başarıya ulaşmıştır. Gerçekleşen işbirlikleri sonuçlarını göstermiştir. Türk müteahhitleri ve işadamları bu ülkelerdeki talepleri çok büyük ölçüde karşılayabileceklerini göstermişlerdir. Bu bağlamda Türkiye'nin milli şirketi olarak Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) da, Türkmenistan ve Kazakistan'da üretim faaliyetlerinde rol üstlenmeğe hazır olduğunu göstermiştir. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) ham petrol boru hattı, Mavi Akım ve Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) doğalgaz boru hatları ile Türkiye, Orta Asya'daki enerji koridorunun önemli bir parçası haline gelmiştir (Yazar, 2011: 55).

Orta Asya bölgesinde 1990'lardan itibaren alt yapının yenilenmesinde Türk Eximbank'ın katkısı önemlidir. Eximbank'ın sağladığı proje kredileri başlıca üç alanda yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki turizm-müteahhitlik gibi hizmetler alanında ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda otel, ticaret ve alışveriş merkezleri inşa edilmesi, havaalanlarının iyileştirilmesi, telekomünikasyon sistemleri kurulması gibi faaliyetler göze çarpmaktadır. İkinci alan tüketim malları üretimidir. Gıda, giyim ve elektrikli ev aletleri imalât sanayilerinde yatırımlar yapılmıştır. Üçüncü finansman alanı ise, sınaî yatırımlardır. Rafineler, entegre tesisleri, üretim tesislerinin yapımı ya da onarımında Eximbank'ın vermiş olduğu krediler önemli paya sahiptir (Dikkaya,1999: 4).

Türkiye, karşılıklı üst düzey ziyaretler, karma ekonomik komisyonları, kara ulaştırması karma komisyonları, iş konseyleri ve yüksek düzeyli stratejik işbirliği konseyleri gibi mekanizmalarla bu ülkelerle olan işbirliği alanını arttırmayı ve çeşitlendirmeyi amaçlamaktadır. Bölgede, Kazakistan'da 600, Özbekistan'da 512, Kırgızistan'da 300, Türkmenistan'da 600 ve Tacikistan'da 80 olmak üzere, toplamda, 2099 adet Türk sermayeli firmaların bölgedeki yatırımlarının toplamı 3,5 milyar doları aşmıştır. Türk müteahhitlik firmalarının bölgede gerçekleştirdikleri projelerin toplam değeri ise 62 milyar dolardır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2017, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa, e.t. 12.05.2017).

Ekonomik alanda başlayan işbirlikleri, diğer alanlarda da işbirlikleri ve etkileşimlerin oluşmasını sağlamıştır. Ekonomik yardımlarla, bölgenin birçok alanda altyapısını iyileştirilmesi, Türkiye'nin gücünün cezp ediciliği de arttırmıştır. Bundan dolayıdır ki, sosyal ve kültürel alanlardaki Türkiye'nin girişimlerine de olumlu karşılıklar verilmiştir. Türkiye'nin bölge siyasetini ekonomi temelli kurup, Dışişleri Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, TİKA, TÜRKSOY, YTB, Yunus Emre Enstitüleri gibi yumuşak güç araçlarını kullanarak 1990'ların başındaki Türk siyasi elitlerin söylemeleri ve tutumlarından dolayı oluşan olumsuz imaj düzeltilmiştir. İmaj düzeltme faaliyetlerinde ekonomik projeleri, TRT yayınları, Türk dizi ve filmleri, öğrenci değişim programları, üniversitelerin de katkılarıyla desteklenmiştir. Orta Asya halklarında oluşan olumlu Türk imajı, yeni bir alanda da Türkiye ile etkileşime girmesini sağlamıştır. Bu alan turizmdir. Genel olarak bakıldığında Orta Asya Cumhuriyetleri ile Türkiye arasındaki turizm faaliyetleri istenilen oranda olmasa da bir kıpırdanma yaşandığı görünmektedir. 2013 yılında Orta Asya'dan gelen turist sayısı 795.853 kişi, 2014 yılında 878.339 kişi, 2015 yılında 861.691 kişi ve 2016 yılı itibariyle de 653.925 kişi gelmiştir (Tursab,2017. http://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretciler, e.t. 11.05.2017). 2015 tarihinden sonra gelen turistte düşüşün olmasının nedenleri olarak, Türkiye'de yaşanan iç güvenlik sorunları ve 2015 yılında Rusya ile yaşanan uçak krizini gösterebiliriz.

Orta Asya halklarının turizm için Türkiye'yi seçmenin nedenlerine bakarsak, Türkiye Türkleri ile Orta Asya Halkları arasındaki kültürel yakınlık, turizm için Türkiye'nin seçilmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Türkiye'nin turizm yapısı benzer diğer turistik

yerlere göre daha ucuz olması da bir diğer önemli faktördür. Aynı zamanda Orta Asya Cumhuriyeti vatandaşlarının Türkiye'ye vizesiz giriş hakkı vardır. Türkiye'de de Orta Asya halklarına göstermiş olduğu yakınlıklar da önemli bir tercih nedenidir (Kıngır vd, 2015: 294).

Bağımsızları sonrası Orta Asya Cumhuriyetlerinin ekonomik altyapısının hazırlıksız oluşu ve beraberinde diğer alanlardaki eksiklikler sebebi ile zor bir süreç geçirmişlerdir. Türkiye, bağımsızlıklarını tanıdığı bölge ülkelerine, ekonomik destek vererek ve gerekli kurumsal altyapı ve iletişim altyapısını sağlayarak bu ülkelerin dünyaya entegresini bir nebze yardımcı olmuştur. Eximbank aracılığıyla sağlanan kredilerle çeşitli alanlarda finansman sağlanarak ülkelerin ekonomik altyapılarının sağlanmasına çalışıldı. 2000'lı yıllarda işe ilk dönemlerde oluşturulan işbirlikleri, kurumsallaşma yoluna gitmiştir. Ekonomik temelli oluşturulan bölge politikası diğer alanlarda da etkisini göstermiştir. Enerji, sosyo-kültürel, turizm, ticaret gibi alanlarında gelişmesini sağlamıştır. Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları ekonomik temelden güç alarak diğer alanlarda Türkiye'nin imajını kuvvetlendirmektedir.

3.2.4 Din

Türkiye, ekonomik, siyasi, kültürel alanlara göre dış politikayı şekillendirirken din diplomasisi, genellikle yeterince incelenme alanı olmamıştır. 2000'lı yıllarla birlikte dış politikadaki değişim sürecinden sonra dini diplomasi, Türk dış politikasının önemli bir parçası olmuştur. Türkiye, devlet din konularına zaman zaman mesafeli olsa da, dini, *devlet amaçları* için harekete geçirilebilecek yararlı bir kaynak olarak görmüştür ve bugün de görmeye devam etmektedir (Koçer,2006: 144).

Türkiye'nin din diplomasisi, sadece devlet seviyesinde yürütülmemiştir. Türk Diyanet Vakfı gibi vakıf ve dernekler de önemli rol oynamaktadır. Türkiye devleti din diplomasisini Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) aracılığıyla yürütmektedir. 1980'den sonra Diyanet'in görevi Türkiye ile sınırlı kalmamış, ulusal sınırların dışında Türk ve Müslüman olan her bölgede görev ve sorumluluklar almaya başlamıştır. Bugün 100.000 çalışanı ve

bütçesiyle, yurtiçi ve yurtdışı görevleri itibariyle dünyanın en büyük Müslüman dini kuruluşudur (Özkan, 2015:140).

Türkiye, DİB aracılığıyla 1980'den sonra dünyanın farklı bölgelerinde Müslümanlara yönelik faaliyetlerde bulunarak, Türkiye imajının olumlu yönde seyretmesini sağlamıştır. Bu bölgelerden biri de Orta Asya bölgesidir. Orta Asya bölgesinde Çarlık Rusya döneminde ve SB dönenimde ateistik din politikalarıyla İslamiyet tecrit altında tutulmuştur. Tabi en çok sıkıntının yaşandığı dönem, komünizmin egemen olduğu Sovyet Rusya'sı olmuştur. Moskova yönetimi Orta Asya'da dini kurumlara, gelenek ve inançlara yönelik uygulamalarda bulunarak İslam'ın Orta Asya halkları arasındaki birleştirici yapısını azaltmaya çalışmıştır. Bu çerçevede önemli camiler kapatılmış, din adamları dahi tutuklanmıştır. Sovyet dönemi İslam, bölgede en büyük yaralarını Stalin ve Kruşçev döneminde almıştır. Kruşçev döneminde 1958-1964 yılları arasında resmi camilerin % 25'i kapatılmıştır (Yazıcı 2003: 50).

Bağımsızlık sonrası dönemde her ne kadar Orta Asya'da İslam'a yönelme yaşanmaya başlansa da, radikal dinci grupların varlığı, kaynak yetersizliği ve görevli eksikliği gibi sıkıntılar hala devam etmekteydi. Bir Kırgız bilgine göre, din adamları genellikle eğitimsiz, sadece belli bir sayıda insan hadis ve emirleri anlamakta ve hadis yorumunu yapabilmekteydi (Gunn 2003: 390). Tabi durum böyle olunca bağımsızlığın ilk yıllarından itibaren bu eksikliklerden Vahhabi gruplar, Hizb ut Tahrir ve Fetullahçı Terör Örgütü gibi radikal unsurlar ve terör örgütleri faydalanmaya çalışalar da mevcut rejimler kendilerine tehdit oluşturan bu unsurlara karşı kontrol mekanizmalarını oluşturmuşlardır. Bölge liderleri İslam'ı devlet kontrolü altına almak için kendilerine model olarak Türkiye Cumhuriyetindeki devlet-İslam münasebetlerini seçmişlerdir. Bu doğrultuda Diyanet İşleri Teşkilatı'nı kurmuşlardır. Böylece dinin kontrol altında tutulması hem de doğru bir şekilde öğretilmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. Bağımsızlıkları sonrası Türkiye de, Orta Asya Cumhuriyetlerine çeşitli alanlarda yardımcı olurken, din alanında da bahsedilen sorunun çözümü konusunda da yardımcı olmuştur. DİB, Orta Asya Cumhuriyetlerine kitap ve imam gönderdi. Ayrıca Orta Asya Cumhuriyetlerinden de öğrenciler Türkiye'ye dinî eğitim almak için geldiler (Bal 2000:8).

1990 yılından sonra, Orta Asya ve Kafkaslarda bulunan dini liderler arasındaki işbirlikleri, DİB'in 1994 yılında Dış İlişkiler Müdürlüğünde Avrasya ülkelerinin sorumluluğunda bir bölüm açması ile artmıştır. Bu müdürlük, bu bölgelerdeki dini durumları takip etmiştir. Ayrıca müdürlük, Türk Kültürel Varlığının Korunması Projesi doğrultusunda bu bölgelerdeki camilerin inşası ve restorasyonuna önderlik etmiş, öğrencilerin ve imamların din eğitimini yönetmiştir (Özkan, 2015: 149-150).

DİB, dinsel, ulusal ve kültürel konular içeren basılı, sesli ve görüntülü medya yayınları göndermiştir. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nca, Türkçe, Kırgızca, Azerice, "Dinimi Öğreniyorum", "Kitabımı öğreniyorum", "Peygamberimi öğreniyorum", "Dualarımı öğreniyorum" isimli kitaplar ve Kırgızca "Gençlerle Söyleşi" adlı yayın Orta Asya'ya gönderilmiştir. DİB, TİKA ve Türk Diyanet Vakfı(TDV) bölgede gerekli araç gereç ihtiyacını karşılamaktadır. DİB ve TDV, YÖK, Dışişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak Kırgızistan, Kazakistan birer İlahiyat Fakültesi kurulmuştur. Bu okulların tüm masrafları TDV karşılamaktadır (Gümüş,2010: 5).

Türkiye, din faktörünü 2000'lı yıllara kadar yeterince kullanmamıştır. DİB'in görev alanını 1980'den sonra genişletse de 2000'li yıllarda daha etkin kullandığını görmekteyiz. 1990'lardan günümüze dek Türkiye, Orta Asya'ya yönelik din politikası ağırlıklı olarak, SB dönenimde İslam'ın silinen izlerini canlandırmak olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca SB döneminde Orta Asya'da İslami faaliyetlerin gizli saklı yapılmasından kaynaklı olarak da paralel İslam diye adlandırabileceğimiz, illegal yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bölge ülkeleri de bunun önüne geçilmesi, halkın gerçek İslam'ı öğrenmesi için Türkiye'den yardım ve örnek almıştır. Bu da bize gösteriyor ki, Türkiye'nin sahip olduğu dini yapısı ile diğer Müslüman topluluklarınca, örnek alınan, etkilenen, cezp olunan bir ülke konumundadır.

3.2.5 Dış Politika

Bir ülkenin iç ve dış hükümet politikaları, yumuşak gücün önemli potansiyel kaynaklarındandır (Nye, 2005: 22). Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasına ortam hazırlayan en önemli durumlardan bir tanesi, Müslüman bir ülke olması ve seküler demokrasiye sahip olmasıdır. Türkiye'nin demokratik yapısı yumuşak gücünün en önemli

kaynaklarındandır. Türkiye'nin Jeopolitik konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında yer alan bir coğrafyada bulunması ve aynı zamanda İslam ve Hıristiyanlığın da birleştiği noktada yer alması dolayısıyla, demokrasiyle yönetilmesi, seküler bir kimlik ve liberal bir ekonomiye sahip olmasının yanı sıra, dininin İslam olması, yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdir. Türkiye'nin geçmiş tarihinden dolayı oluşmuş olan yanlış algılanmasını, değiştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de hukuk, adalet, eşitlik, şeffaflık, mesuliyet, farklılığa saygı, erdemli bir toplum, dini ve ahlaki özgürlük, itibar ve temel hak ve özgürlüklerin koruma altında olması, Türkiye'nin yeni imajının direkleridir. Bu sayede, Türkiye'nin bu görüntüsü, doğu ve batı için cazip olmasının yanında, Türk dış politikasına ve kamu diplomasisine, rekabette avantaj sağlamaktadır (Çavuş, 2012: 42).

Dış politika bağlamında Türkiye'nin bağımsızlığı kazanan Orta Asya Cumhuriyetlerine yapmış olduğu en önemli desteklerden biri şüphesiz, bu Cumhuriyetlerin, uluslararası sisteme entegre olmasında ve uluslararası örgütlere katılımında destek olmasıdır. Çoğu uluslararası örgütlere üye olan, özellikle NATO, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(AGİT), OECD gibi uluslararası Batılı ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı(ECO) diğer bölgesel örgütlerde temsil edilen Türkiye, Orta Asya ve diğer SB'den bağımsızlığını elden devletlere, en başta da Türk cumhuriyetlerine adeta kapı açıcı bir rol oynayarak destek verdi(Uslu,2005:172).

Türkiye'nin Orta Asya politikalarını genel olarak iki döneme ayırabiliriz. Birincisi, 1990-2000 arası dönem, ikincisi 2000 sonrası dönemdir. Türkiye, şüphesiz ilk döneme hazırlıksız yakalanmıştır. Bölgeye yönelik politikayı uygulatma yolunda sorunlarla karşılaşmıştır. Çünkü o dönem Türkiye, bölgedeki Rusya faktörünü ve bölge ülkelerinin her biri ayrı bağımsız birer devlet olarak görememesi ilk dönemin istenilen sonuçların edinilmemesinin nedenidir. Ayrıca buna ek olarak Türkiye'nin Orta Asya söylemleri ve *Ağabeylik* rolünü kendine yakıştırması, zaten yıllarıdır SB çatısı altında yaşayan ve bağımsızlıklarını yeni elde etmiş olan Orta Asya Cumhuriyetleri tarafından kabul edilmesi zordu. Bu duruma örnek olarak, dönenim Başbakanı Süleyman Demirel, Mayıs 1992 tarihinde Orta Asya'ya gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, bağımsız Orta Asya Cumhuriyetlerinin bir *birlik* oluşturmasından bahsederek bir çeşit Türki devletler topluluğu önermiş, büyük umutlar

Ekim 1992'de Ankara'da ilk Türk zirvesi toparlanıp da ortaya sadece belirsiz ifadelerden oluşan hafif içerikli bir deklarasyon çıktığında geçerliliklerini önemli ölçüde yitirmiştir (Windrow, 2002:158-159).

Türkiye'nin ikinci dönem Orta Asya politikaları, 2002 yılında AK Partinin iktidara gelmesiyle başka bir boyut almıştır. Bu dönem öncelikli olarak ekonomi ve ticarete önem verildi ve bunun sonucu olarak da diğer alanlarda da işbirliği oluşturulmuştur. Ayrıca bu dönem işbirlikleri ve anlaşmalar kurumlaşma sürecine girmiştir. Genel olarak bu dönem Türk dış politikasının genel özelliklerini, enerji, ekonomi, ticaret, kültür, sosyal, siyasi vb. Alanlarda, ikili ve çok taraflı ilişkiler geliştirmek, sorunların barışçıl yöntemlerle çözümüne doğrudan katkı sağlamak, enerji sevkiyatında enerji terminali olmak, bölge ülkelerinin devletleşme ve uluslaşma süreçlerine katkıda bulunmak olarak özetleyebiliriz (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2017. http://www.mfa.gov.tr/genel-gorunum.tr.mfa , e.t. 12.05.2017).

Türkiye, bağımsızlığını kazanan Orta Asya Cumhuriyetleri ve diğer Türk kültür unsurlarını barındıran devletlerle birlikte karşılıklı bağımlılıktan dolayı çoklu bir mekanizma oluşturmak istiyordu. Türkiye, Orta Asya Cumhuriyetleri ile 200'den fazla çoklu ve ikili antlaşma imzalayarak ilişkilerin mümkün olduğu kadar derinleştirilmesi ve kurumsallaştırılması yönünde adımlar attı. Türk siyasi elitlerine göre Orta Asya Cumhuriyetleri ve diğer devletlerle kurulan kurumsal ilişkiler Türkiye'nin uluslararası alandaki yalnızlığına bir son verecekti. Tıpkı Arap Ligi veya İngiliz Devletler Topluluğu gibi, siyasi ve diğer alanlarda ilişkileri kurumsallaştıracak örgütsel bir yapı üzerinde durulmaktadır (Çaman,2013:147).

1990'lardan sonraki Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin ve işbirliklerinin kurumsal bir çerçeveye oturtturulması süreci belli zorluklarla karşılaşılsa da bazı somut kazanımlar elde edilmiştir. Çoklu mekanizmalar oluşturulmuş ve dış politika yapım sürecine dâhil olmuşlardır. Bu kurumsal yapılar: Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı, Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi(TürkPA)'dır (http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-asya-arastirmalari-merkezi/2009/10/03/3034/bir-kurumsallasma-ornegi-turk-dili-konusan-ulkeler-parlamenter-asamblesi, e.t. 13.05.2017).

Türk Dünyası ülkelerinin ortak değerleri çerçevesinde, güçlü bir platform teşkil eden Zirveler Sürecinin kurumsallaşması yönünde ortaya çıkan irade neticesinde, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından, 3 Ekim 2009 tarihlerinde Nahçıvan'da düzenlenen 9. Zirve sırasında imzalanan Nahçıvan Anlaşması'yla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin (TDİK -Türk Konseyi)kurulması kararlaştırılmıştır. Bu konseyin amaç ve görevleri, Taraflar arasında karşılıklı güvenin güçlendirilmesi; bölge ve bölge dışında barışın korunması, dış politika konularında ortak tutumlar benimsenmesi, uluslararası terörizm, ayrılıkçılık, aşırılık ve sınır ötesi suçlarla mücadele için eylemlerin koordine edilmesi, ortak amaçlarla ilgili her alanda etkili bölgesel ve ikili işbirliğinin geliştirilmesi, kapsamlı ekonomik, sosyal, kültürel gelişimin sağlanması, bilim, eğitim ve teknoloji alanında gelişim olarak sıralayabiliriz (https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss494.pdf, e.t. 14.05.2017).

Türkiye, özellikle 2000 yılından sonraki dönemde ekonomik iyileşmesiyle birlikte, bölgedeki kültür, eğitim, sosyal, dini alanlardaki politikalarını ekonomik temelli oluşturmuştur. Türkiye'nin bu politikası fonksiyonalizm teorisiyle açıklayabiliriz. Teori, "artan hükümet sistemlerinin giderek kompleks hale gelmesinin, bunların politik olmayan teknik konularla daha fazla daha fazla yüz yüze gelmelerine yol açacağını, teknik konuların giderek bu şekilde önem kazanmasının ise bu alanlarda uluslararası işbirliğini gerekli kılacağını, bunların da çok fazla uzmanlaşmış görevlilere ihtiyaç olmayan ama sadece belli konuların uluslararası alanda çözümünü gerçekleştirmek için çalışan görevlilerin yer aldığı fonksiyonel uluslararası örgütlerin kurulmasına ve artmasına yol açacağını ileri sürmektedir. Bu teorinin en önemli isimlerinden olan David Mitrany'nın *dallanma* adını verdiği teorisine göre de, belirli bir alanda başlayan işbirliği ve örgütlenme de benzer alanlara doğru dallanıp budaklanacaktır (Arı,2010:431). İşte Türkiye'nin de bölge politikası da bu şekilde yürümüştür. Ekonomiyi temelle koyup, ardından ortak değerleri üzerinden, kültür, din, sosyo-ekonomik, eğitim alanlarına doğru yayılarak dış politikasını yürütmüş ve yumuşak güç araçları olan, TİKA, TÜRKSOY, DİB, YÖK gibi kurumlarla da bölgedeki devletler gözünde cazibesini arttırmıştır.

SONUÇ

Uluslararası ilişkilerde önemini kaybetmeyecek ola kavramlardan biri de güç kavramıdır. Güç kavramı üzerine, Morgenthau, Mearsheimer, Dahl ve Holsti gibi birçok teorisyen fikir yürütmüştür. Güç kavramı, uluslararası ilişkiler disiplininin içinde öneminin yerleşmesi, realist teorinin disiplin içerisinde ağırlık kazanmasıyla olmuştur. Realist teorinin içinde daha çok askeri kapasiteyle özdeşleşen kavram, disiplin içindeki teorik çeşitliliğin artışıyla askeri olmayan diğer kapasitelerle ölçülmeye de başlanmıştır. Soğuk savaş öncesi ve soğuk savaş dönemi içinde askeri ve ekonomik unsurların zorlayıcı etkisinden yararlanarak kazanımlar elde edilmesi düşüncesi hâkimdi. Fakat bu yöntemler, hem maliyetinin yüksek olması, hem de teknoloji, sosyo- kültürel alanda yaşanan gelişmelerden ötürü önemi azalmış buna paralel olarak da gücün daha yumuşak yüzü olan yöntemlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Cebir kullanmadan cezp etme yeteneği olarak da ifade edebileceğimiz kavram yumuşak güç ortaya çıkmıştır. Yumuşak güç, insan hayatının içinde tarihsel süreçte yer alsa da onun kavramlaştırılıp, literatüre kazandırılması 1990'lı yıllara dayanır. Yumuşak güç kavramı, Joseph Nye tarafından literatüre kazandırılmıştır.

Yumuşak güç kavramı temelde ABD'nin gücünün düşüşte olmadığını kanıtlamak için Nye, tarafından, ABD merkezli bir yaklaşımla ele alınsa da sonrasındaki konu ile ilgili çalışmalarında sistematik bir değerlendirmeye tabii tutmuş ve akademik çevrelerin de dikkatini çekmiştir. Yumuşak güç kavramının önemini kazanması, sert güç yöntemlerinin günümüzde istenilen sonuçları doğurmaması ve küreselleşme olgusunun ön plana çıkmasıyla olmuştur. İnternet, yazılı ve görsel medya, iletişim araçlarının gelişmesiyle kültürler arasında etkileşim yaşanmakta, bir bölgedeki bir olay diğer bölgelerdeki olayları tetikler hale gelmiştir. İşte bundandır ki gücün cezp edici etkisini kullanmak isteyen devletler sık sık bu yöntemi kullanma yoluna gitmişlerdir. Günümüzde başta ABD olmak üzere, Çin, Fransa, Almanya ve Türkiye gibi devletler de yumuşak güç unsurlarını kullanmaktadır.

Yumuşak güç, bir aktörün empati yapabilmesini sağlayan, sert unsurların olmadığı, karşısındaki aktörü etkileme, cezp etmek gibi yollarla etkileyen bir türdür. Sert güce oranla daha çok zaman isteyen bir yöntemdir. Ayrıca, yumuşak gücün bir ülkenin gerçekleştirmek istediği bütün politikalar için netice alınabilecek bir yöntem olduğu düşünülmemelidir. Ya da

sert güce ikame edilebilecek bir yöntem de değildir. Bir aktörün istediği neticeleri alması, onun içinde yer aldığı konjonktür gereği hangi güç türünün seçilebileceğine, sistemin özelliklerine ve ülkenin kendi kapasitesine bağlıdır. İşte bundandır ki, her bir ülke için hangi güç türünün daha iyi olduğunu kesin olarak söyleyemeyiz. Türkiye'nin güç potansiyellerini göz önüne alırsak, yumuşak güç potansiyelini kullanması gerektiğini söyleyebiliriz. Tabi bu potansiyelini kullanırken sert güç potansiyelini de göz ardı etmemeliyiz. Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli, tarihinden, kültüründen ve coğrafi konumundan gelmektedir. Türkiye, tarihteki en büyük güç mücadelelerinin verildiği, Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasların kesiştiği bir noktada bir coğrafyada yer almaktadır. Türkiye, bölgede verdiği mücadelesindeki küresel rakipleri de göz önüne aldığımızda, yumuşak güç temelli bir dış politika izlemesinin doğru olabileceğini söyleyebiliriz.

Türkiye'nin Osmanlı ardılı bir devlet olarak, Balkanlardan, Hazar'a, Afrika'dan Orta Doğu'ya geniş bir alanda yumuşak güç potansiyelini kullanabilecek bir devlet konumundadır. Ayrıca Türk halkının Müslüman inancına tabi olması da bir diğer faktördür. Türkiye bugün tarihsel, kültürel, dinsel ve dilsel kaynaklarını kullanma noktasında önemli bir seviyededir. Türkiye, kamu diplomasi faaliyetlerini kullanmaya başlamasıyla birlikte, aktif olarak yer aldığı her bölgede Türk algısını olumlu tarafa çekmeyi başarmıştır. Kamu diplomasi faaliyetlerini yürüten kurumların dışında, özel sektör kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve medya da önemli görevler üstlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yürütmüş olduğu politikalarının yanında Türk dizi ve film sektörü de önemli katkılar sağlamaktadır. Özellikle Balkanlarda Ortadoğu ve Orta Asya'da talep görmektedir. Bu film ve diziler sayesinde Türk ve Türkiye hayranlığı aşılanan toplumlarda yeni doğan çocuklara filmlerdeki karakterlerinin isimlerinin verilmesi, dizi ve filmlerde görülen yerlerin gelinip ziyaret edilmesi, aslında Türkiye'nin yapmış olduğu politikanın ilerleyen süreçte hedefine ulaşabileceğinin göstergeleri arasındadır.

Türkiye'nin dış politikadaki söylem ve tutumları da bir diğer önem unsurdur. Özellikle Filistin meselesi ve "one munite" çıkışı Ortadoğu nezdinde Türkiye'ye duyulan hayranlık artmıştır. Fakat bölgedeki Arap Halk Ayaklanmaları ve sert gücün kullanım alanının genişlemesi, Türk yumuşak gücünü kırılgan bir hale getirmiştir. Türkiye'de işte bu noktada

Suriye'de terör örgütlerine karşı göstermiş olduğu askeri operasyonlarla bölge halkının sevgisini tekrar kazanmıştır.

Türkiye'nin yumuşak güç politikalarını uygulamasında kamu diplomasisi kurum ve kuruluşları önemli işler başarmış ve başarmaktadır. Başta TİKA, TÜRKSOY, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Yunus Emre Enstitüleri, YTB, DİB gibi kurumlar eğitim, kültür, sağlık, din, sosyal alanlarda birçok projelere imza atarak, faaliyet bölgelerinde Türkiye imajına olumlu katkılar sağlamaktadır.

"Türk Dış Politikasında Yumuşak Gücün Rolü: Orta Asya Örneği" adlı tezimizde Orta Asya'ya yönelik politikalar üzerinde duruldu. Orta Asya Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkiye, bölge ülkelerini tanıyarak onlarla ilişkilerin kurulmasında ilk adımları atmıştır. Türkiye'nin Orta Asya politikasındaki değişim ve kazanımları tanımlamak için iki döneme ayırabiliriz. Birinci dönem, bağımsızlıktan 2001 yılına kadarki süreyi kapsayan dönemdir. İkinci dönem ise, AK Parti hükümetinin göreve gelmesinden günümüze kadarki süreçtir.

Birinci dönemde Türkiye, şüphesiz Sovyetler Birliğinin çökmesine hazırlıksız yakalanmıştır. Türkiye de bu küresel değişimlerden etkilenmiş ve dış politikasında yeni alanlar açılmıştır. Bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya Cumhuriyetleri ile tarihsel, kültürel ve dilsel ortak paydalar, Türkiye açısından Orta Asya önemli faydalar sağlamıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde kendilerine model arayışları içine girmişlerdir. Bu çerçevede Türkiye'nin bölge halklarıyla olan ortak kültürel, dilsel ve dinsel bağları, hem Türkiye içinde hem de dışında Türkiye'nin bölgedeki en önemli avantajları olarak vurgulanmaya başlanmıştır. Orta Asya Cumhuriyetleri de bağımsızlıklarını sağlamlaştırmak ve dönüşümlerini tamamlamak için Türkiye'ye yakınlaşmışlardır. Orta Asya Cumhuriyetleri'nin bu yakınlaşması o dönemin Türk siyasilerince ifade edilen "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne büyük Türk dünyası" "Türk Birliği" gibi söylemlerin doğmasına neden olmuştur. Fakat bu gerçekçi olmayan söylemler ve bağımsızlıklarını yeni kazanan bu devletlerin tekrardan bir yapının altına girmek istememelerinden dolayı, Türk zirvelerinden istenilen sonuç çıkmamıştır. Ayrıca Türkiye o dönem fark etti ki Orta Asyalı liderlerle ortak bir dilin olmaması bir sorundu. Türkiye'nin bölgede Rusya'yı ve Rus azınlıkları hesaba katmadan oluşturduğu hatalı

politikalar, tutulamayan vaatler ve gerçekçi olmayan söylemlerden dolayı bu dönem istenilen oranda kazanım elde edememiştir. Türkiye bu dönemde bölgeye üst düzey ziyaretler gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretlerden sonra Türkiye, bölgeye ciddi yatırımlar ve yardımlarda bulunmuştur. Telekomünikasyon ve uçuş hatları kurarak, Orta Asyalı öğrencilere Türk üniversitelerinde ve okullarında burslar sağlayarak ve Orta Asyalı diplomatlara ve iş adamlarına eğitim kursları vererek, Orta Asya Cumhuriyetleriyle olumlu ilişkiler içine girmiştir. Türkiye, TİKA ve Eximbank aracılığıyla bölgede olumlu işler yapmışlardır. Gerekli alt yapıların kurulmasında Türk firmaları önemli görevler almıştır. Bölgede Türk üniversiteleri açılmıştır. İlk dönem Türkiye, bölgeye gerekli ve önemli yatırımlarda ve yardımlarda bulunsa da hatalı politikaları ve siyasi elitlerin tutumlarından dolayı yeterli kazanım elde edememiştir. İlerleyen süreçte ise, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, koalisyon hükümetlerinin ideolojik çatışması, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik süreci gibi nedenlerden ötürü bölgeye olan ilgisi azaltmıştır. 1997 yılında Türkiye'nin AB'ye tam üyelik başvurusunun reddedilmesinden sonra Türkiye, milliyetçi siyasi ve askerlerin tekrar Orta Asya söylemleriyle bölgeye yönelme yaşansa da 1999 yılında, AB'nin Türkiye'yi tekrar aday ülke göstermesiyle Türkiye yüzünü tekrar batıya dönmüştür.

2002 yılında AK Parti hükümetinin iktidara gelmesiyle dış politikada değişim yaşanmıştır. AK Parti hükümetleri boyunca, Türkiye'nin Orta Asya politikaları ekonomi ve dil-kültür temelinde yürütmek istediğini görmekteyiz. Bu nedenle, eğitim, ekonomi, kültür, din gibi alanlarda, teknik yardımlar, burslar, çeşitli konularda işbirlikleri sağlanmıştır. 2002 sonrası dönemde Orta Asya politikalarında kültürel alanda çalışmalara ağırlık verilmiştir. Özellikle dil konusu önemli bir konu haline gelmiştir. Dil birleştirici bir unsurdur. Bu yüzden ortak alfabe ve yazı dili oluşturulması konusunun geliştirilmesi görüşü hakimdir. Bu dönemden sonra karşılıklı eğitim faaliyetleri geliştirilmiştir. Okullar, üniversiteler açılmıştır. TİKA, TÜRKSOY, YTB, DİB, TÜRKPA çalışmaları artarak devam etmektedir. 2002 sonrası dönemde, ilk dönemde adımları atılan proje ve faaliyetlerin kurumsallaşması ve ortak bir mekanizmanın oluşturulması gerçekleştirilmektedir. Günümüz için Türkiye, yumuşak güç temelli dış politika izleyen önemli ülkeler arasındadır. Türkiye geçmiş dönemlerde oluşan olumsuz imajını, AK Parti hükümetleri döneminde olumlu yöne çevirebilmeyi başarmıştır.

Türkiye'nin Orta Asya politikalarına bakıldığında son dönem politikası, ilk döneme göre büyük faklılıklar göstermektedir. 2002 sonrası Türkiye'nin Orta Asya politikaları daha gerçekçi izler taşımaktadır. Türkiye'nin ekonomik durumu, bölgenin koşulları dikkate aldığımızda Türkiye yumuşak güç potansiyelini ilk döneme göre daha iyi bir şekilde uygulamaktadır. Şuan ki stratejiler göz önüne alındığında uzun vadeli projeler yürüttüğünü söyleyebiliriz. Yumuşak güç ilk başta da denildiği gibi uzun süreç gerektirir. Kısacası tezin ana sorularından olan "Türkiye bölgede gerçekten de yumuşak güce sahip midir?" sorusunu cevabını vermiş oluyoruz. Özetle Türkiye, 2002 sonrası dönemde uzun vadeli, daha soyut politika izlemektedir. Dil, eğitim, kültür gibi çalışmaları kapsayan projeler. Şuan için Türkiye, bölgede istenilen seviyede bir güce sahip değildir. Türkiye her ne kadar eğitimden dine kadar geniş bir alanda faaliyetler yürütse de bu faaliyetlerin kapasiteleri yeterli değildir. Bölgede yapılan ya da proje halindeki yatırımlar Türk yetkililerince gereğinden fazla büyük gösterilmektedir. Ayrıca, en büyük hatalardan biri de her ne kadar ekonomik temelli ilişkilerin oluşması diğer alanlarda da işbirliklerin önünü açmış olsa da, yumuşak güç faaliyetlerinin hepsinin sonunu ekonomik dönüşüm olarak ifade etmektir.

Türk dış politikasında yumuşak gücün rolü ve Orta Asya örneği isimli çalışmanın ana nedenleri olan, Türkiye'nin bölgeye yönelik yumuşak güç potansiyeli, yumuşak güç kaynakları ve politikaları incelenirken, Türkiye'nin bu konuda, istenilen seviyede olmamasındaki nedenler de tespit edilmiştir. Bu eksik noktalar için tavsiyeleri şöyle açıklayabiliriz; Türkiye, her bir devleti bağımsız ve eşit olarak görmelidir. Her ne kadar ortak paydalara sahip olsak da sonuçta karşılıklı bağımlılıklar söz konusudur. Türk firmaları bölgede faaliyetlerde bulunsa da, yeterli ölçüde etkili değildirler. Eğitim, kültür ve din alanındaki faaliyetlerin daha nitelikli hale getirilmesi gerekmektedir. Bölgede faaliyet gösteren kamu diplomasisi kurumlarının daha sağlıklı hareket etmesi gerekmektedir. Bölgeden daha sağlıklı verilerin toplanması, araştırma merkezleri kurulması ve geliştirilmelidir. Özbekistan ve Tacikistan devletleriyle ilişkilerin geliştirilmesi Türkiye'nin bölgedeki konumu daha da sağlamlaştıracaktır. Türkiye, orta, uzun vadeli ve yapabileceği politikalara yönelmelidir ve bu politikaların uygulanırken her aşamasında bulunan kurum ve görevliler, görevlerine sadık kalmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

ARI. Tayyar(2010). Uluslararası İlişkiler Teorileri, Çatışma, Hegemonya, İşbirliği. Bursa: MKM Yayıncılık.

ARI, Tayyar (2010). Uluslararası İlişkilere Giriş. Bursa: MKM Yayıncılık.

ARI, Tayyar (2011). Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika. Bursa: MKM Yayıncılık.

ARIBOĞAN. Deniz Ülke (2007). Uluslararası İlişkiler Düşüncesi, Tarihsel Gelişim. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

ARMAOĞLU. Fahir (2010). 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi. 17.Baskı. İstanbul: Alkım yayın evi.

AYDIN, Mustafa(2004). "Kafkasya ve Orta Asya ile İlişkiler". (ED) Baskın Oran. Türk Dış Politikası. İstanbul: İletişim Yayınları, 366-439.

BAHAR. Halil İbrahim (2009). Sosyoloji. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.

BAYRAKTAR, Gökhan (2008). Orta Asya ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejileri. İstanbul: Bilgeoğuz.

BERBEROĞLU, Enis(1999). Öbür Türkler Büyük Oyun'un Milliyetçi Süvarileri. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

BORATAV, Korkut (1993). Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985. 4.Basım. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

BOSTANCI. Meltem (2012). Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü Ve Önemi. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

CANKURTARAN, Burcu Sunar (2015). "Türk Dış Politikasında "Diaspora Diplomasisi Açılımı" ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı". Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. (ED). Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik. Ankara: Nobel Yayıncılık, 91-132.

CEM, İsmail (2009). Türkiye, Avrasya, Avrupa. İstanbul: İş Bankası Yayınları.

ÇAMAN. Efe (2013). Üçüncü On Yılında Türkiye'nin Orta Asya Bölgesel Politikası. Sübjektif Algılardan Gerçeklere, (ED.) Demirtepe, Turgut. Güner. Uluslararası Sistemde Orta Asya. Dış Politika ve Güvenlik. Ankara: USAK Yayınları,127-162.

DEMİR, Vedat(2012). Kamu Diplomasisi Ve Yumuşak Güç. İstanbul: Beta.

EKŞİ, Muharrem(2014). Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası. Ankara: Siyasal kitabevi.

ENGİN. Barış (2011). "Yeni Medya ve Sosyal Hareketler". Mutlu Binark ve Işık Barış Fidaner (der.). Cesur Yeni Medya Wikileaks ve 2011 Arap İsyanları Üzerine Tartışmalar. İstanbul: Alternatif Bilişim. 33-37.

ERSANLI. Büşra(1998). "Çok Boyutluluğu Yeniden Keşif Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleriyle İşbirliği Arayışı". (ED). Aleaddin Yalçınkaya. Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları. İstanbul: Bağlam Yayınları, 223-232.

ERZEN. Meltem Ünal (2014). Kamu Diplomasisi. 2.Basım. İstanbul: Derin Yayınları.

GÖZEN, Ramazan (2009). İmparatorluktan Küresel Aktörlüğe Türk Dış Politikası. Ankara: Palme Yayıncılık.

KALAYCI Rıdvan. KOCA Sefa Mutlu (2015). "İnsani Yardımların Türk Dış Politikasında Artan Etkisi: AFAD Örneği". Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. Ed. Mehmet Şahin, B.Senem Çevik. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 164-183.

KARADAĞ. Haluk (2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

KILIÇ. Esra Aydın (2015). "Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak TRT Kurumu". Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. (ED). Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik. Ankara: Nobel Yayıncılık, 365-390.

NYE, Joseph S. (2005), Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç, Çev: AYDIN, Rayhan İnan. Ankara: Elips.

NYE, Joseph S. (2011). The Future Of Power. New York: Public Affairs.

ORAN, Baskın (ed.)(2002). Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar. Cilt. I. İstanbul: İletişim.

ORAN, Baskın(2008). Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar. Cilt 2. İstanbul: İletişim Yayınları.

ORHAN, Aydın (2011). Türkiye Ekonomisinde Yakın Dönem Siyasi ve Ekonomik İzlenimler. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

ÖZKAN. Mehmet (2015). "Türk Dış Politikasında Din ve Dini Diplomasi". Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. (ED). Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik. Ankara: Nobel Yayıncılık, 133-154.

SANCAK. Kadir (2016). Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç. Ankara: Nobel.

SANCAR. Gaye Aslı (2012). Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler. İstanbul: Beta Yayıncılık.

SEVİN, Efe (2015). "Türksoy Üzerinden Türk Kamu Diplomasisinin Dış Politikaya Etkisine Bir Bakış". Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi. (ED). Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik. Ankara: Nobel Yayıncılık, 465-498.

ŞÖHRET, Mesut (2013). "Yumuşak Güç Konsepti Çerçevesinde Türkiye'nin Bölgesel Rolü". Ed. Hasret Çomak ve Caner Sancaktar. Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler. İstanbul: Beta,432-482.

TAŞAĞIL, Ahmet(2007). "Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin Politikaları".(Ed.) Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi. Orta Asya'da Değişen Dengeler ve Türkiye. Ankara: SAREM yayınları, 89-117.

UNAN, Fahri (2009). " Türk Tarihinde " İdeal Devlet" ve "İdeal Devlet Adamı" Profili". Ed. Çağatay Özdemir. Türk Kimliği: Ayvaz Gökdemir'e Armağan 2. İstanbul: Ötüken Neşriat, 283-315.

ÜLGER. İrfan Kaya (2015). Avrupa Birliği Rehberi. 2.Baskı. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

WINDROW, Gareth M. (2002). "Orta Asya ve Trans-Kafkasya Politikası". Ed. Alan Makovsky ve Sabri Sayarı. Türkiye'nin Yeni Dünyası. İstanbul: Alfa,157-207.

YAZICI. Bahaddin (2003). Sıcak Nokta: Orta Asya- Orta Asya'da Yeniden Yapılanma ve Terör-. İstanbul: Ozan Yayıncılık.

YILMAZ, SAİT. (2008). Güç ve Politika. İstanbul: Alfa Yayınları.

YILMAZ. Sait (2012). Akıllı Güç. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

2. MAKALELER VE DİĞER BASILI YAYINLAR

AKÇALI, Pınar. DEMİR, Cennet Engin (2012). "Turkey's educational policies in Central Asia and Caucasia: Perceptions of policy makers and experts". International Journal of Educational Development. 32(1), 11-21.

ALTUNIŞIK, Meliha Benli (2008). "The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East", Insight Turkey. 10(2),55-66.

ANAS, Omair (2010), "Türkiye'nin Arap Dünyasındaki Yumuşak Gücü: Yükselen Trendler ve Beklentiler", Arap-Türk Sosyal Bilimler Kongresi Seçme Tebliğler, ATCOSS 2010, 277-300.

ARIK. Umut(1995). "Üçüncü Çalışma Yılında TİKA". Avrasya Dosyası, 2(2), 163-183.

ATMACA, Tayfun (2004). Teknik Yardım Projelerinin Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi. TİKA Uzmanlık Tezi. Ankara.

BAHAR. Hasan (2013). "Avrasya'da Ölüm ve Türklerde Mezar Kültürü". Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı. Konya, 267-304.

BAŞAR, Hatice (2011). Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: Bir Örnek Çalışma TRT. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BAYLIS. John, SMITH. Steve. (2005). The Globalization of World Politics, An Introduction to International Studies. New York : Oxford University Pres.

BİLGİÇ,M. Sadi ve AKYÜREK, Salih. Balkanlarda Türkiye ve Türk Algısı. Ankara: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi(BİLGESAM). Rapor No:49.

Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu [DPF] (2011). "Türk Dış Politikasında Çok Yönlülüğünün Yakın Tarihi". İstanbul: TÜSİAD Dış Politika Formu. No:2.

BUDAK, Türkan(2015). Söylemler ve Eylemler Bağlamında: Türkiye'nin Orta Asya Politikası. İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM).No:1345.

CULL. J.Nicholas (2008). " Public Diplomacy: Taxonomies and Histories". The Annals of the Academy of Political And Social Science. No: 616. 31-54.

ÇAMIR, Mehmet (2009). Yumuşak Güç Kavramı Ve Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç. Yüksek Lisans Tezi. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, İstanbul.

ÇAVUŞ, Tuba(2012). Dış Politikada Yumuşak Güç Kullanımı ve Türk Dış Politikası. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

ÇAVUŞ. Tuba (2012b). "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı". Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 2(2), 23-36.

DAHL. ROBERT A. (1957). “The Concept of Power”. Behavioral Science Vol.2, s.201-215.

DEMİRAY, Muhittin (2009), “Model Ülke mi Lider Ülke mi? Değişen Dengeler Bağlamında Türkiye’nin Bölgesel Rolü ve Stratejileri”. Journal of Azerbaijani Studies.12(1-2), 91-112.

DİKKAYA. Mehmet(1999).“Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Ekonomik İlişkiler”, Bilig,1-20.

EFEGİL. Ertan(2006). “Türkiye’nin Orta Asya Politikasının Rasyonalitesi”. Avrasya Dosyası,12(1), 271 – 296.

EFEGİL, Ertan(2009). “AK Parti Hükümetinin Orta Asya Politikalarına Eleştirel Bir Bakış”. Ed. Bekir Günay. II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi: 356-363.

ERGİN, Gözde. TÜRK Fahri (2010). “Türkiye’de Öğrenim Gören Orta Asyalı Öğrenciler”. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. 2(1),35-41.

EROL, Mehmet Seyfettin (2012). “Türkiye’nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve Bölge Ülkelerinden Genel Bakış”.Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 12(1), 1-20.

GARDELS. Nathan (2005). “ Amerikan’nın Yumuşak Gücünün Yükselişi ve Düşüşü”. New Perspectives Quarterly. 7(1), 36-43.

GILBOA. Eytan (2008). “Searching for a Theory of Public Diplomacy”. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. 616(1), 55-77.

GÜRLER, Recep Tayyip (2013), “Turkey’s Soft Power Towards Central Asian Countries After The Cold War”, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2(1),100-113.

KABASAKAL. Öner(2001).“Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri ile Ekonomik ve Ticari İlişkileri”, Avrasya Etüdleri. Bağımsızlığın 10 Yılında Türk Cumhuriyetleri Özel Sayısı, 37-60.

KALIN. İbrahim (2011). ‘’ Turkish Foreign Policy: Framework, Values and Mechanisms’’. International Journal. 67(1). 7-21.

KARDAŞ. Tuncay, ERDAĞ. Ramazan(2012). “Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA”. Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 7(1),167-193.

KEOHANE Robert O. NYE, Joseph S.(1987). “Power and Interdependence revisited”. International Organization. Vol. 41, No. 4. 725-753.

KİŞİ, Erden(2011). Soğuk Savaş Sonrasında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye İlişkileri. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kars.

KOÇER. Gökhan(2016). "Türk Dış Politikasında Din Unsuru". Akademik ORTA DOĞU. 1(1), 131-157.

LEE. Geun (2009). "A Theory Of Soft Power And Korea's Soft Power Strategy". The Korean Journal Of Defense Analysis. 21(2), 205-218.

MURINSON, Alexsander(2006). "The Strategic Depth Doctrine of Turkish Foreign Policy", Middle Eastern Studies, 42 (6), 945-964.

NYE, Joseph S. (1990). "Soft Power". Foreign Policy. 80, 153-171.
NYE. Joseph .S (2008). "Public Diplomacy and Soft Power". The Annals off the American Academy of Political And Social Science. 616(1). 94-109.

NYE. Joseph S. (2004b). "Soft Power and American Foreign Policy". Political Science Quartely. 119(2). 255-270.

ÖZMUTLU. Sezer Tuğ (2010). Az Gelişmiş Ülkelere Yapılan Uluslararası Yardımlar: Ekonomik ve Siyasal Boyutları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

PURTAŞ. Fırat (2010). "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi". Akademik Bakış Dergisi. 7(13). 1-14.

SANCAK, Kadir (2015). Dış Politikada Bir Etki Aracı Olarak Yumuşak Güç: Türkiye'nin Yumuşak Gücünün Analizi ve Azerbaycan Üzerindeki Yumuşak Güç Kapasitesinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

SANCAK. Kadir (2016b). "Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü". Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi. 2(4). 16-26.

USLU. Nasuh(2005). "The Russian, Caucasian and Central Asian Aspect of Turkish Foreign Policy in the Post Cold War Period". Alternatives Journal, 2(3-4), 164-187.

USUL. Ali Resul (2013). "Batı-Sonrası Dünyaya Doğru Türk Dış Politikası". İstanbul: Müstakil Sanayici Ve İşadamları Derneği[MÜSİAD]. 82.

YAZAR. Yusuf(2011). Enerji İlişkileri Bağlamında Türkiye Ve Orta Asya Ülkeleri. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi. 1.

YAZGAN, Turan(2003). "Türkiye'nin Türk Dünyasındaki Eğitim-Öğretim Faaliyetleri", Kamu-İş, 7(2), 1-21.

3.ELEKTRONİK KAYNAKLAR

"Türk Dış Politikası THY İle Güç Kazanıyor", http://kdk.gov.tr/sayilarla/turk-dis-politikasi-thy-ile-guc-kazaniyor/13, e.t. 07.04.2017.

"Türk Vatandaşları 72 Ülkeye Vizesiz Seyahat Ediyor", http://kdk.gov.tr/sayilarla/turk-vatandaslari-72-ulkeye-vizesiz-seyahat-ediyor/10 , e.t. 07.04.2017.

"Türkiye, dizi ihracatında dünyada ikinci".NTV Haber. 9 Ekim 2015. http://www.ntv.com.tr/ekonomi/turkiye-dizi-ihracatinda-dunyada ikinci,gWxDP1YE5E2bbsqU6cQxSw , e.t. 08.04.2017.

"Yabancı öğrenci sayısı yüzde 182 arttı". 17 Haziran 2016. http://www.hurriyet.com.tr/yabanci-ogrenci-sayisi-yuzde-182-artti-40118709 , e.t. 09.04.2017.

2016 Dünya İnsani Yardım Raporu! En cömert ülke: Türkiye (27.06.2016). http://www.aksam.com.tr/ekonomi/2016-dunya-insani-yardim-raporu-en-comert-ulke-turkiye/haber-528784 , e.t. 27.03.2017.

ALPHAN. Melis (08.12.2011). "Türkiye'nin yumuşak gücü: Dizileri". Hürriyet. http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-yumusak-gucu-dizileri-19414165 , e.t. 04.03.2017.

ASKER. Ali (10.10.2009). "Bir Kurumsallaşma Örneği: Türk (Dili Konuşan) Ülkeler Parlamenter Asamblesi". 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-asya-arastirmalari-merkezi/2009/10/03/3034/bir-kurumsallasma-ornegi-turk-dili-konusan-ulkeler-parlamenter-asamblesi , e.t. 13.05.2017.

AYAZ. M.Süheyb (2013). "Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Türkiye". http://www.bilgesam.org/incele/226/-uluslararasi-para-fonu--imf---dunya-bankasi-ve-turkiye/#.WM-j0H1SDIU , e.t. 18.03.2017.

Bal, İdris (2000). "Uluslararası Politikada Türk Modelinin Yükselişi ve Düşüşü (Rise and Fall of Turkish Model in International Politics ". Bilig Dergisi. Summer (14),1-16. http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/kcfinder/upload/files/bilig14iaz2000.pdf , e.t. 06.05.2017.

CORNELL, Svante E.(2003). 'Regional Politics in Central Asia: the Changing Roles of Iran, Turkey, Pakistan and China'. New Delhi: SAPRA Foundation. http://isdp.eu/content/uploads/images/stories/isdp-main-pdf/2004_cornell_regional-politics-in-central-asia.pdf , e.t. 01.05.2017.

ERDOĞAN. Hasan, ÇOLAKOĞLU. Selçuk(2007), "Bağımsızlığının İlk Yıllarında Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri İlişkileri",International Congress of Asian and North

African Studies-ICANAS 38, Ankara. http://www.icanas38.org.tr/Kongre_Oturum_Programi.pdf , e.t. 11.05.2017.

Gunn, T.Jeremy (2003). "Shaping an Islamic Identity: Religion, Islamism, and the State in Central Asia". Sociology of Religion, 64(3), 389-410. http://www.jstor.org/stable/3712492 , e.t. 10.01.2017.

GÜMÜŞ. Burak (2010). "Diyanet İşleri Başkanlığının Orta Asya Faaliyetleri". Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,2(1). http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_sbd/arsiv/2010_1/01burak_gumus2.pdf ,e.t. 11.05.2017.

http://unec.edu.az/application/uploads/2015/05/Elmin-Yagubzade.pdf , e.t. 10.03.2017.

http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/EROĞLU-Hamza-YURTTA-SULH-CİHANDA-SULH.pdf , e.t.11.03.2017.

http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2016/07/GHA-report-2016-full-report.pdf , e.t. 19.03.2017.

http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararasi-yardimlar , e.t. 09.04.2017.

http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa , 12.03.2017.

https://monocle.com/film/affairs/soft-power-survey-2014-15/ , e.t. 03.03.2017.

https://www.washingtonpost.com/world/turkey-apologizes-for-shooting-down-russian-warplane-last-year/2016/06/27/d969e0ea-3c6d-11e6-9e16-4cf01a41decb_story.html?utm_term=.2ccfd4b62dbc , e.t. 13.03.207.

KINGIR. Sait, SANCAR.Muhammet Fatih, SOYALIN.Mesut (2015). "Orta Asya Türk Devletleri ile Türkiye Arasındaki Turizm Potansiyeli ve Ekonomi Açısından İncelenmesi". International Conference On Eurasian Economies. https://www.avekon.org/papers/1329.pdf , e.t. 11.05.2017.

MCCLORY. Jonathan (2016). "The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power". https://softpower30.portland-communications.com/wp-content/themes/softpower/pdfs/the_soft_power_30.pdf , e.t. 03.03.2017.

NTV. "Türkvizyon şarkı yarışması başlıyor".20.09.2013. http://www.ntv.com.tr/turkiye/turkvizyon-sarki-yarismasi-basliyor,VcsVgkM-s0eg-T7BKmAI5A , e.t. 10.05.2015.

NYE. Joseph. S (2004a). "Soft Power and Higher Education". https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu043.pdf , e.t. 15.02.2017.

Radikal (2009). http://www.radikal.com.tr/dunya/hamas-ve-arap-basini-erdogani-yere-goge-koyamiyor-919347/ , e.t. 12.03.2017.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2016). 2016 Yılı Kurumsal Mali Durum Ve Beklentiler Raporu. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/4352/xfiles/2016_KURUMSAL_MALI_BEKLENTILER_DURUM_RAPORU_TOPLU_SON_31_07_2016.pdf , e.t. 21.03.2017.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) .https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda , e.t. 21.03.2017.

T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı. https://diyanet.gov.tr/tr/icerik/kurulus-ve-tarihce/8 , e.t. 22.03.2017.

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü. http://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8 ,e.t. 20.03.2017.

T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA). http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649 , e.t. 20.03.2017.

T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. https://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php , e.t. 20.03.2017.

T.C. Bişkek Büyükelçiliği. Türkiye-Kırgızistan İlişkileri. http://biskek.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=213785 , e.t. 06.05.2017.

T.C. Dış İşleri Bakanlığı. Orta Asya Ülkeleri İle İlişkiler. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa , 06.05.2017.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2017. http://www.mfa.gov.tr/genel-gorunum.tr.mfa , e.t. 12.05.2017.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. http://www.mfa.gov.tr/g-20-tr.tr.mfa , e.t. 18.03.2017.

T.C. Ekonomi Başkanlığı. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/path/Contribution%20Folders/web/Dış%20İlişkiler/Serbest%20Ticaret%20Anlaşmaları/ekler/Ülkemizin%20STA'larını%20yansıtan%20tablo.pdf?lve , e.t. 19.03.2017.

TİKA 2016 İDARE FAALİYET RAPORU. http://www.tika.gov.tr/upload/2017/03/2016%20IdareFaaliyetRaporu/İdare%20Rapor_2016_WebFormati.pdf , e.t. 09.04.2017.

TURSAB,2017. http://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretciler , e.t. 11.05.2017

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin Kurulmasına Dair NahçıvanAnlaşmasınınOnaylanmasınınUygunBulunduğu HakkındaKanunTasarısı ve DışişleriKomisyonu Raporu (1/800) https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss494.pdf , e.t. 14.05.2017.

Türk Kızılayı Stratejik Planı 2016-2020. http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/turk-kizilayi-stratejik-plani-2016-2020 , e.t. 21.03.2017.

Türk Kızılayı. http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tuzugumuz, e.t. 21.03.2017.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı- TÜRKSOY. http://www.turksoy.org/tr ,e.t. 21.03.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK). http://www.tuik.gov.tr/, e.t. 11.05.2017.

SPUTNİK NEWS. Kazakistan'dan Latin alfabesine geçiş kararı. 12.04.2017. https://tr.sputniknews.com/yasam/201704121028046326-kazakistan-latin-alfabe-gecis-karari/ , e.t. 07.05.2017.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı-TÜRKSOY. http://www.turksoy.org/tr/turksoy/about , e.t. 21.03.2017.

VUVING. Alexander L (2009). "How Soft Power Works". American Political Science Association annual meeting. Toronto. http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf , e.t. 28.01.2017.

Yunus Emre Enstitüsü. http://www.yee.org.tr/CMS/Files/2023%20Vizyonu.pdf , e.t. 21.03.2017.

Yunus Emre Enstitüsü. http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu , e.t. 21.03.2017.

Yükseköğretim Kurumu(YÖK).Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi. https://istatistik.yok.gov.tr , e.t. 05.05.2017.

http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-yumusak-gucu-dizileri-19414165, e.t. 20.06.2017